

**EĞİTİMDE
CİNSEL
KİMLİK
AYRIMCILIĞINA
SON!!!**

**KA
OS
GL**

esimlerini kurulusa
bilgilendirmenizi de
ogutlestirecektir

Eğitimde Cinsel Kimlik Ayrımcılığına Son!!!

* Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti ve Transseksüel Öğrencilerin ve Eğitimcilerin Eğitim ve Öğrenim Hayatında Karşılaştıkları Problemler - Tanıklıklar, Eğitimde Cinsel Kimlik Ayrımcılığı- Belgeler, Uzman Görüşleri, Eğitimde Cinsel Kimlik Yönelim Ayrımcılığını Durdurmak İçin Öneriler

İÇİNDEKİLER

Birinci Bölüm,

LGBTT Öğrenciler ve Eğitimciler için İlköğretim,
Orta Öğretim ve Yüksek Öğretim 5

İkinci Bölüm,

Eğitimde Cinsel Yönelim Ve Cinsiyet Kimliği Ayrımcılığı Araştırması
2009 Raporu için Yapılanlar, ...12

LGBTT Öğretmenlerin Eğitim Alanında Yaşadıkları Sorunlar,
Görüşmelerden Edinilen Sonuçlar 24

Üçüncü bölüm,

LGBTT Öğrencilerin Sorunları 42

Dördüncü Bölüm,

Ders Kitaplarında Hetero-normativite 51

Beşinci Bölüm,

ILGA Avrupa ve ILGYO'nun
Eğitimde Ayrımcılık Raporu Eğitimcilere Tavsiyeler 69

Altıncı Bölüm,

Eğitimciler İçin Bilgi 80

Yedinci Bölüm,

Eğitimde Ayrımcılık Raporunda
Eşcinsellikle İlgili Sıkça Sorulan Sorular 85

Eğitimde Cinsel Kimlik Ayrımcılığına Son!

Kaos GL Derneği olarak 2007 yılından bu yana Lezbiyen, gey, biseksüel ve transseksüel bireylerin insan hakları alanında yaşadıkları sorunları izlemeye ve raporlamaya başladık. Yaptığımız çalışmalarda özellikle dört alan gözümüze çarptı. Eğitim, çalışma hakkı, sağlığa erişim hakkı ve medya alanında kapsamlı incelemelere ihtiyaç duyduğumuzu fark ettik. Geçen sene Global Diyalog Vakfının destekleriyle Eğitimde Cinsel Kimlik Ayrımcılığını izlemeye ve bu alanda yapılan çalışmaları toparlamaya ve alanı tanımaya çalıştık.

Global Diyalog Vakfının başladığımız sürece Kanada Büyükelçiliği destekleriyle LGBTT için eğitim alanını tanımlamaya ve LGBTT eğitimcilerin ve LGBTT öğrencilerin sorunlarını raporlamaya çalıştık.

LGBTT öğrencilerin sorunlarının başında, açılma yer tutuyor. Sınıf arkadaşlarına, yurttaki arkadaşlarına açılmadıklarını, öğretmenlerine, okul ve yurt idarelerine de açılmaktan korktuklarını açıkça ifade ediyorlar. Tek sorun tabii ki, okul ve yurttaki olmadığını sorunun aslında mevzuatta başlayıp ders kitaplarında devam ettiğini biliyoruz. Bir diğer yandan ise özellikle LGBTT eğitimciler için okulun ve okul idaresinin "zor"a dönüştüğünü bu zorun içinde gizlenmek zorunda kalmak, LGBTT öğrencilere destek olamamak, sendikadan ve LGBTT örgütlerden ihtiyaç duydukları desteği alamamanın da oluşturduğu bir alanda okul ikliminin hep LGBTT eğitimciler için hem de öğrenciler için ne anlama geldiğini tariflemek istedik. Bu rapor bir durum tespiti olarak görmek gerekiyor. Bu durum tespitinde ne yazık ki bugün için hep "kötü" örnekler mevcut.

Son birkaç yıl içerisinde, eğitim alanına insan hakları penceresinden bakmaya çalışan, ders kitaplarının insan hakları ihlallerinden arındırılması gerektiğini söyleyen, daha eğitimci ve ğrenci dostu bir mevzuatın altını çizen gelişmelere tanık oluyoruz. Biz de kendi alanımız üzerinden özümüzü söylemeye ve LGBTT'lerin İnsan hakları penceresinden sorunu nasıl tariflediğimizi sizlerle paylaşmak istedik.

Bu raporun hazırlanmasına destek sunan Global Diyalog Vakfına, Kanada Büyükelçiliği'ne, raporu yayına hazırlayan, Seçin Tuncel, Remzi Altunpolat, Özge Gökpınar ve Umut Güner'e, görüşmelerin deşifreleri için Aras Güngör'e, eviri desteği için Bahadır Ural'a ve Eğitimde Cinsel Kimlik Ayrımcılığına Son Komisyonuna Kaos GL adına teşekkür ederim.

*Kaos GL Derneği Adına
Yönetim Kurulu Başkanı*

Burcu Ersoy

BİRİNCİ BÖLÜM

LGBTT Öğrenciler ve Eğitimciler için İlköğretim, Orta Öğretim ve Yüksek Öğretim

İlköğretim Sürecinde LGBTT Bireyler

Temel eğitim olarak da adlandırılan ilköğretim bireyin kişiliğinin/ kimliğinin oluşmasında merkezî bir niteliğe sahiptir. Çünkü bireylerin sosyalizasyonunda aileden sonra ikinci durağını ilköğretim oluşturmaktadır. Toplumdaki egemen değerlerin/egemen ideolojinin yeni kuşaklara aktarılarak, sistemin meşruiyetinin ve devamlılığının sağlanması açısından ilköğretim en önemli sacayaklardan biridir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rejiminin öngördüğu toplumsal cinsiyet rollerinin tam da kişiliğin gelişmeye başladığı çağlarda çocukların kafasına kazındığı bir süreci imler ilköğretim.

Türkiye’de 6-14 yaş arası dönemi kapsayan zorunlu ilköğretim ve hatta onun hemen öncesindeki okul öncesi öğretim süreci, kılık kıyafet düzenlemelerinden ders kitaplarına kadar kadın-erkek dikotomisine dayalı toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretimine hizmet etmektedir. Okul öncesi öğretim döneminde, erkek öğrencilere mavi ya da daha koyu renkli kıyafetler, kız öğrencilere pembe vb. renkler taşıyan kıyafetler giydirilmesi gibi renk ayrımına dayalı uygulamalar okul çantısından tutun da kalemlere ya da kitap kaplarına değin ilköğretimde de varlığını sürdürmektedir. Yine bu süreçte, erkek çocuklar daha çok diğer erkek çocuklar ile kız çocuklar da daha çok diğer kız çocuklar ile arkadaşlık etmeye, oyunlar oynamaya yönlendirilmektedir. Oyunlar bile “kız oyunu” ve “erkek oyunu” olarak cinsiyetlendirilmiştir ve öğrencilerin bu oyunları oynaması beklenir. Bütün bunların aksi davranışlar gösteren öğrenciler ise, gerek aileleri gerekse öğretmenleri tarafından hoş karşılanmamakta, rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğretmenlerine -ya da servislerine- gönderilmektedir. Okullardaki rehberlik ve psikolojik danışma öğretmenlerinin toplumsal cinsiyet ve egemen olan

dışındaki cinsel kimlikler hakkındaki yetersizliği, kimi zaman toplumsal cinsiyet rollerine aykırı davranış gösteren öğrencileri açısından kimi zaman zorunlu psikolojik tedaviyi kapsayan uzun ve sancılı bir sürecin başlangıç noktasını oluşturmaktadır.

Ders kitapları, ders programları ve müfredata gelince bütünüyle toplumsal cinsiyet rollerini tahkim eden cinsiyetçi ve heteroseksist öğelerle yüklüdür. Özellikle ilköğretim birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarında okutulan Hayat Bilgisi ile dördüncü ve beşinci sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitapları bu bakımdan veri sayılabilecek bir hayli örnekle doludur. Bu bağlamda egemen olan dışındaki cinsel kimlikler hiçbir biçimde ilköğretim ders kitaplarında yer bulamamaktadır.

Bireyin henüz cinsel gelişiminin daha başlarında olduğu bir çağ olan ilköğretim döneminde LGBTT bireylerin yaşamış oldukları ayrımcılıklara doğrudan ulaşarak tespit etmek bir hayli güç olmakla birlikte, bu durum LGBTT bireylerin ayrımcılığa uğramadığı anlamına gelmemektedir. Nitekim LGBTT bireyler ileriki yaşlarında ilköğretim çağında uğramış oldukları ayrımcılıkları çeşitli biçimlerde ifade etmişlerdir.

Ortaöğretim sürecinde LGBTT bireyler

Ortaöğretim, bireyin ergenlik dönemine tekabül eden bir süreci imlemektedir. Bu anlamda söz konusu dönem, psikolojik ve sosyal gelişimi açısından bireyin, belirgin özellikler kazandığı, dolayısıyla cinsel kimlik inşasının büyük ölçüde tamamlandığı bir dönemdir. İlköğretimle başlayan toplumsal cinsiyet rollerine dayalı ayırım, ortaöğretim sürecinde pekiştirilerek derinleştirilir.

Cinsel kimliğin belirginleştiği bir dönem olması sebebiyle, LGBTT öğrencilerin farklılıkları dolayısıyla en fazla ayrımcılığa ve tacize uğradıkları yahut dışlandıkları dönem olmuştur ortaöğretim süreci. Egemen toplumsal cinsiyet rollerine aykırı davranan öğrenciler, başta arkadaşları olmak üzere öğretmenler ve okul yöneticileri tarafından dışlanmakta; arkadaşlarının küfür, aşağılama, alay başta olmak üzere kimi zaman fiziksel şiddete varan saldırılarına maruz kalmakta; bütün bunlardan korunmak için öğretmenlerine ya da okul yöneticilerine sığındıklarında

ise, genellikle psikolojik tedaviye yönlendirilmektedirler. Öğretmenlerin ya da okul yönetimlerinin psikolojik tedavi sürecinin başlaması için aileleri haberdar etmesiyle LGBTT öğrenciler büyük bir travmanın içine itilmektedir.

Türkiye’de ortaöğretim müfredatı, ders programları ve ders kitapları da cinsiyetçi ve egemen olandan farklı cinsel kimlikleri yok sayan bir niteliği haizdir. Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, Milli Güvenlik, Tarih gibi dersler bütünüyle otoriter, eril ve ötekileştirici bir içeriğe sahipken Edebiyat ile İnsan Hakları ve Vatandaşlık gibi dersler kadınları ve egemen olan dışındaki cinsel kimlikleri görünmez kılan bir zihniyetçe şekillendirilmiştir. Örneğin Lise edebiyat kitaplarında Halide Edip Adıvar dışında herhangi bir kadın yazara rastlamak pek mümkün değildir. Murathan Mungan, Bilge Karasu, Küçük İskender gibi eşcinsel yazarlara ise ne ders kitaplarında ne de tavsiye edilecek yazarlar arasında asla yer verilmemektedir. İnsan hakları bağlamında LGBTT bireylerin haklarından da söz edilmesi gereken İnsan Hakları ve Vatandaşlık Bilgisi derslerinde, LGBTT bireyler ve LGBTT hareketinden bahsetmek bir yana, demokrasi bilincinin hala anne-baba ve çocuklardan oluşan “çağdaş ailede” kazanıldığı öğretilmektedir. Cinsel gelişimlerini tamamlama aşamasında olan ergen bireylere sağlıklı cinsel bilgilerin verilmesi gereken Sağlık Bilgisi derslerinde, sadece bir yerde bilimsellikten uzak, tamamen homofobik bir tutumla “AİDS’in” - HIV Pozitif bireylere yönelik ayrımcı dil ise ayrı bir tartışma konusu- en çok görüldüğü gruplar arasında eşcinseller de sayılmaktadır.

Bütün bu süreç içerisinde LGBTT öğrenciler ya öğrenimlerini yarıda bırakmak zorunda kalmışlar yahut kimliklerini gizleyerek travmayla başa çıkmak yolunu seçmişlerdir.

Türkiye’de LGBTT Bireyler Açısından Yükseköğretim

Türkiye’de yükseköğretim, eğitimin diğer tür ve düzeylerinde olduğu gibi cinsiyetçilikle, heteroseksizm ve homofobi ile malûldür. Bu bağlamda Türkiye’de yükseköğretim; kadınları toplumsal cinsiyet rollerine hapsederek ikincilleştiren, egemen olandan farklı cinsel kimlikleri

ötekileştirerek yok sayan bir yapılanmaya sahiptir. Örneğin öğretmenlik gibi meslekler kadınlara uygun görülürken, mühendisliğin "erkek mesleği" olarak tarifenmesi bu mesleklerin kazandırıldığı fakültelerde cinsiyete göre bir yoğunlaşmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Benzer şekilde çocuk gelişimi, moda-dekorasyon, güzel sanatlar gibi bölümlerde kadınlar ağırlıktayken; elektrik, bilgisayar ve teknik bölümlerde erkekler daha fazladır. Kadın ve erkek toplumsal cinsiyet rollerinin handiyse mutlaklaştırıldığı bu sistem içerisinde LGBTT öğrencilerin seslerini çıkarması pek mümkün olamamaktadır.

Diğer taraftan tüm üniversitelerin lisans, yüksek lisans ve doktora ders programlarına ve içeriklerine bakıldığında LGBTT bireylere ve LGBTT hareketine dair bir şeyler bulabilmek oldukça zordur. Örneğin çocuk gelişimi, psikoloji, rehberlik ve psikolojik danışma, sosyoloji bölümlerinde, tıp ve eğitim fakültelerinde egemen olan dışındaki cinsel kimliklere genellikle yer verilmemekte, yer verildiğinde ise birkaç istisna- bilhassa kadın çalışmaları programları- dışında olumsuz ve yüzeysel bir biçimde ele alındığı görülmektedir. Türkiye'nin hiçbir üniversitesinde hâlâ cinsiyet çalışmaları (gender studies) programı bulunmamaktadır.

LGBTT öğrenciler açısından yükseköğretim süreci aynen ortaöğretim sürecinde olduğu gibi sancılı geçmektedir. LGBTT öğrencilerin büyük çoğunluğu cinsel kimliklerini açıkladıklarında arkadaşları tarafından hor görülecekleri, alay edilecekleri, dışlanacakları, yani arkadaş çevresini kaybedeceği korkusuyla kendilerini gizlemek zorunda kalmakta ya da oldukça sınırlı bir çevreyle paylaşmaktadırlar. Ankara, İstanbul, İzmir ve Eskişehir gibi büyük kentlerde LGBTT öğrenciler açısından durum- hem sosyalleşme hem de kimliğini gizlemek zorunda da kalmama- kısmen rahat gibi görünse de üniversite içerisinde kendi kimlikleri ile faaliyet göstermelerine izin verilmemekte ve diğer muhalif kesimlerden yeteri kadar destek görememektedirler. İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde Gökkuşluğu LGBTT Öğrenci Kulübü' nün kurulması sonrasında yaşanan tartışmalar, diğer üniversite yöneticilerinin ve milliyetçi bir anlayışa sahip Türk Eğitim Sen'in tepkisi yükseköğretimde LGBTT' lerin görünür-

lüğüne tahammülsüzlüğün örnekleridir.

Kısacası, her türlü farklılığı bünyesinde barındırarak evrensel olma iddiasındaki üniversitenin Türkiye'deki tarihi, farklılıkları homojenleştirme, bastırma ve ötekileştirme üzerine kurulmuştur. Bu yapı içerisinde LGBTT'ler ise bütünüyle yok sayılanlardır.

İKİNCİ BÖLÜM

Eğitimde Cinsel Yönelim Ve Cinsiyet Kimliği Ayrımcılığı Araştırması 2009 Raporu için Yapılanlar, LGBTT Öğretmenlerin Eğitim Alanında Yaşadıkları Sorunlar, Görüşmelerden Edinilen Sonuçlar

Eğitimde Cinsel Yönelim Ve Cinsiyet Kimliği Ayrımcılığı Araştırması 2009 Raporu için Yapılanlar

"Kaos GL Eğitimde Cinsel Kimlik Ayrımcılığına Hayır Komisyonu" olarak LGBTT eğitimcilerin eğitim süreçleri içerisinde maruz kaldıkları ayrımcı/dışlayıcı/dışta bırakıcı/ötekileştirici pratikleri görünür kılmak amacıyla yola çıktık. Bu bağlamda LGBTT eğitimcilerin yaşadıkları sorunları, deneyimlerini odak alan görüşmeler yapmaya karar verdik. Öncelikle LGBTT eğitimciler görüşmeler yaptık. Diğer taraftan 4. Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma'da iki ayrı etkinlik gerçekleştirdik. Bunlardan birincisi LGBTT Öğrenciler Forumu, diğeri ise Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde gerçekleştirdiğimiz Eğitimde Ayrımcılık Paneli oldu. Çalışmalarımızın ikinci ayağında ise, ilköğretim ders kitapları düzeyinde heteroseksizm/heteronormativizm inceledik ve LGBTT öğrenciler ile odak grup çalışması yaptık.

Kaos GL Eğitimde Ayrımcılık Çalışma Grubu, bugüne kadar farklı öğretim düzeylerinde farklı branşlardan 12 eğitimci ile derinlemesine mülâkat gerçekleştirdi Söz konusu eğitimcilerden ikisi Ankara'daki üniversitelerde araştırma görevlisi olarak çalışıyor. Görüşmecilerden biri özel bir dershanede, biri özel bir okulda(okul öncesi eğitim düzeyinde yani anaokulunda), diğeri dördü de ise kamuda branş öğretmenleri olarak görev yapıyor. Diğer üç görüşmeci ise hâlihazırda öğretmenlik yapmıyor, biri emekli olmuş durumda, biri kendi isteğiyle ayrılmış, iki öğretmen ise mesleğinden ayrılmak zorunda kalmış. Söz konusu eğitimcilerin üçü kendisini gey, altısı lezbiyen olarak tanımlıyor. Diğer iki görüşmeciden ikisi transseksüel, diğeri ise transvestit/travesti. Transseksüel eğitimci-

ler, öğretmenlikten ayrılmak zorunda kalmadan önce sınıf öğretmeni ve resim öğretmeni olarak görev yapmış.

Öncelikle sözü edilen görüşmecilere ulaşmak kolay olmadı. Bu nedenle adları değiştirildi. Çünkü LGBTT eğitimciler kendilerini gizlemek istiyorlar, adlarını, branşlarını ve yaşadıkları şehirleri açıkça söylemekten çekiniyorlar, aksi halde kimliklerinin açığa çıkabileceği ve dolayısıyla meslekleriyle ilgili olarak sorun yaşayacaklarını/yaşayabileceklerini düşünüyorlar.

LGBTT Öğretmenlerin Eğitim Alanında Yaşadıkları Sorunlar

LGBTT öğretmenlerin eğitim alanında yaşadıkları sorunları öğrenip, raporlamak için, hedef kitlemiz olan eğitimcilere çeşitli sorular yönelttik.

Nitekim bununla ilgili olarak ***çalışma hayatında cinsel yöneliminizi/cinsiyet kimliğinizi bastırmak zorunda kaldınız mı?*** şeklindeki sorumuza görüşmecilerin bir çoğu benzer evet biçiminde cevap verdi.

Melis (Lezbiyen, Branş öğretmeni, MEB):

“Cinsel kimliğimi bastırmak adına bir çabaya gerek duymadım fakat gizlemek adına görev yaptığım kurumda çok dikkatli oluyorum. İnanın büyük bir çaba sarf etmek gerekiyor kimliğinizi gizlemeniz için. Diyebilirim ki görevimin başında bulunduğum her saniye bir çaba içerisindedim.”

Nur (Lezbiyen, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Emekli):

“Tabii ki hem de nasıl. Çok samimi olduğum öğretmen arkadaşlarım dışında kimseye söyleyemedim cinsel yönelimimi. Bence söyleyememek baskıların en şiddetlisi. Bir öğretmen arkadaşınıza aşık olsanız uzun etüt çalışması yapmak zorundasınız, acaba duygularımın karşılığı yoksa ona açıldığımda bana bir zararı dokunur da işimden, çevremden olur muyum diye. Bu korkunç bir şey. Bazen aşkınızdan bile vazgeçmek zorunda kalabilirsiniz. Ayrıca eşcinsel olduğunuz okul idaresi ve öğ-

retmenler tarafından bilinse öğretmenlikten atılabilir mi insan, bunu hukuk açısından hiç bilmiyorum. Aklıma bile gelmedi daha doğrusu araştırmak. Ama şunu iyi biliyorum: Herkes sizi dışlar ve yapayalnız kalırsınız. Dostlarınız bile istemeseler de sizden uzaklaşabilir. Hukuk yanınızda olsa, işiniz olsa ne yazar. Toplumsal kazanımlarla hukuksal kazanımlar bir arada olmayınca eşcinsellerin hiçbir kurumda mutlu çalışabileceğine inanmıyorum.”

Ali (Gey, İngilizce öğretmeni, MEB):

“Kendimi saklamak durumunda kalıyorum ister istemez. Özellikle de bulunduğum çevre küçük ve dindar olduğu için temkinli davranmak zorundayım.

Helin (Travesti, Sosyal bilgiler öğretmeni, Dershane):

“İş hayatımda imkânsız böyle bir şey biliyorsun ki zaten trans kimliği geçtim eşcinsel kimliğimi de zaten gizlemek zorundayım. Hiçbir şekilde orda bunu söyleyemem. Hani okul dönemi eğitim hayatı başladığında iki kimlikle yaşıyorsunuz bir kendi gerçek kimliğiniz sabah saat 07.50 de bu kimliği bırakıyorsunuz, akşam 06.20 de gerçek kimliğinize dönüşüyorsunuz böyle bir yaşam. Yani 12 saati sahte 12 saati gerçek.”

Güniz (Lezbiyen, Anaokulu öğretmeni, Özel okul):

Eşcinsel kimliğinin çalıştığı kurumun yönetimi tarafından öğrenilmesi halinde işine son verilip verilmeyeceği sorusuna:

“Tam olarak kestiremiyorum ama büyük ihtimalle olumsuz bakarlar diye düşünüyorum.” biçiminde cevap veriyor.

Bir devlet üniversitesinde araştırma görevlisi olan

Yücel (Gay, Araştırma görevlisi, Eğitim Fakültesi), işini kaybetme kaygısını şu sözlerle ifade etti:

“Yani şimdi burası bir devlet üniversitesi böyle bir olasılık var ve bunun yasal boyutunu gerçekten bilmiyorum. Eşcinsellik, benim hatırladığım ya da bildiğim, yanlış bilme ihtimalim çok yüksek, yüz kıyartıcı suçlar arasında filan geçiyordu, bir zamanlar. Öyle hatırlıyorum.

...belki bölümdekiler bunu bir şekilde sindirebilirdi ama hani bir kere bu öğrenildiğinde... Şöyle söyleyeyim çok net işimi kaybetme olasılığım var birincisi bu, ikincisi işi kaybetme olasılığım olmasa bile hani bir eşcinsel olduğumu üniversitedekilere söylediğinde hayatım çok zorlaşacak. Çalışamayacaksın yani çalışmak istediğin gibi çalışamayacaksın.”

Bir başka devlet/kamu üniversitesinde araştırma görevlisi olarak çalışan Gözde (Lezbiyen, Araştırma görevlisi, İletişim Fakültesi) ise kimliğini gizlememekle birlikte çalıştığı kurumun yönetiminin kimliğini öğrenmesi konusunda da herhangi bir çaba içerisinde olmadığını söylüyor:

“Bastırmak yönünde bir çabam olmadı. 2002’den beri açık bir eşcinselim ama bu açıklığımanın zorunlu kimi sınırları var. Cinsel yönelimimi doğrudan gizlediğimi söylemem mümkün değil ancak yöneliminin idari düzeyde bilinmesi noktasında herhangi bir çabam da olmadı. Çalıştığım kurumda benimle yakın denebilecek kişisel ilişkisi olan arkadaşlarımla büyük bir kısmı cinsel yönelimimden haberdardır. Diğer iş arkadaşlarımdan da yönelimimi saklamak yönünde bir çabam olmaz. Henüz idari düzeyde bu konuda herhangi bir sıkıntıyla karşılaşmadım ama karşılaştığım koşullarda yönelimimi gizlemeyi düşünmem.”

Sinem (Transseksüel, Sınıf öğretmeni, İstifa etmiş) ise, 4 yıl öğretmenlik yaptıktan sonra transeksüel kimliğiyle eğitim sistemi içerisinde varolmasına imkân verilmediği için anlayarak istifa etmek zorunda kalmış. Cinsel kimliğini özgürce yaşayabilseydi öğretmenlikten asla istifa etmeyeceğini söylüyor.

“Küçük şehirdeydim, hafta sonları zaman kaybetmeyeyim diye uçakla İstanbul ya da Ankara’ya gidiyordum, süsleniyordum, efemine oluyordum, bir şekilde cinsel kimliğimi iki günlüğüne yaşamak için. Ankara’da Grafiti vardı, İstanbul’da bir sürü bar vardı, gidiyordum cinsel kimliğimi yaşıyordum. Pazar günü akşam bütün makyajımı silip köye dönüyordum, ne bedenim ne de cüzdanım dayanıyordu.

...öğretmenliğimle, öğrencilerimle barışıktım, çok da seviyordum... Bir yandan da cinsel kimliğim var. Öğretmen arkadaşlarım, bilmeyenler(cinsel

kimliğini bilmeyenleri kastediyor) hafta sonu Van'a gidiyorlar. Erkekler bir araya gelince ya kahveye giderler ya geneleve giderler, sen neden gelmiyorsun diyorlar, götürüyorlar, kadına gir diyorlar, ben ısmarla-yacağım diyorlar. Hafta sonu kaçayım diyorum, kimliğimi yaşayayım diyorum, bu sefer bedenim yorgun düşüyor, gitmezsem psikolojim bozuluyor.”

Görüşmecilere **çalışma yaşamı boyunca kimlikleri ve yönelimleri nedeniyle ayrımcılığa, tehdide, şiddete maruz kalıp kalmadıkları** sorulduğunda cinsel kimliklerini deklare etmemiş olmaları dolayısıyla ayrımcılığa uğramadıkları yönündeydi.

Melis:

“Çalışma alanımdaki herhangi bir insanla bunu paylaşmadığım için bir sorun yaşamadım.

Lale (Lezbiyen, Yabancı dil öğretmeni, Öğretmenlikten ayrılmış):

“Hayır, cinsel yönelim üzerinden ayrımcılığa uğramadım. Çünkü açık değildim, görünür olmazsan, sorun da yok!”

Nur, cinsel kimliğini gizlemenin yani eşcinsel olduğunu söyleyememenin başlı başına bir ayrımcılık olduğunu söylüyordu:

“Eşcinsel olduğumu söyleyemediğim için böyle bir tehdit yaşamadım. Olmayan bir şeyin tehdidi olur mu? Ama eşcinsel olduğunuzu söyleyememek başlı başına kendinize, onlar yüzünden uygulamak zorunda kaldığınız bir tür mobbing, kötü muamele veya şiddet değil mi? Kendinizin olamamak dünyadaki en büyük psikolojik şiddet.”

Yücel ayrımcılığa uğramamıştı ama tehdit edilmiş, işini kaybetme korkusu yaşamıştı:

“Aslında uğramadım ama bu endişeyi yaşadım. Yani şöyle iki olay var: Birincisi, geçen sene bir sevgilim vardı, onunla bir gün Kızılay'da bir barda beraberdik. Dans ederken birbirimize nasıl baktığımız malum,

sonra sevgilim tuttu beni öptü, pat diye. Bir kız öğrencim dibimizde belirdi ve kesinlikle anladı. Orda şundan korktum, hani tehdit gibi değil ama anladı ve diğerlerine söyledi. Gerçi daha sonra böyle bir şey hissetmedim ama dediğim gibi korkmuştum. Bir de yine o sevgilimle ilgili başka birinden yani ortak arkadaşımızdan çok ciddi bir tehdit aldım. 'Olacaklardan ben sorumlu değilim' şeklinde bir cümleydi. Kesinlikle iş hayatıma yönelikti, çünkü bana karşı başka bir şey yapabilme olasılığı yoktu. Beni sadece eşcinselliğimle tehdit edebilirdi yani. Onu tanıdığım için bunu çok net söyleyebilirim, iş hayatıma yönelikti bu tehdit. Gerçekleşmedi ama gerçekleşmeyeceğinin de güvencesi yok.

Öğrencileri ile ilişkileri, bu bağlamda hiç LGBTT öğrencileri olup olmadığı yolundaki sorulara ya hiç LGBTT öğrenciler ile karşılaşmadıkları ya da karşılaşsalar bile onlarla bu konu dolayısıyla ilişki kur(a)madıkları yönündeydi. Diğer taraftan verilen cevaplar Türkiye eğitim sistemi içerisinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin farklı cinsel kimliklere yaklaşım yönünden yetersiz olduğunu ortaya koymuştu.

Gözde:

"Öğrenciler arasında eşcinsel birine henüz rastlamadım. Bu elbette öğrenciler arasında eşcinsel olmadığı anlamına gelmiyor. Ama benim eşcinsel olduğunu bildiğim ya da eşcinsel olduğunu benimle paylaşan bir öğrencim henüz olmadı. Olsa cinsel yönelimine/cinsiyet kimliğine dair kurumsal veya kişisel herhangi bir çatışmayla karşılaştığı her ortamda destekler ve desteklenmesini sağlamak için de elimden geleni yapardım sanırım."

Melis:

"Evet, bazı öğrencilerimizin eşcinselliğe eğilimi mevcut. Bu eğilimin farkına varan okul idaresi, rehberlik servisine öğrenciyi yönlendiriyor ve öğrenciye bunun hastalık olduğu ve atlatması gerektiği belirtiliyor. Yani öğrenciyi eşcinsellik hakkında bilgilendirmek yerine bunun günah, sapkınlık ve sapıklık olduğu belirtiliyor. Öğrencinin bu konuda

tercih hakkının olduğu ve isterse bunu değiştirebileceği söyleniyor. Özet olarak öğrenci eşcinsel olmasın diye yönlendirilmeye çalışılıyor, tabi sonuç öğrencinin kimliğini oturtması sürecinin daha sancılı geçmesine neden oluyor.”

Nur:

“Öğrencilerim arasında LGBTT bireylere kişisel olarak hiç rastlamadım. Ama öğretmen arkadaşlarımdan ya da öğrencilerden duyduklarım oldu. Benim öğretmenliğim süresince LGBTT bireyle ilgili hiçbir disiplin olayına rastlamadım. Rastlasaydım mutlaka bir müdahalem olurdu. Uzun süre dershanelerde çalıştığım için olsa gerek, dershaneler biraz daha özgür ortamlar. Ama samimi olduğum rehber öğretmen arkadaşların kişisel izlenimleri oluyordu. Rehber öğretmenler eşcinsel bireylere karşı diğer öğretmenlerden daha hoşgörülü.”

Güniz:

“Evet, eşcinsel olduğunu düşündüğüm bir öğrencim var. Otistik bir öğrenci, otizm başlangıcı var. Sınıfımdaki, bir başka erkek öğrenci sürekli onu öpmek istiyordu. Ben tepki vermiyordum, ama rehberlik servisi geldiğinde, bunları gözlemlediğinde, direk tepki gösterdi, benim sınıfımdan alıp yan sınıfa verdiler, ben de müdahale edemedim. Onlara göre doğru olan şey, onları ayırmaktı.

Günel (Lezbiyen, MEB):

“Yakın bir arkadaşım, ‘bu kız çok erkeksi, hep erkeklerle oynuyor, hiç kızlarla oynamıyor, sürekli erkeklerle. Ne yapayım?’ diye bana sordu. İşte toka almış falan filan, ben de bunu böyle yapmaman gerekiyor, o neyse ona dönecek, kavganın kötü olduğunu söyleyebilirsiniz ama böyle tokalarla ya da pembe giydirerek kadın olduğunu empoze edemezsiniz, gibi önerilerim oldu. Benimle aynı branştan olan bir öğretmen arkadaşşıma kendi okulunda başka bir öğretmen geliyor, ‘bu çocuk hep kızlarla oynuyor, top oynamıyor, kesinlikle kız gibi davranıyor’ diye şikâyetinde bulunuyor. Sonra arkadaşım bu çocuğa resim çizdiriyor. Arka-

daşım ailenin resmini çiz dediğinde çocuk, sarı saçlı, cicili bicili elbiseli bir kız çocuğu çiziyor. Bu kim diye sorduğunda, bu benim öğretmenim diyor. Çocuk kendini direk böyle algılıyor. Öğretmen arkadaşlar, 'ben ne yapmalıyım?' diye sorduklarında, bu çocukların bu olayı travmatik olarak yaşamalarını engellemelerini; bunun geçici bir şey olmayacağını, ne yaparlarsa yapsınlar çocukların özüne döneceğini, neyse o olacağını söylüyorum.

Yücel:

"Şu ana kadar açılan hiçbir öğrencim olmadı. Ama biz bir şekilde birbirimizi tanıyoruz, anlıyoruz. Geçen sene sınıfa ilk girdiğimde öğrencilerden birinin eşcinsel olduğunu hemen anladım, büyük olasılıkla o da beni anladı. Bir şekilde bekledim gelip açılması için ama belki hazır değildi belki başka sorunları vardı, açılmadı.

Ali:

"Eşcinsel olabileceğini düşündüğüm öğrenciler var ancak onlarla iletişim kurmama ne yazık ki hem zamanım imkân el vermiyor hem de bu tür konularda çok hassaslar.

...okulda rehberlik servisi var ama LGBTT birey olduğu için rehberlik servisine gidecek öğrenci olduğunu düşünmüyorum açıkçası. Rehber öğretmenlerin de genel görüşten fazla farklı olduğunu sanmıyorum. Bu nedenle öğrenciler orada kendilerini rahat hissetmeyeceklerdir."

Helin, eşcinsel öğrencisiyle iletişim kurabilmişti, ama kendi kimliğini saklayarak.

"Bu sene böyle bir öğrencim vardı dershanede. 7. sınıf öğrencisiydi. Onda kendi çocukluğumu gördüm. Bir keresinde diğer öğrencilerin tacizini tacizine uğradığını gördüm. İşte kız, top, oğlan diye dalga geçiriyorlardı. Hep arka sırada oturan, son derece çalışkan ve zeki de bir öğrenci bu. Rehberlik servisimiz vardı dershanede ama açıkçası şunu söyleyeyim Türkiye'de eğitim sistemi içinde rehberlik hizmetleri hiç yeterli değil. Zaten Rehberlik bölümünden mezunları da iyi bir eğitimden

geçmiş değiller, dolayısıyla çok yardımcı olamıyorlar bu konuda. Ben bir kenara çektim ve kendi hayatımdan yola çıkarak çocukla konuşmaya çalıştım. Sene sonuna doğru da faydalı oldu, kendine güveni geldi konuşmaya başladı, kendini ifade etmeye başladı. Olayı rehberlik bölümüne götürdüm, anlattım ama tabii sosyal bilimler öğretmeni olduğum için ve öğretmenlerin arasında özellikle dersane öğretmenlerinin arasında böyle bir hafif çekişme, hafif bir kendini gösterme çabası olduğu için işime karışma gibi, ben farkında değil miyim zannediyorsun gibi sözlerle karşılaştım Ama aslında hiç farkında değil durumun.

Cinsel kimliklerinin iş arkadaşları/meslektaşları tarafından bilinip bilinmediği ve onlarla ilişkileri konusunda genellikle birkaç yakın arkadaşlarına açık olduklarını; öğretmenlerin de genellikle homofobik tutum ve davranışlara söylüyorlardı.

Melis:

“İstisna olarak sadece bir kez bir öğretmen arkadaşşıma eşcinsel olduğumu söyledim. Gayet olumlu karşıladı, hatta sıkıntı duyduğum bazı konularda bana destek oldu. Kimin sorun yaratıp yaratmayacağını bilemediğimiz için eşcinsel kimliğimizi paylaşmamız tabii ki biraz zor oluyor.”

Güniz:

“Okul ortama girdiğiniz zaman kimler homofobik olabilir kimler olmayabilir, bunun yoklamasını yapıyorsunuz. Mesela Murathan Mungan örneği versem okulumdaki rehber öğretmenin nasıl olumsuz bir tepki vereceğini düşünüyorum, ki rehber öğretmen en son olumsuz tepki vermesi gereken kişi. Onun dışında bir İngilizce öğretmenimiz var, feminist gruplarla çalışıyor. Altan alta benim kimliğimden şüphelendiğini düşünüyorum. Onla açıkça paylaşmıyorum ama o beni hissediyor diye düşünüyorum. Açıkçası ondan kötü bir teki almayacağımı sanmıyorum. Ama diğer öğretmenleri düşündüğüm zaman eşcinselliğe bakışta çok katı olanlar var içlerinde.”

Günel:

"Aynı zamanda ev arkadaşım olan iş arkadaşım eşcinsel olduğumu öğrendikten sonra beni dışladı. En önce bana eşcinsel misin diye sorduğunda, evet dedim. Sonrasında yanımda giyinip soyunmaya başladı. Yani bak ben ayrımcı değilim, sen ordasın ama ben senin yanında giyinip soyunuyorum demeye getiriyordu, ama daha sonra, homofobisi ortaya çıkmaya başladı. İşte sen sevgilinle buralarda yaşayamazsın, siz gidin İstanbul'a, Beyoğlu'na, anca oralar kaldırıır falan demeye başladı. Evi ayırdık sonra, ama tayinim çıkıncaya kadar, sürekli birilerine söyler mi, beni açık eder mi diye düşündüm. Ve hiç konuşmuyorduk. Hala da bilmiyorum beni söyledi mi söylemedi mi?

Büyük şehre geldikten sonra, şimdi okulumda açık olduğum bir öğretmen arkadaşım oldu, eski okulumda açık olduğum bir başka öğretmen arkadaşım oldu, beni daha önceden eşcinsel ortamlarda gören öğretmen arkadaşım oldu. Ama bunların hepsi benim yakın arkadaşlarım. Ayrımcılık, homofobi nedir bilmezler. Dostum diyebileceğim bu 3 tane insan, heteroseksüel, beni bilen, sevgilimi bilen, evime gelip giden çok yakın arkadaşlarım.

Başka arkadaşlarım da var, evime de geldiler. 'Belli bir yaşa gelmişsin bekârsın hala, sen eşcinsel misin?' diye sordular. Sonra baktım ki bunlar benimle aynı okulda, aynı sendikada. Benim yattığım kalktığım onları neden ilgilendiriyorsa, görünüşte de olsa bir erkek sevgili edinmek zorunda kaldım. Onla bir yıldır çıktığımı zannediyorlar. Ben de nispeten rahat ettim. Çünkü şimdiki yaşadığım sevgilimi, onunla yaşıyormuş gibi anlatıyorum.

Diğer taraftan bunlar çok meraklı oluyorlar. 8 Martta falan geliyorlar, işte 'eşcinseller var, translar var, ben şunu tanıyorum' diyorlar, bir arkadaşın tanıdığı açık olduğu biri, benim arkadaşım çıkabiliyor, onun, tanıdığıının kardeşi benim arkadaşımın arkadaşı olabiliyor. Oradan oraya, bana kadar geliyor. Ben de şunu tanıyorum gibisinden.

Ali: "İki bayan bir bay öğretmen arkadaş biliyor eşcinsel olduğumu. Bir gece bu durumu bilen bayan arkadaşlardan birinin evinde kaldığımla

hiç de beklemediğim bir hareketiyle karşılaştım. İki bayan iki bay olarak okey oynuyorduk ve o arkadaşımın evinde geçirmeye karar verdik geceyi. Bundan önce de birkaç kez kalmıştık. Bu bayan arkadaşım diğer bay arkadaşına şakayla 'Ali, senle aynı odada kalmak istemiyormuş' dedi. Ben de onu çağırdım ve şakayla Ne oldu?... 'ı taciz edeceğimden mi korktun?' diye sordum.... Bu da 'aaa senin durumunu unuttum' dedi ve diğer arkadaşın odasını değiştirdi. Bu da hoşuma gitmedi, çünkü sanki her aynı odada kaldığım erkeği taciz ediyormuş gibi hissettim.

...

Okulda eşcinsellik konu olunca insanların alaylı sözlerini dinlemek zorunda kaldığım çok oldu. En iyi cümleleri 'midem kaldırmıyor bu tür şeyleri' idi. Çoğunun eşcinselliğe bakış açıları sıradan insanlardan farklı. Kadın gibi giyinen, seslerini incelten, erkek delisi, mide bulandırıcı tipler geyle onlar için."

Sinem ise iş arkadaşları/meslektaşları ile olan ilişkileri konusunda "şanslı" sayılırdı. Herhangi bir tepkiyle karşılaşmamıştı, yine de öğretmenliğe atandıktan sonra ilk 6 ay cinsel kimliği hakkında kimseye bir şey söylemişti:

"Ben ilk 6 ay bir şey söylemedim, ama 6 ay sonra söylemeye başladım. Pek tepki almadım, öğretmen arkadaşlarımdan tepki almadım, hala görüştüğüm öğretmen arkadaşlarım var."

Peki, **LGBTT örgütlerinin varlığından haberdar mıydılar? Haberdarlarsa nasıl tanışmışlardı bu örgütlerle? Aktif üye olarak çalışabiliyorlar mıydı?**

Ali:

"Üniversitenin son yıllarında LGBTT örgütlerin varlığından haberdar oldum. Zaten eşcinselliğimi üniversite yıllarında keşfetmiştim. Arada Diyarbakır'daki Piramid LGBTT adlı örgütün toplantılarına katılıyorum, ancak fazla iletişim içinde olduğumu söyleyemeyeceğim. Mesleğimden ötürü fazla katılamıyorum. Özellikle de şu malum, ne olduğu belirsiz

genel ahlâkla ilgili yasa maddelerinden ötürü. Piramid LGBTT adlı örgütün google grubuna üyeyim ve olayları oradan gelen e-maillerle takip ediyorum.”

Günel:

“LGBTT örgütlerle yakın bir dönemde ilişki kurdum. O zaman bir erkek sevgilim vardı. Üniversite bir veya ikinci sınıfta o zaman bir araya girmiştım. Lambda İstanbul’un Toplumsal Araştırma Vakfı’nda yaptığı toplantılara gidiyordum. Önce ben buraya ait değilim dedim. Garip gelmişlerdi. ‘Sen kimsin?’ diye sorduklarında erkek sevgilim var falan demiştım, hepsi kötü kötü bakmışlardı. Onlar bana yabancılaştı ben onlara yabancılaştım. Bunlar gibi değilim dedim. Hala da öyle diyorum ama sonra paralel gitti dediğim gibi.

Aktif politikanın hep içinde oldum, bana yetmiyor yaptığım şeyler. Aslında keşke gelsem ben de burada çalışanlardan biri olsam, iş katarsam, başarsam diyorum ama bu mümkün değil. O anlamda ancak dışarıdan destek verebiliyorum.”

Güniz: “Üniversite sırasında gey bir arkadaşım vardı. Ondandır duymuştım Kaos GL’yi. Ama üniversiteyi bitirdikten sonra bağlantıya geçebildim. Kaos’un çalışmalarına kısmen katılabiliyorum. Aktif değil de izleyici, dinleyici olarak. Örneğin kadınlarla ilgili bir eyleme Kaos’la katıldığım zaman, okulumda çalışan feminist öğretmenlerden birinin beni görme ihtimali var. O nedenle Kaos GL pankartının arkasından yürüyemem.”

Melis: “Kaos GL’yi yaklaşık 6 sene önce tanıdım, etkinliklere katıyorum fakat görünürlüğümün olmadığı etkinlikleri tercih ediyorum.”

Nur: “LGBTT örgütlerden uzun zamandır haberim var, ama hem işim çok yoğun olduğu hem de oralarda öğrencilerime rastlamak ya da bir yerlerde fotoğrafımın çıkması korkusuyla ancak emekli olduktan sonra bu örgütlere gidebildim. Etkinliklerine de fırsat buldukça katılıyorum.”

Lale: "LGBTT örgütler yoktu benim öğretmenlik yaptığım yıllarda.. Uzun seneler sonra çıktı ortaya. 2000'li yılların başında yakaladım onları."

Yücel: "Aslında ilk öğrendiğim örgüt Kaos GL'ydi. Onu da tesadüfen öğrendim. Üniversite ikinci sınıftayken Kızılay'daki bir kitapevinden eşcinsellikle ilgili kitap almak istedim. Kaos GL dergisi ile karşılaştım. Derginin son sayfasında böyle KAOS'un yeri ve derginin nerelerde satıldığı yazıyordu. Dergiyi almak için kitabevini belki 20 defa dolandıktan sonra bir şekilde hızlıca alarak uzaklaştım. Kasiyerin yüzüne bile bakmadan parayı ödeyip dergiyi hemen çantama atmış ve koşarak ayrılmıştım. Yani Kaos'u o şekilde öğrendim. Diğer dernekleri, diğer ilgili kurumları, oluşumları diyelim daha doğru olur, eşcinsel arkadaşlarım olduktan sonra öğrendim. Yoksa gerçekten varlıklarından bile haberim yoktu. Şu anda her türlü etkinlikten haberim var."

Gözde: " LGBTT örgütleriyle iletişim kurabiliyorum. Etkinliklerini de takip edebiliyorum; zaman zaman da bu etkinliklere elimden geldiğince katkı yapmaya çalışıyorum. Uzunca bir süredir Ankara'da bulunmadığım için etkinlikleri uzaktan takip etmek durumundayım. E-posta listelerine üye olduğum, web sitelerini düzenli olarak takip ettiğim ve derneğe üye olan arkadaşlarım olduğu için uzakta olsam dahi her türlü gelişmeden haberim oluyor. Eşcinsel örgütlerin varlığından 2000'lerin başından beri haberdarım. En yakından takip ettiğim örgüt Kaos. Lambda'yı da, Kaos kadar yakından olmasa da, takip ediyorum. Diyarbakır, Eskişehir ve İzmir'deki örgütlenmelerden de haberdarım."

Başka sivil toplum örgütleriyle ya da demokratik kitle örgütleriyle ilişkileri var mıydı? Üyesi oldukları bu örgütlerin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konusundaki tutumları neydi?

Lale:

"Eski solcular ve feministlerle bağlarım var.Eski solcularda cinsiyet ayrımcılığı çok belirgin. İçlerindeki feodalizmi aşamıyorlar bir türlü.

Acının acısını birlikte yaşadıkları kadınlarla aynı çizgide görmüyorlar kendilerini erkekler. Sol gelenekten gelme kadınlar da kendilerini feminist olarak görmüyorlar, kadınla erkeğin birlikte kurtulacağına inanıyorlar. Hatta feminist olduklarını söyleyenler de bu noktayı pek aşamamış durumdalar.”

Günel:

“Kendi kimliğimle ilgili diğer örgütlere üye değilim ama sendika üyesiyim. Eğitim-Sen Aktif miyim, değilim; politikalarının bana değmemesi, kadın olarak da karma örgütlerde kendimi iyi ifade edebileceğime inanmamam nedeniyle aktif değilim. Ve o geleneksel sol sekte görüşün hâkim olmasından dolayı salt kelle sayısı korunsun diye üyeyim.

“Sendikada kadın olmak zaten bir problem alanı. Yani o bile o kadar problemliyken, eşcinsellik çok daha arkalarda yer alıyor.

“Sendikalar homofobikler. Gerici sendikaların bunu yapacağını düşünmüyorum ama ilerici sendikalar kendi politikalarına eşcinselliği yedirebilse, atıyorum Homofobi Karşıtı Buluşma’ya, yürüyüşe diğer sendika üyeleri katılsalar çok şey değişir. Heteroseksüel- eşcinsel ayrımı olmasa ben de daha çok gidebilirim sendikaya. Ama sen sap gibi tek başına gidersen, sap gibi bayrağını alırsan, o şekilde olmuyor. Anlatabiliyor muyum hani politika üretmek öyle olmuyor. Dese ki biz eşcinsel öğretmenlerin de haklarını savunuyoruz, bilfil mücadeleye de destek verse, zihniyet değişimi olsa, o noktada ben de çok daha fazla yer alırım. Ama yok böyle bir şey. Gereklilik bile hissetmiyorlar. Çünkü bir sürü şeyi, yani kendi zihinlerini değiştirmek zorunda kalacaklar. Kendi homofobileriyle karşı karşıya kalacaklar. Başka dertleri var yani.

Nur: “Gençlik yıllarımda TÖB-DER (Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği) üyesiydim. Emekli olduktan sonra üye olmasam da Lambda İstanbul’a ve Amargi Feminist Kolektifi’ne uğruyorum.

Gözde:

“Eğitim-Sen’e üyeyim.”

Türkiye eğitim sistemi içerisinde egemen cinsel kimlikler dışındaki kimlikler kendisini ifade olanağı buluyor muydu? Ders kitaplarında ya da müfredatta eşcinselliğe ya da transeksüaliteye yer veriliyor muydu?

Ali: “Kesinlikle hayır. Çünkü bir şeyi açıklayabilmeniz için önce karşınızdakinin düşünmesini bilmesi, konuyu enine boyuna araştırması gerekiyor. Ne yazık ki ilköğretimden itibaren bunu kazandıramıyoruz öğrenciye ve öğrenciler 5 seçenek arasında boğuluyorken de pek ilgilenemiyor gelişimiyle.

Güniz: “Çocuklarda cinsel eğitimden bahsediliyor, ama eşcinsellik söz konusu edilmiyor, ders kitaplarında adı geçmiyor. Freudcu yaklaşımdan bahsediliyor, cinsel eğitimde, anneyi babayı örnek alma gibi.”

Helin: “Eşcinsel çiftleri geçtim kitaplardaki aile portresi nedir? Türk toplumunun örf ve adetlerinin oluşturmuş olduğu, Atatürkçü zihniyete sahip bir baba ve anne profili. Ve bu profile göre büyütülmesi gereken çocuk. Ders kitapları, ülkemizdeki egemen düşünce yapısına uygun, sağcı zihniyetler tarafından yazılmış bunu destekleyen kitaplar. Şimdiye kadar eşcinsellikten kitaplarda ‘cinsel bozukluk, hastalık’ şeklinde bile bahsedildiğini görmedim.”

Melis:

“Kendisini ifade edebilen bir eşcinsel öğretmenin başına gelen tek şey; soruşturma yiyip tüm haklarının elinden alınarak işinden uzaklaştırılması olduğu için mevcut eğitim sisteminde eşcinselliğin ifade edilebilmesi imkânsız. Hiçbir ders kitabında farklı bir kimliğe yer verildiği görülmemiştir. Ya Aşşer’ler vardır kitaplarımızda ya Ali’ler...”

Nur:

"Cinsel kimliklerin kendini ifade edebilme olanağını geçtim eğitim sistemi tamamen ataerkil. Kendine güvenli kadınlar da yetiştirmiyor.

Eşcinsellik ya da transeksüellik ders kitaplarında kesinlikle yer almıyor, yok sayılıyor. Dershanelerde çalışsam da müfredatı iyi biliyorum. Örneğin Türk Dili ve Edebiyatı dersinde şair ve yazarların özel hayatları genellikle es geçiliyor. Abdülhak Hâmid Tarhan'ın çok evlilik yapmasının sanat hayatını nasıl etkilediğine değinilirken; Nedim'in, Sait Faik'in, Mevlana'nın, Sappho'nun, Reşat Nuri'nin vs. eşcinsel ya da biseksüel kimliklerinin sanat hayatlarını nasıl etkilediğine hiç değinilmiyor. Nedim'i nasıl bilirsiniz, damdan dama atlarken düşüp ölmüş. O aşk şiirlerini bir erkeğe yazdığını çok az öğrenci bilir. Sappho'yu nasıl bilirsiniz, dünyadaki ilk kadın şair. O güzel aşk şiirlerini kadınlara yazdığını çok az öğrenci bilir o da öğretmen söylerse, ders kitaplarında asla yer almaz bu bilgiler. Ayrıca kadın şair ve yazarlar da pek yer almaz müfredatta. Sanat yönleri pek güçlü görülmez, özellikle divan edebiyatında. Bir Nigar Hanım es geçilir. Cumhuriyet dönemi yazarlarından Halide Edip'in bile muhteşem eseri Vurun Kahpeye değil de Sinekli Bakkal'ı incelenir nedense. Suat Derviş gibi bir kadın şair ve yazarın varlığından ise liseyi bitiren öğrencilerin haberi bile olmaz.

Gözde:

" Eğitim mevzuatı bir yana, Türkiye'de eşcinsellere yönelik uygulamanın henüz en temel düzeyi, insan hakları düzeyini yakaladığını söylemek bile olanaklı değil. Bu açıdan hareketin son derece duyarlı olduğunu biliyorum ama devlet katından henüz varlığımız bile tanınmadığı, en fazla kimi politikacıların, gazetecilerin sorduğu magazinsel sorulara verdikleri cevaplarda satır aralarında anıldığımız için, eğitim dahil hiçbir üstyapısal kurumda farklı cinsel kimliklerin kendisini ifade etme olanağının bulunduğunu söyleyemiyoruz. Hatta eğitimin 'millilik' tahayyülünden en görünür biçimde payını alan kurumlardan biri olduğunu düşündüğümüzde, bu türden eşitlikçi bir eğitime hiçbir biçimde zemin sağlamadığını görmek zor olmuyor. Üniversitenin kurumsal açıdan

milli eğitimden bir parça özerk olduğunu söylemek mümkün, özellikle yüksek öğrenim müfredatının sıkı sıkıya merkezi bir kurum tarafından biçimlendirilmediğini biliyoruz. Dolayısıyla iş bu noktada üniversitelerin idari ve politik yapısına kalıyor. İletişim fakültelerinin bir kısmında muhtelif dersler içinde eşcinselliğin ve eşcinsel mücadelenin sosyolojik açıdan ele alındığını dersler olduğunu tahmin ediyorum. Keza kadın çalışmaları bölümlerinde aynı durum söz konusu. Sosyal bilimlerin eşcinsellerin farkına varılması konusunda bir açıdan zorlayıcı olduğunu, eğitimcilerini de eğitilenlerini de 'toplumsala bakmaya' zorladığını söyleyebiliriz. Ama bu söylediklerim hiçbir biçimde genelleyici bir önermenin kanıtı da olamaz.

Üniversitede olduğum için doğrusu milli eğitimin ders kitapları ve müfredatı ile ilgili doğrudan bir bilgim yok. Ama egemen cinsel kimlikler dışında herhangi bir cinsel kimliğinin milli eğitim ders kitaplarında ve müfredatında bulunmadığını biliyorum.”

Yücel:

“Benimde aslında bir zamanlar üzerinde düşündüğüm bir şey bu, ders kitaplarını düşündü. Bırak heteroseksüel-eşcinsel ayrımını kitaplarda vurgulanan şey tamamen heteroseksüellik ve orda da geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri çok net. İlkokuldan itibaren anne mutfakta yemek yapar baba ayaklarını uzatıp gazete okur, erkek çocuk arabayla oynar kız çocuk bebekle oynar biçiminde bir algı yerleştiriliyor. Aslında bu bir tek tipleştirme politikası, milli eğitimden kaynaklı adı üstünde milli eğitim yani ortak olmak zorunda. Bunun dışında temsil var mı? Kendi yaşantılarıma bakıyorum, kendi pencereden cevap vermek adına, temsil olduğunu düşünmüyorum hemen liseye gitti aklım lisede diğer sınıflarda bir çocuk vardı çok feminendi ve okulun alay konusuydu laf atmalar, sataşmalar vs. Bir edebiyat öğretmeni vardı çok feminendi yani adamın gözünün içine baka baka dalga geçiyordu öğrenciler. Bu bir suçtu, ayıptı, günahı vs. hani bir temsilimiz yok eğitim sisteminde. Bir temsilimiz yok ama biraz görünür olan insanlar taşlanıyor, sözle recm ediliyor, toplum dışına itilmek adına her şey yapılıyor onlara da.

Onun dışında benim bulunduğum üniversitenin dışında hiçbir üniversitede cinsel gelişim dersi olduğunu sanmıyorum ya da bilmiyorum. Yani çok küçük küçük çalışmalar var bu anlamda ama onun dışında hiçbir şey yok bence.”

Peki, eğitim sistemi bütün kimlikleri kapsayacak ve ayrımcı olmayan bir biçimde yapılandırılabilir miydi? Önerileri nelerdi?

Ali: “Özgür düşünce ortamı sağlandığında; insanların sadece dil, din ya da milliyet farklılıklarından değil cinsel kimlik farklılıklarından da yargılanamayacağı öğretilir. Ancak şu anki sistemle eğitimi yeniden yapılandırmak mümkün değil.

Eşcinselliğin sadece seks olmadığı kanıtlanırsa, eşcinsel bireylerin de topluma katkı yaptığı, toplumun ilerlemesinde pay sahibi olduğu gösterilirse öğrenciler ve halk arasında, özellikle insanları güldürmek için sinema, televizyon ve tiyatro tarafından yaratılan olumsuz eşcinsel tipi silinecektir.

Özellikle ilköğretim ilk öğretmenlerinden başlayarak eğitimciler eşcinsellik hakkında doğru bilgilendirilmelidir. Çünkü nihayetinde anne ve babadan sonra çocukları en çok etkileyen kişiler arasındalar. Onlarda bu konu hakkında olumlu bir imaj oluşturulursa gerisi de gelecektir.”

Günel:

“Ders kitaplarından cinsiyetçiliği ayıklamaya çalışıyoruz, daha onun mücadelesi veriliyor. Cinsel yönelime daha çok var.

Öncelikle zihniyetleri değiştirmek gerekiyor. Önce yasa veya mevzuat değil de öğretmen yetiştiren fakültelerde ve ikinci ayağı sendikalarda çalışmalar yapmak, önce rehber öğretmenleri sonra diğer öğretmenleri bilinçlendirmek gerekiyor. Milli Eğitimle iş birliği içine girmek gerekiyor. Paralel şekilde tüm cinsel yönelim ve kimlikleri kapsayacak şekilde bir yasa hazırlanması lazım. LGBTT örgütlerinin bunun için uğraşması gerekiyor. Belki illa eşcinsellerin oraya gidip bir şey yapması gerekemeyebilir; toplumsal cinsiyet konusunda duyarlılığı olan bir sürü akademisyen var, onlarla toplumsal cinsiyet duyarlılığı adı altında

bir proje yürütüp içine bir cinsel yönelim de eklenebilir. Deneyimleri yaşamış insanlarla bir atölye çalışması yapılabilir. şu an en gerçekçi gözüken ilerici sendikalarla ortak çalışmalar yapmak.”

Güniz:

“Anaokullarında eşcinsellikten bahsedilmiyor. Bu yönelime karşı öğretmenin nasıl bir tutum sergilemesinin gerektiği ilgili fakülte ve bölümlerde ele alınmıyor. Ders programlarında belki buna değinilebilir. Cinsel kimliğin oluşması, 3 yaşından sonra başlıyor. 3 yaş sonrasında cinsel yönelimle ilgili, eşcinsellikle ilgili araştırmalar yapılabilir. En azından eşcinsel yönelimi olduğu gözlenen bireylerle nasıl iletişime geçilmesi gerektiği üzerine bir eğitim verilebilir. Bu konu üzerine öğretmenler ve akademisyenlerle konuşulabilir. Özellikle rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğretmenleri ve üniversitelerde rehberlik dersleri ile ilgili çalışmalar yürütülmeli.”

Melis:

“Bu çok uzun bir süreç. Türkiye’deki egemen ideolojik düşüncenin tamamen değişmesi gerekiyor. Hala faşızan bir zihniyetin egemen olduğu Türkiye’de, hastalık olarak değerlendirdikleri eşcinsel kimliğinin tanınması imkânsız. Bunun gerçekleşebilmesi için öncelik olarak ayrımcılığın her türlüsüne karşı olan komünizmin mevcut siyasi rejimin yerine gelmesi gerekiyor. Daha sonra zaten sahip olmamız gereken haklara ilerleyen süreçte sahip olacağımıza inanıyorum.”

Nur:

“İstenirse yapılandırabilir tabii. Ama şu an için umudum yok. LGBTT ğretmenlerin eğitimde seslerini duyurabildikleri, belki müfredat programlarının oluşumlarında söz hakkına sahip olabildikleri gün her şey değişebilir. Ali ile Ayşe’nin edebiyatı yok sadece bu ülkede. Alternatif hayatlar, aileler, kimlikler vs. var. Bunları görmezden gelen bir eğitim anlayışı ne kadar sağlıklı olabilir ki?”

Yücel:

"Aslında önerim hem var hem yok. Bunu şöyle açıklayacağım, tutum burada aslında belirleyici kelime. İnsanların eşcinselliğe yönelik tutumları genel anlamda olumsuz ya da bana öyle geliyor. Ya da çizilen imaj bu ve medya bunu destekliyor, eğitim sistemi destekliyor kelli fellı profesörler destekliyor. Bizim alanda,psikoloji alanında, profesörler bile çok olumsuz tutuma sahip ve bunu açıkça ifade edebiliyorlar.

Gözde:

"Yapılandırılabilir elbette ama bunun çok daha kapsamlı bir mücadeleinin ürünü olabileceğini düşünüyorum. Yani eşcinsellere yönelik her türden ayrımcılık pratiği politik bir sorun ve eğitim de dâhil olmak üzere her kurumdaki sorun bu politik mücadelenin sonucunda çatışmaya ya da uzlaşmaya yaklaşıacaktır diye düşünüyorum. Kimi umut verici çıkışlarda da görüldüğu gibi (Sabahat Tuncel'in eşcinsellerle ilgili soru önergesi vermesi gibi), eşcinsellerin insan hakları politik gündeme sokulduğu gibi, bir aşamada milli eğitimde ve akademi de cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerine dair eşitlik talebi de bir vadede karşılığını bulacaktır."

Görüşmelerden Edinilen Sonuçlar

Görüşmecilerin hemen tamamı işlerini kaybedecekleri endişesiyle ya bütünüyle kimliklerini gizlemek zorunda kalmışlar ya da çok sınırlı bir arkadaş grubuyla paylaşabilmişler. Türkiye'de eğitim sisteminin otoriter, ataerkil ve heteroseksist değerlerle yüklü olduğu konusunda hemfikirler. Dolayısıyla bu sistemin ayrımcılığı yeniden üreten dışlayıcı/ötekileştirici bir yapıda olduğunun altını çiziyorlar. Ders kitaplarında, ders programlarında ve müfredatta cinsel yönelime ve cinsiyet kimliğine dair sağlıklı bilgilere ya hiç yerilmediğini ya da olumsuz bir biçimde yer verildiğini belirtiyorlar. Üniversite öğrencilikleri sırasında aldıkları derslerde cinsel yönelimler üzerinde neredeyse hiç durulmamış. Sosyal yaşamda ise gerek öğrenciliklerinde gerekse iş yaşamlarında arkadaş-

larının bir hayli homofobik tutumlar takındıklarını gözlemlemişler. Bu tutumlar alay, aşığılama, küfür şekillerinde olduğu gibi, kimliklerinin açığı çıkması durumunda dışlama, tehdit, taciz ve fiziksel şiddet gibi boyutlara ulaşmış. Diğer taraftan bu süreçlerde muhalif sendikal örgütlerden (Eğitim-Sen gibi) destek alamayacaklarını, bunun o örgütler içerisinde de sorun yaratabileceğini düşünüyorlar. Görüşmecilerden biri ise transeksüel kimliği nedeniyle sorunlar yaşadığında üyesi olduğu sendikadan destek alamamanın yanı sıra buradan da dışlandığını dile getiriyor. Görüşmecilerin hepsi yakın zamanda Türk eğitim sisteminin homofobik/transfobik/cinsiyetçi/heteroseksist ve diğer ayrımcı öğelerden arınabileceği konusunda umutlu değiller. Çözüm olarak öğretmen yetiştiren kurumlarda/eğitim fakültelerinde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konusuna duyarlı çalışmaların yapılmasını, bunları yapacak araştırmaçıların/eğitimcilerin LGBTT örgütleri tarafından gerçekleştirilecek bir farkındalık eğitiminden geçirilmesini öneriyorlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LGBTT Öğrencilerin Sorunları

LGBTT öğrencilerin eğitim hayatında yaşadıkları sorunları belgelemek adına, doğrudan birebir görüşmeler yaptık.

Eşcinsel Öğrenciler için sınıf ortamının heteronormatif yapısı okulu iklimini yaşanmaz kılıyor.

“Erkeklikleriyle kendilerine benzemeyen herkesi siliyorlardı”

Ankara’da okuyan, 24 yaşındaki Haktan Ural, ortaöğretim yıllarındaki kırılanlıklarını ve meşruiyeti öğretmenler tarafından bile sorgulanmayan erkek şiddetinin maço pratiklerini anlatıyor.

“Cinsel kimliğimle ilgili ilköğretim yıllarında doğrudan bir sorun yaşadığımı hissetmiyorum. O yıllarda dahi heteroseksüel hayatın normallerinden farklı da olsam, bu farklılığım -egemen dille konuşacak olursak- ‘süt’ olmak, ‘muhallebi çocuğu’ olmaktan öte bir homofobiyle karşılanmıyordu.”

“O yıllarımı geçirdiğim taşra illerinde cinselliğim büyükşehirden gelmiş orta sınıf bir memur çocuğunun kırılanlığı şeklinde algılanıyordu ve bu haliyle bir nebze beni gizliyordu. Lise yıllarımdaysa artık bunlar yeterli gelmemeye başladı. Sınıfımızda, en karikatürize haliyle maço bir erkek kültürünü kuran ve kendisine bir isim dahi takacak kadar örgütleşen 10-12 kişilik bir erkek çetesinin şiddetine doğrudan ve dolaylı olarak kronik bir şekilde maruz kaldığımı söyleyebilirim.”

“Öğretmenlerimizin bile karşısına almaktan sakındığı bu erkekliğin sınıfımızda ve hatta okulumuzda erkekliği pompaladığını ve sadece eşcinsel öğrencilerin değil, kadın öğrencilerin ve bu kalıba girmeyi reddeden heteroseksüel erkek öğrencilerin bile bu maşizmden nasibini aldığını düşünüyorum.”

“Erkekliğin bu en kaba halini kendi bedeninde tekrarlayamayan her erkek ve bununla birlikte yaşayamayan her kadın sınıfımızda kendisine

başka bir alan yaratamadıkça siliniyordu. Ve bizler sayısal çoğunluğumuza rağmen güçsüzdük ve bu maskülen şiddetin meşruiyeti tartışma dışıydı.”

“Homofobik fıkralara uymak zorunda kalırdım ama üzülürdüm”
Seçtiği yoldan pişman olmadığını söyleyen Alp, 19 yaşında, “küçük bir yer”de yaşıyor ve okuyor.

“Öle bir şey Allah’ıma şükürler olsun başıma gelmedi gelseydi çok kötü duruma düşerdim burası küçük bir yer olduğu için.”

“Elbette hem okulda hem bulunduğum ortamlarda böyle şakalar konuşmalar geçerdi. Ben de onlara uymak zorunda kalırdım, hislerime gelince açıkçası pek hoşuma gitmezdi bu durum çünkü bizim haklarımızıza bizim duygularımızla dalga geçmektir. Üzücü gelirdi, üzülürdüm.”

“Evet böyle bir şey lisede başıma geldi tabii ki sınıfta hep kızlarla takıldığım ve hareketlerimden anlaşıldığı gibi pek erkek arkadaşlarımla aram olmazdı. Samimi olarak kızlarla geçerdim vaktim.”

“Ortaöğretim benim için daha zordu çünkü kişiliğimi yeni tanıyorum; tercihlerim o yaşlarda kesinleşmişti, gerçek hayatla ortaöğretim yıllarında tanıştığım için ve ilk hoşlanmalar olduğu için zor dönem olmuştur benim için. Bir de ergenlik dönemleri artık yani neyin ne olduğunu anlıyorsunuz, o yaşlarda sorgulamıştım kendimi acaba bu yol doğru mu benim için diye, ben bu yolu tercih etmişim o yaşlarda. Pişman değilim...”

“Lisedeki homofobi benim için işkence gibiydi”

Homofobinin meşru olduğu lise döneminde kendilerini savunmak için olmadıkları gibi görünmek zorunda kaldığını söyleyen Muğla’dan Evren Güvensoy (18) özellikle beden eğitimi derslerinden ve sportif faaliyetlerden yakınıyor.

“Yurttan doğrudan bir uzaklaştırmaya maruz kalmasam da dış görünüşümden dolayı yurt içinde kısmen izolasyona maruz kaldım. Kendimi daha iyi yaşayabilmek için yurttan ayrıldım.

“Evet özellikle lise döneminde bunun acısını çok çektim. Üniversitede eşcinselliğim açık olmasına rağmen görmezden geldiğim de oldu. Mesela bir gün kendimi güvende hissettiğim okul içindeki solcu bölgede

bir sataşmaya karşı çıktığım için iki kişinin uzun süreli tepkisine hedef olmuştum.”

“Lise, gerek gettomdan çıkmış olmam gerekse kendimi tam olarak kabul etmiş olmam sebebiyle hayatımda büyük değişimlerin yaşandığı dönem oldu. Daha önce kendi çevremde yarı dokunulmaz gibi olmama sebep olan dini avantajlarım bu dönemde dezavantajlara dönüşmüştü. Homofobinin meşru olduğu bu ortamda kendimi devamlı bir şekilde farklı göstermek zorunda kaldım (gerek efemine tavırlar gerekse dini alışkanlıklar). Hele beden eğitimi dersleri ve sportif faaliyetler tam olarak içinden çıkılmaz bir işkenceydi benim için.”

“Eşcinselliğimi fark edenin sadece kendim olmadığını çabuk anladım”

İzmir’den lise öğrencisi Berkant, lisenin bitmesini dört gözle bekliyor. “Toplum imajı öylesine bir olgu ki insanlar olgularının dışında bir şey keşfettiklerinde bunu kullanmak istiyorlar; okulda eşcinsel olduğumla ilgili konularda konuşmamayı tercih ediyorum. Eşcinsel olduğumu bilen arkadaşlarım var ve de öyle olduğumu düşünenler ve bu homofobik kitle zaman zaman baskı yapabiliyor.”

“Okulda gerek öğretmenler, yöneticiler; gerek de öğrenciler homofobik şakalar yapabiliyorlar. En basitinden birini kırmak istediğinde ‘ibne’ kelimesini küfür gibi kullanabiliyorlar. Bunları duyduğumda tabi ki üzülüyorum çünkü insanlar özellikle de gençler o kadar bilgisiz ve cahil ki.”

“Cinsel yönelimimle ilgili sorunları en çok ilköğretimin son dönemlerinde yaşadım. Ben yavaş yavaş eşcinsel olduğumu fark ediyordum insanlar da bunu fark edip seni toplumdaki uzaklaştırıyor ötekileştiriyordu. Lisede işlerin daha iyi olduğunu söyleyebilirim çünkü açık olduğum insanlar var ve eşcinsel arkadaşlarım olduğu için kendimi yalnız hissetmiyorum. Bu arada lisenin bitmesini dört gözle bekliyorum.”

“Mitoloji dersinde eşcinsellikle alay edip hocamın eşliğinde pis pis güldüler”

Van’dan Mersin’e Deniz Şapka, eşcinselliğini öğrenen okul arkadaşlarının kendisiyle ortak eve çıkmaktan vazgeçtiklerini anlatıyor.

"Henüz eşcinsel olduğum çoğu yerlerde özellikle Van'da bilinmiyor. Ama okuduğum yerde yani Mersin'de kendimi hiçbir şekilde saklamadım; bunu söylerken de ben eşcinselim diye haykırmadım. Ama birçok arkadaşım tarafından biliniyorum. Zaman zaman dışlandım yüzüme gülüp de arkamdan alay ettiklerine de şahit oldum. Ama ben çok açık bir örnek vermek istiyorum: Geçen yıl bahar döneminde iki arkadaşım bu yıl için ev kiralamayı planladık. Ertesi gün arkadaşlarımdan biriyle internet kafeye gittik. O arada msn adresimi açtım ve arkadaşlarımla yazışıyordum. Bunlardan biri de İstanbul'daki travesti arkadaşım idi. Nasıl olduysa artık dalgınlığıma denk geldi, cam istedim ve o da açtı. O arada okuldan arkadaşım da yan masadan travesti arkadaşımı gördü. Yine okula gidiyordum, dersteydim ve arkadaşlarımdan bana karşı çok soğuk olduğunu hissettim. Sonradan duydum ki eve çıkacağım arkadaşlarımla benimle eve çıkmaktan vazgeçmişler. Çok üzüldüm bu duruma hatta arayıp kendimi anlatmak istedim ama telime bile cevap vermediler, verdiyseler de kaçamak cevaplarla kaçtılar."

"Evet, yapıldı, özellikle mitoloji ve sanat tarihi derslerinde söz Hyakinthos'tan açılınca eşcinsellik büyük alay konusu oldu. Hocamın eşliğinde pis pis gülüp alay ettiler. Tabii ki çok kötü hissettim ve göz yaşlarımı tutamadığım zamanlar da oldu. Kalkıp haykırmak istedim ama yapamadım çünkü okuldan olma korkusu vardı içimde."

"Ayrımcılığa uğradım; hem de çok... En çok lise yıllarımda, artık bir takım şeylerin farkında olunca sorunlar yaşadım. Artık kendimi kabullenmiş ve dış görünüş olarak kadınsıydım."

"Beden öğretmeniniz sizin için homoseksüel diyormuş, doğru mu Yavuz?"

İzmir'den Yavuz Cingöz (24), lisedeki akranlarının sergilediği erkeklik kodlarını, onca alay ve küfrün ardından öğrendiğini, kötü bir yalancılığın karşılığında iyi bir oyuncu olduğunu hatırlıyor.

"Ortaokulda beden öğretmenimizin benden hiç hoşlanmadığını anlayabiliyordum, zaten beden derslerine girmek istemememin üzerine bir de bu "komutandan öğretmen"e duyduğum korku eklenmişti, bana sürekli bağırıyor, azarlıyor hatta dövüyordu. Beden derslerinin olduğu

gün korkuyla öğretmenin arabasını park ettiği yere bakar, gelmemiş olmasını dilerdim.”

“Bir gün ders çalışmak için evlerine gittiğim yakın arkadaşımın babası bana "beden öğretmeniniz sizin için homoseksüel diyormuş, doğru mu Yavuz?" diye soruyor ve hemen ardından sınıftaki bütün erkek öğrencilerle benim eşcinselliğim ile ilgili bir toplantı yaptığını öğreniyorum. Ailemin ve ailelerin kulağına 13 yaşındaki "ben" ile ilgili tahmini ve özel bilgiler gidiyor. Ardından ben kahroluyorum, sürekli ağlıyorum, kendimi sorguluyorum. Muhabbetimin iyi olduğu bir arkadaşım "bana da sordu sence homoseksüel mi diye, ben Yavuz erkektir hocam, delikanlıdır dedim" diyerek beni sevindireceğini düşündüğü sözler sarf etmişti, o dönemime dair çok az şey hatırlarken bunlar birer yanık olarak zihnimde hâlâ.”

“Onlardan biri olmadığım anlaşılmasın diye o fıkralara ben de güldüm”

“Defalarca kez anlatıldı, hatta lise döneminde sosyalist olduğunu hep vurgulayan hocamız da geri kalmadı. Ben de bu fıkralara yapmacık da olsa, diğerleri kadar içten olmasa da güldüm, yoksa onlardan biri olmadığımı anlayabiliirdi.”

“Bazen dayanacak halim kalmıyordu, evet ibneyim diye bağıryordum”

“İlkokulda bir eşcinsel sınırim en fazla diğerlerinden "kibarlık" farkıyla önde olurdu, bir çok kişinin bu kelimededen, "kibar"dan hiç hoşlanmadığını da biliyorum, çünkü ev gezmelerinde ya da akraba ziyaretlerinde bu çocukta feminenlik var yerine "kibar" denirdi. Ama ortaokulda ergenlik çağının da etkisiyle erkeklik kodlarını diğer erkek çocuklara kıyasla çok daha az sahiplendiğim ortaya çıkmıştı, bu da benimle dalga geçilmesine, isim takılmasına, küfürlere maruz kalmama neden oldu, bazen dayanacak halim kalmıyordu, evet ibneyim diye bağıryordum. Ama lise de artık o kodların ne olduğunu biliyordum, onları kullanmaya başladım, erkekleğin insanın içinden gelen bir davranış modeli olmadığını "öğrenilen, edinilen" bir kimlik olduğunu da kavramış oldum. Artık diğerlerinden ses tonuna kadar bütün farkları ortadan kaldırmış-

tım, rahatlamıştım ama bu ben değildim, iyi bir oyuncu ama k6t6 bir yalancydım.”

“Ben Beden Eğitimi Derslerini Hiç Sevmedim”

Tekin S. Lise birinci sınıftaydım. Beden dersi için alt kata, kantinin olduğu yere inmiştik. B6y6k bir odaydı. Herkes tahtadan oturakların 6st6ne çantasını koyup ayakta rahat rahat soyunuyordu. Bense herkesin çantasını koyduğu o tahtadan uzun oturakların 6zerinde oturarak utana sıkıla, aman bir yerim g6r6necek diye çekine çekine giyinirdim. Nedense, orada kendimi rahat hissedemiyordum. Bu gerçekten çok zor bir durumdu benim için. Her o beden dersi benim için eziyetti. Tek o soyunma sebebinden dolayı beden dersinden soğumuştum o d6nem. Tabii, soyunurken bu benim ekingenliğimden, iime kapanıklığımdan ve utana sıkıla soyunduğum için diğer “kendini daha erkek” sanan arkadaşlarım benim “erkekleğim”den ř6phe ediyorlar, tam olarak ifade edemeseler de benim “acaba top mu olduğum” konusunda kafalarında soru olduklarını hareketleriyle, g6l6şleriyle belli ediyorlardı. ř6k6r ki benim çok fazla resmiyetimden dolayı her aklına gelen şeyi dile getiremiyorlardı bana. Ama o karşıma geçip g6l6şleri çok iğrençti. Nefret ediyorum. Ehh, okuduğum okulun da “meslek lisesi” olduğunu g6z 6n6nde bulundurursak, ne kadar vahim durumda tipler olduğunu artık sizler d6ř6n6n. Tabii ki iyi insanlar vardı ama genelde kollarında en azından bir “bilezik” olsun diye meslek lisesini tercih edenler ve “bir işe yaramayacak bu ocuk, en azından meslek lisesi’nde okusun” tipinden olduklarını da hesaba katarsak, durumun vahimliği daha da bir 6nem kazanıyor. Ne yazık ki!..

“Başkası gibi davranmaya zorlanıyoruz!”

Lise 3. sınıfta b6l6m6m6 değiştirdim ben. Fen b6l6m6nden matematik b6l6m6ne geçtim. Dolayısıyla son sınıfta hiç tanımadığım yeni insanlar vardı. İçlerinden bir tanesinin yoğun esprilerine maruz kaldığımı hatırlıyorum. Her teneff6ste bir kaç yandaş da bularak kendine aklınca benimle eğleniyordu. Bu lisenin son senesine dair hiçbir şey hatırlamama neden oldu. Sildim gitti o seneyi. şimdi oturup d6ř6n6nce bana yaptığı esprileri altında çok farklı bir metin olduğunu fark ediyo-

rum. O kendi kendini tatmin ediyordu bu esprilerle, gerçekten yapmak istediği şeyleri söylüyordu. Ama o zaman için bu sözler içime kapanmama neden oldu. Anonim sessiz kalmaya ve başkası gibi davranmaya zorlanıyoruz.

“Yurtta kalsaydım sanırım uzaklaştırma alırdım, Pelin Kalkan”

Yurtta kalsaydım sanırım uzaklaştırma alırdım, bildiğim birkaç eşcinsel arkadaşım bu gerekçe ile yurttan uyarı almışlardı. Bu uyarıdan sonra yurttan ayrılmak zorunda kaldılar. Tüm eğitim sürecim boyunca homofobik fıkra ve şakalarla karşılaştım. Bu bende içselleştirilmiş homofobiye neden oldu diyebilirim. Eşcinsel olmanın dalga geçilesi, yanlış sapkın olduğu düşüncesinin zihnimde yer etmesine, ileriki yıllarda da eşcinsel kimliğimi açıklayamama ve açıkladığımda herkesin bana güleceği endişesini yarattı. Lise ikiye kadar eşcinsel kimliğimi gizlemek zorunda kaldım. Sonrasında okuldaki arkadaşlarıma söylediğimde bana ucube gibi davrandılar, okulumu hatta şehrimi değiştirdim bir sene içinde ve geldiğim şehirde lise son sınıftaydım, bir kişi haricinde kimseye söylemedim, söyleyemedim. Üniversitede ise eşcinsel bir arkadaşımın olması bana güç verdi, buna rağmen yaklaşık bir sene heteroseksüelmiş gibi davrandım çevreme karşı. Fakültede derslerde konu bir şekilde eşcinselliğe geldiğinde artık susmuyor konuşuyorum. Hocaların bıyık altı gülmelerine rağmen, arkadaşların beni göstererek gülüp konuşmalarına rağmen. Eşcinsellikle ilgili sunumlar yaptım. Bu sunumlardan sonra bir keresinde sokakta yürürken fakülteden bir erkek üzerime yürüyüp eşcinsellere ölüm diye bağırды! Ayrımcılık açık olduğunuzda çok daha artıyor, ama siz açık olduğunuzda daha güçlü oluyorsunuz, söylenen sözlere bir cevabınız oluyor ve eskisi kadar canınızı acıtamıyorlar. Ortaöğretimde kendimi tanımlamaya başlamıştım ve hemcinsime olan ilgim anlaşıldığında ikiyüzlü kahkahalarla hayatımı kuşatmaya çalışan insanlara arkadaş demek zorunda kaldım. Okulda hiç bir zaman öğretmenlerime ve idareye ne şikayette bulunabildim ne de söyleyebildim ama eğer söyleseydim de sonuç değişmeyecekti. Bence okul hayatında en büyük bizlere yaşatılan ayrımcılık türü sessiz kalmaya, başkası gibi davranmaya zorunlu bırakılmamız.

İlkokuldan liseye

Ergenlik öneminin en çetin yıllarında bir kıza değil de erkeklere bakarak onların ne kadar yakışıklı olduğunu içten içe hep düşünmüşümdür.. Hep onların arkadaşı olmak onların bana yakın davranmalarını istemişimdir. Ortaokulda çoğu zaman efemine tavırlar yüzünden rehber öğretmenleri tarafından sorguya çekilmişimdir Ama her defasında kaçamak cevaplar vererek gey olmadığımı vurgulayarak söylemiştim... Ama kendimi kandırıyordum doğrular içimde olduğu halde haykıramıyordum, "geyim ben" diye... Arkadaşlarım tarafından alay edilmek ise beni içten içe yıpratıyordu... Ortaokulun son senesinde kendime söz verip lise de yeni bir sayfa açacağım demiştim hayatıma. Şimdi lise 4. sınıfa gidiyorum o yeni sayfayı gey olduğumu inkar ederek değil de gey olduğumu ibne olduğumu haykırarak açtım... Şimdi mutluyum ve çoğu arkadaşım gey olduğumu biliyor.

"Üniversitelerde eşcinsellikle ilgili etkinliklerin yapılması ve LGBTT öğrencilerin topluluk kurmaları engelleniyor. LGBTT öğrencilerin ve homofobiye duyarlı heteroseksüel öğrencilerin toplumsal cinsiyet ve LGBTT konularında çalışmalarını teşvik edilmiyor, engelleniyor".

Bilgi Üniversitesinde kurulan Bilgi Gökkuşacağı LGBTT Topluluğunun kurulması üzerine 6 Nisan 2007'de Hürriyet Gazetesi bir haber yaptı ve Türkiye'nin önde gelen üniversitelerin rektörleriyle görüştü. Bu görüşmelerde rektörlerin verdiği yanıt aslında LGBTT öğrenciler için üniversitenin nasıl bir ortam olduğunu çok güzel bir şekilde tarifliyor.

Bilgi Üniversitesi: İzin vermememiz insan hakları ihlali olurdu

Bilgi Üniversitesi Öğrenci Dekanı Yrd. Doç. Dr. Halit Kakinç, "Türk toplum yapısına ters düştüğü için 10-15 kadar veli tepki gösterdi. Biz liberal bir bakış açısıyla kulübün açılmasına izin verdik. Onları yok saymamız ve kulübün kurulmasına izin vermememiz, insan hakları ihlali olurdu. İyi bir yaklaşımda bulunduğumuzu düşünüyoruz. İnsan hak ve tercihlerine saygılı bir üniversiteyiz" dedi.

Gazi Üniversitesi: Bizim öğrencilerimiz bilimle ilgilenirler

Gazi Üniversitesi Rektör Danışmanı Doç. Dr. Nazife Güngör, "Henüz

böyle bir talep gelmedi, gelmez de. Bizim üniversitemizde daha öncelikli sorunlarımız var. Bunlar demokrasi göstergesi adına yapılan girişimler. Öğrencilerimizin böyle talepleri olmuyor. Bizim öğrencilerimiz bilimle ilgileniyor ve sportif tesis, kütüphane istiyor. Bu tür oluşumlarla ilgilenmiyorlar" diye konuştu.

Maltepe Üniversitesi: Cinsel, dinsel, siyasi oluşumlar, kulüp değil

Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Peyami Çelikcan: "Öğrenci kulüpleri, sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerin öğrenciler tarafından yürütüldüğü ve ortak ilgi alanlarına sahip öğrencilerin bulunduğu oluşumlar olma özelliği taşıyor. Üniversitemizde bu amaçla kurulmuş 34 kulüp bulunuyor. Dinsel, cinsel, etnik, siyasi kimlikleri ön plana çıkaran oluşumlar ise kulüp anlayışı dışında kalıyor."

Ortaoğu Teknik Üniversitesi: Böyle bir şey bizim kriterlerimize uymaz

ODTÜ Rektörü Prof. Dr. Ural Akbulut ise "Böyle bir şey bizim kriterlerimize uymaz. İzin vereceğimizi zannetmiyorum. Çünkü kulüplerin topluma yararlı aktiviteler olmasına dikkat ediyoruz. Her türlü kulüp kurulmuyor" dedi.

Bilkent Üniversitesi: Talep geldiği takdirde senatomuz değerlendirir

Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Kürşat Aydoğan: "Böyle bir talep gelirse senatoda, öğrencilere söz veren üniversite olarak değerlendirilir. Demokratik bir uygulama sonucunda ve öğrencilerin istekleri doğrultusunda karar verilir."

Sabancı Üniversitesi: Diğer öğrenci kulüplerine baktığımız gibi bakarız

Rektör Prof. Dr. Tosun Terzioğlu, "Bu kulüplere, diğer öğrenci kulüplerine baktığımız gibi bakarız. Yani herhangi bir öğrenci kulübü kurulurken hangi kriterleri uyguluyorsak ona da aynısını uyguluyoruz" diye konuştu. Kaynak: Hürriyet, 6 Nisan 2007

Ali Erol'un, 24 Eylül 2008'de kaosgl.org için ODTU Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Topluluğunun kurulma sırasında yaptığı söyleşide,

topluluk üyelerinin verdikleri yanıt üniversite ikliminin LGBTT öğrenciler için ne kadar acımasız olduğunu tarifliyor.

E. M. : Biz ODTÜ’de topluluk başvurusu yapıyoruz. Ben bu süreci anlatacağım. Ondan sonra herkes kendi tanıklığından yola çıkıp güzel bir şey çıkar umarım ortaya. Konuşma yapacağımı öğrendikten sonra kendi kendime düşünmeye başladım ilkokul dönemi nasıldı. Üniversite ortamı belli zaten. O eşcinsel olma süreci zaten her zaman yaşadığım için. Sonradan fark ettim ki o okul döneminin aslında daha dikte edilmiş daha hatları çizilmiş bir sosyalizasyon, ideolojik bir araç olduğunu gördüm. Aileye oranlar, aile sonuçta biraz daha dinamik. Aileden sonraki sokak ortamı daha da dinamik daha özgür bir ortam olduğunu gördüm. İlkokul sürecinde zaten ortaokul sürecinde aileyle olan ilişkilerin bozulmasıyla aslında sebebin kendi cinsel kimliğinin kabul edilmemesi, onların baskı yöntemleri uygulayarak, senin kimliğin üzerinden değil de başka yollar bu baskıya girmesi benim dışarıya gitmeme sebep oldu. Yani oturup çalıştım Mersin’de liseyi kazandım, oraya gittim ailemden uzaklaştım. Mardinliyim ben bu arada. Ondan sonraki süreç yani çok da farklı değilmiş zaten. Yatılı okulda erkeklerle bir arada bulunmak, onların zorunlu heteroseksüelliğe yol açacak bir sürü eylem yapması. Üniversite

En sonunda üniversiteye geldim. Bunun kınılması gerektiğini görüyorsun üniversitenin sağladığı özgürlük ortamıyla. Ama bu da kolay olmuyor. Genelde son sınıfa yakın bir açılma süreci oluyor. Son sınıfa yaklaşıyorsun yani açık kimlikte olduğunda. Geçen kasım ayında ben açıldım. Şimdi hocalarım da biliyor, bütün bölüm arkadaşlarım biliyor. Açıldıktan sonra zaten ben bir örgütlenme ihtiyacı hissettim. Kaos’a gelip gidiyordum zaten açılmadan önce. Sonra birkaç arkadaşla bir araya gelmeye başladık. Ondan sonra bu örgütlenme ateşi tekrar doğdu içimizde daha önce bu Legato süreci ve Legato’nun tekrar diriltilmeye çalışılmasıydı. Şimdi başka bir formül deneyip kadınları da bir araya alıp ataerkil sisteme karşı bir duruş sergilemekten bahsettik. Çünkü sadece bir eşcinsel örgütün olması hem insanları uzak tutacak dedik, insanlar içine girmek istemeyecek açık kimlikli değilse ancak kadın gibi

başlık da olursa hem kadın sorununa da değinmiş olacağımızı hem de işte bir topluk olursa bir eşcinsel topluluğu olmadığı için etkinliklerimizi daha rahat yapacağımızı gördük. Eşcinseller de kadın sorununa duyarlıyım deyip aramıza gelir diye düşündük. Düzenli toplantılara başladık çeşitli fikirler çıktı bu toplantıda. İlk başta her yere stickerlar yapıştırıp eşcinsellik ve kadın soruna yönelik bir şeyler çıkardık ortaya. Bir sürü fikir atılmıştı ama maddi imkânlardan dolayı basacağımız şeyler işte eşcinselim aranızdayım temalı eşcinselliğe vurgu yapan şeyler. Kadınla ilgili, namus, taciz konuları irdelendi. Onları yapıştırmak bile zaman aldı çünkü çok fazla, 16 bin adet bastırdık. Bunun 4 bin tanesini okulun her yerine yapıştırdık. Yerlere yapıştırdık özellikle daha çok ilgi çekmesi için. Çünkü kenarda duranlara artık o kadar alışımaş ki insanlar, o kadar çok etkinlik yapılıyor ki. Yerde olunca insan bakma ihtiyacı hissediyor ayağının altında renkli bir şeyler. Ondan önce Esmeray'ın 22 Aralık'ta gösterisini gerçekleştirdik. Onun duyurusunu yapmıştık, bildiri dağıtmıştık öncesinde, biletinin basılmasıydı, o gündemin yaratılmasıydı, okulun yerel gazetesinde haberin çıkmasıydı. Zaten ODTÜ'de uzun süredir konuşulmayan eşcinsellik konusu tekrar konuşulmaya başlandı. Sonra 1. Kadın ve LGBTT Film Günleri diye bir izinli filmlerle film günleri yaptık. Okuldan sinema topluluğu ile beraber. Adına sadece film günleri diyerek kendi kendimizi sansürledik kabul edilmesi için. Ama duyurusunu yaparken "Kadın ve LGBTT Film Günleri" diye duyurusunu yaptık. O stickerlardan sonra okulda artık konuşuluyor. Kantinde otururken yan masada "eşcinsellik doğuştanmış biliyor musun?" gibi şeyler konuşuluyor çok sıradan insanlar arasında. Artık o kadar hani üniversiteli olmanın getirdiği zorunlu entelektüellik bunu kabul görmeye yöneltiyor insanları. Şimdi topluluk başvurusunu yapacağız pazartesi. İşte bütün resmi gereklilikler hazır. Ondan sonra da işleme konulduktan sonra da bir ay kadar bir süremiz olacak onun kabul edilme aşamasında. Ondan sonra homofobi karşıtı buluşmanın ODTÜ ayağı 15 Mayıs'ta. Onun çalışmalarına başlayacağız. Yer ayarlama, duyurularının yapılması gibi. Bir de Boğaziçi kadın araştırmaları kulübünün daha önce yapmış olduğu kadınlara taciz diye bir anket vardı. Onu ODTÜ'ye uyarlayıp veri ola-

rak sunacağız. Yani biraz öğrenci olmaya dönecek olursak, şu an erkek görünümünde kalan biri olarak odamdaki arkadaşların eşcinsel olduğumu bilmesinden dolayı nasıl değişti ilişkilerim. Tabii eskisi gibi samimi değiliz, ister istemez bir şeyler kopuyor. Bölüm arkadaşlarımla da yine aynı şekilde. Ama direkt birebir tepki almadım ne hocalarımdan ne bölüm arkadaşlarımdan. Hani anlattığım hocalarımdan da almadım. Tehdit gibi bir şeyler de olmadı zaten. Ama başka bölümlerde başka durumlarda özellikle ödevlerin projelerinin grup şeklinde olması hani insanların başka arkadaşlarla çalışma zorunda kaldığı durumlarda ister istemez zorluk çekiyoruz. Ben gruplarımı kurduğumuzda açılmamıştım daha. Ama şimdi görüyorum ki açıldıktan sonra şu an bir grup kurmaya çalışsam zorlanacağım. İnsanlar istemeyecek benimle çalışmayı çok fazla. Herhangi bir olumsuz birebir tepki vermeseler de.

Haktan: Topluluğu resmi olarak kurma süreci biraz da bizim inisiyatifimiz dışında rektör atamalarının yapılacağı döneme denk geldi. Bu hem süreci zora soktu hem de bizi tamamen buna endeksledi ve başka alanlardaki iş yapabilirliğimizi gerilettili. Ben önümüzdeki dönemde topluluğun kurumsallaşması için göstereceğimiz çabayı önemsizleştirmeden kendi merkezimizden bir nebze uzaklaştırmamız gerektiğine inanıyorum.

Zeynep: Topluluğumuzu kurmak istiyoruz, bu okulda görünür olmak istiyoruz, çünkü basitçe, bu okulda cinsiyetçilikle ve heteronormatif kodlarla sorunu olan lezbiyenler, geyler, biseksüeller, transeksüeller, kadınlar ve erkekler var. Varlığımızın resmi olarak tanınması için bu yıl da topluluk girişimi olarak kararlılıkla mücadelemize devam edeceğiz.

Yönetim en baştan "hayır" demese de her seferinde yeni şartlar ileri sürüp vakit kazandı ve nihayet dönem kapandı, diyebilir miyiz geçen dönem için? Peki bu yıl sizin taktikleriniz ne olacak?

Zeynep: Aslında gerçekten basit bir gerekçesi var bu topluluğun, bambaşka bir dertle ortaya çıktık. Yönetimin de takdir edeceği gibi, ODTÜ'nün de başka pek çok üniversite gibi toplumsal cinsiyet kavramını tartışmaya açan ve bu çerçevede etkinlikler düzenleyen bir topluluğa

ihtiyacı var. Geçen yıldan farklı olarak sürece daha hâkimiz, diye düşünüyorum. Bu yıl derdimizi daha rahat anlatabileceğiz.

ODTU Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Topluluğu resmi statü kazanamadı. ODTU’de ODTU LGBTT isimli topluluk faaliyetlerine kayıtlı bir topluluk olmadan devam ediyor. Aslında bu yaklaşım eşcinsellere hayatın farklı alanlarında karşısına çıkan çok bildik bir yaklaşımdır, “ne yaparsan yap, bana söyleme yeter!”

***Yurttan ayrılmaya zorlanıyorlar yada disiplin cezaları ile “eh-
lileştiriliyorlar”***

Yurttan ayrılmak zorunda kaldım

Evren: Ben ilkokulda hiç sorun yaşamadım. 3 sene anaokulunda okudum. Annem beni başlarından atmak için verdiler erkenden. 5 yaşında da ilkokula başladım. O yüzden de 16 yaşında üniversiteye geldim. İlkokulda hiç sıkıntı çekmedim çünkü benim okuduğum okul akrabalarından oluşan bir okuldu. Öğrenciler öğretmenler hep akrabalarından oluşuyordu bir mahalle okuluydu. Kimse beni dışlamadı çünkü ben onlardan biriydim. Ben eşcinselliğimi yine bir baskı olarak okulda hissetmesem de ilkokulda eşcinselliğimi anlamam daha doğrusu “ibne görünümlü” olsam da ortaokulda da aynı ama lise de dedim ki erkek arkadaşlar edinmeye çalıştım. Futbol izlemeye zorladım kendimi. Sıkılsam da izliyordum. Çok da güzel gizledim kendimi şimdi kimse inanmıyor eşcinsel olduğumu söylediğimde. Nasıl olur senin kız arkadaşların da oldu diyorlar. Beden eğitimi dersleri de benim için sıkıntılıydı ama ben bütün devamsızlıklarımı beden eğitimi derslerinde kullandım ve çözdüm sorunu. Üniversiteye gelince de zaten kırsaldan gelen biri olmanın şeyiyle üniversite de biraz tuhaf karşılandım. Ama eşcinselliğimden dolayı olmadı bu. Ben yurda ilk geldiğimde dedim ki kendime ya oda arkadaşım eşcinsel olsun n’olur yalvarıyorum. Ve ilk gün oda arkadaşım ile karşılaştım ve kapı açıldığında “ay bu oda yine kokuyor” deyince ben sevinçten ağlayacaktım nerdeyse. Merhaba dedim ben, merhaba dedi. O da kendini şifrelemeye o kadar adapte olmuş ki yarım saat içinde bana eşcinsel olmadığını kanıtladı, konuşarak, hiç bu konuyu açmayarak. Yurtta açıklama içerisine girdiğimde, yakın arkadaş-

larıma söylemeye başladığında teker teker onlar da eşcinsel olduğunu açıklamaya başladılar. Çok güzeldi, hep beraber eğleniyorduk. Hani ilk defa o zaman yaşadım sokakta “aa şu yakışıklıya bak” diyebilmeyi. Yanımdaki insana söyleyebildim. İlk kez. Ben yurttan mecburi bir şekilde ayrılınca. Yurttan ayrılmanın sebebi de, bir gün dışarıdayım ve çok geç bir saatte geldim. 3. kez geç geldim ama parmak basma sistemi yeni gelmişti. Bekçi benim parmağımı bastırmamak için 2 paket marlbora istedi. Bende de para yoktu sigara da yoktu. O da teminat bırak dedi. Tamam dedim ben de çantamı döktüm önüne. Yünler, şişler, göz kalemi ne varsa döktüm ortaya. Bir süre sonra bu adam beni rahatsız etmeye başladı. Ben hiç mutlu değildim yurttan. Ben özgürlüğüme düşkün bir insanım. Bu yüzden yurttan ayrılmaya karar verdim.

Sınıf Ortamı Üzerine Eşcinsel Öğrencilerin Deneyimleri

Eflatun Süreya, 26

İlk Öğretim:

Ben ilk ve ortaokula gittiğim dönemlerde eşcinselliğimin daha henüz farkında değildim. Ancak müfredat programı içerisinde, özellikle ilkokulda Üner ünite dergileri içerisinde, Türkiye’de yaşayan ailelerin ne derece stereotipleştirilip, anne-baba-kız çocuk ve erkek çocuktan oluşan dört kişilik bir beyaz Türk ailesinin nasıl öğrencilere rol model olarak sunulduğunu hatırladığım kadarıyla şimdi geriye dönüp bakınca fark ediyorum. Bu dergilerin, her aya göre öğrencilere bir kompozisyon ve resim yaptırmak için soruları vardı ve sosyal-sanatsal yönden geliştirici olsa da ve her ne kadar bu ünite dergileri ana kitaplara yardımcı ve ek kaynak olarak faydalı da görünse de birçok sorunlu kavramı da besliyordu. Bu dergiler, her bölümde yeni bir konuyu içeriyordu. Ve konuyla alakalı olarak okuma parçaları da vardı. Görsel öğelerle zenginleştirilen bu bölümlere ek olarak, arka kapağında karikatürler de vardı. Bu görsel öğeler, karikatürler ve kısa okumalar, genellikle toplumsal hayatla ilgili olurdu. Küçük bir çocuğun arkadaşları ile hikâyeleri olurdu. Gürbüz bir erkek çocuk, onun geniş ailesi ve

hayatı üzerine sıkıcı espriler okurduk oradan. Bu ailede bıyıklı çalışan bir baba olurdu. Anne mazbut bir ev kadını olur, baba gelene kadar yemeği hazırlardı. Çocuğun ablası ise bebeklerle oynar ve salonda arkadaşlarıyla evcilik oynardı. Evcilik oynarken gülbüz çocuğu evin babası yaparlar, ekmeğin parası kazanmaya yollarlardı mizansen olarak. Anne ise onlar oynarken bir köşede gülümseyerek pirinç ayıklardı. Akşam ise ablayla anne mutfakta, o günkü yemeğin bulaşığını yıkarken, baba iç odada gazete okur, çocuk ise tam ayağının dibinde oyuncak arabası ile oynardı.

Bu hikâyeler içinde ne bir engelli birey, ne de beyaz olmayan bir ırktan kişi olurdu. Eşcinsel karakter olması ise imkânsızdı. Eşini kaybedip, çocuğunu yalnız yetiştiren anneler veya babalar olmazdı içinde ya da boşanmış aileler olmazdı. Tüp bebekle çocuk sahibi olmuş kadınlar olmazdı. Eşcinsel çiftler hele hiç olmazdı.

Bir ünite dergisinin bile bir çocuğun psiko-sosyal gelişimini nasıl etkileyeceğini şu verdiğim örneklerden apacık görebilmenin mümkün olduğunu düşünüyorum.

Lise:

Liseden, tam da üniversite sınavına çalışma döneminden bir anım var. Lisedeyken hep, arkadaşlarımdan farklı olarak sosyal bilimlere yönelmiştim. Ve rehberlik derslerinde meslekler, okullar ve puan sistemini tartışırdık. Herkes okumak istediği bölümü ve üniversiteden sonra çalışmak istediği iş alanını söylerdi. Erkekler mühendislik fakültelerine girmek isterdi çoğunlukla ve iş alanı olarak ise fabrikaları isterlerdi. Kadınlar ise iç mimarlık, mimarlık, iletişim bölümlerini daha çok isterlerdi. Sadece bir kadın arkadaşın, genetik mühendisi olmak istediğini duymuştum. Ve rehber öğretmenin bunun kadın mesleği olmadığını ve zorlanabileceğini söylediğini ve benim ise sosyal bilimler okuyarak aç kalacağımı söylediğini hatırlıyorum. Öğretmenlerin de bu toplumsal önyargıları nasıl öğrencilerine aktardığını buradan görmek mümkündür diye düşünüyorum.

Liseden mezun olduktan sonra, rehber öğretmenin hor gördüğü iki kadın olarak, aynı okula girdik, o hakikaten genetik mühendisliği okudu ben ise felsefe okudum ve şu an aç falan da değilim.

Üniversite:

Üniversite yıllarımda eşcinselliğimi keşfettim, sosyal bilimler binasında olduğum için midir şans mıdır bilinmez ama bina önünde hiçbir problem yaşamadım. Hocalarım da insan haklarına duyarlı insanlardı çoğunlukla ve ne derslerde ne de günlük yaşamda, arkadaşlarım ve hocalarımdan hiçbir ayrımcılık veya homofobiye maruz kalmadım.

Esas işin trajikomik yanı ise mezun olduktan sonra oldu. Mezunluğumdan bir sene sonra, sevgilimle birlikte okula gittik gezmeye ve sosyal bilimler dışında bir yerde oturduk. Yalnızken benim sorun yaşamadığım bir yer olmasına rağmen okulum, sevgilimle birlikte esas homofobiyi deneyimledik. O kadar çok bakan oldu ki otururken, en sonunda rahatsız olup kalkmak durumunda kaldık. Ve bu bahsettiğim yer ise ülkenin en ilerici okullarından farz edilen ODTÜ de gerçekleşti. Meğer ODTÜ'nün homofobisi hep varmış, gerçi eski rektörün "okulumuzda eşcinsel yok ve böyle bir topluluğu kurdurtmayız" cümlesinden, başka ne beklenebilirdi ki...

N. O. : Kuş tüylü küpelerin, anneme, babama ve okulumdaki yetkililere göre "satanistler" tarafından takıldığı günlerdi, benim de sıra arkadaşım olan kıza "gözümün kaydığı" günler... O küpelerden ne kadar çok istemişsem, kendimi rehberlik servisinde bulmuştum bir gün. Duygularımı ve isteklerimi, "doğru" insanlar gibi de şekillendirebileceğim üzerine bir "anlaşma"ya vararak vedalanmıştım öğretmenim tarafından. Aslında, tüylü küpelerden de fazlası vardı içimde, "düzeltilmeye" ihtiyaç duyulan; ancak, ben "kuş tüyleri"ni istediğim kadar isteyememiştim sıra arkadaşımın dışı ellerini demek ki... Rehberlik servisine gönderilmekten korkmuştum aralıksızca; halbuki ağzıma bile almıyordum, dolayısıyla ifşa etmiyordum kimseye kendimi. Kim bilir, bu sefer ne kadar uzun tutarlar beni o odada diye, sıra arkadaşımın bile

epey nefret etmiştim içten içe. Aynı anda da onu severek.

Umut: Ben beden eğitimi dersinde ağladığımı biliyorum. Ağladım ki hoca benim annemin en yakın arkadaşının kocasıydı. Adam beni soyunma odası nöbetçisi yaptı. İki sene boyunca nöbetçi oldum ve salonda oturdum. Ankara’da ünlü bir kreşte bir tane küçük çocuk eşcinsel eğilimler sergiliyormuş. 4 yaşında bir çocuk nasıl eşcinsel eğilimler sergiler o da ayrı bir konu. Ebeveynlerden bazıları “çocuğumun sınıfında ibne var” diye okuldan alacaklarını söylemişler. Düşünsene çocuk “ibne olmayı” 4 yaşında öğreniyor. Belki çocuk erkeklerden hoşlandığının farkında bile değildir.

Erdal: Eşcinsellik diğer asimilasyon türleri gibi değil, bir ırk olayı gibi değil sanki bir şekilde tekrar üniversite de kendini özgür hissediyorsun, lisede kendini baskılıyorsun kız arkadaşın falan oluyor. Eşcinselliğini saklayabiliyorsun ama Kürt olduğunu, Ermeni olduğunu saklayamazsın bence.

Umut: Ben üniversite birinci sınıfta birine âşıktım ve âşık olduğumu herkese söylüyordum. Ama üniversite 2. sınıfta tırnak içinde kötü bir şey olduğunu fark ettiğim an eşcinselliğimi bile söylemekten çekindim. Uğur’la tanıştığımız ve birbirimizi tanıdığımız halde bile kendimi saklamaya karar verdim. Üniversite 1. sınıfta gidip “ben Kürdüm” dedikten sonra Kürt kimliğini saklayamaz. Eşcinsellik o noktada unutulmaya meyilli. Senin yüzüne demiyorlar arkandan “ibne” demeye başlıyorlar. Eşcinsellik istenildiği zaman kamufle edilebiliyor.

Erdal: Bir de ikircikli bir durum var diğer asimilasyonlardan. Eğer annen baban uğramışsa senden önce ve diğer egemen kültürle büyütülüyorsan bir şey hissetmiyorsun. Kültür gibi hissediyorsundur. Ama eşcinsellikte böyle değil. Bir yataylık söz konusu değil. Anneden babaya geçen bir şey değil.

Evren: Bir de insan bir kere kalıba oturmuşsa onu değiştirmek için bir çabası olmuyor. Çünkü içinden gelen bir baskı yok. Ama eşcinsellik öyle değil. Bir kere kendini heteroseksüel kalıba oturmuşsan zaten içinden eşcinsel olmamaya yönelik bir baskı var. Bir noktada da bu patlıyor.

Umut: Diğerleri de kendileriyle de barışabiliyor sonuçta. Bir Kürt ocuğunun Kürt arkadaşları olabilir. Aleviler Alevilerle birlikte olabilir. Yani Aleviler Müslüman bir ülkede soyutlanabilirler. Ama eşcinsel çocuklar diğer eşcinsel çocuklardan da soyutlar. Burada tamamen bir tek başınalık söz konusu. Ben ilkokula başladığımda ilk günden beri samimi olduğum bir erkek bir de kız arkadaşım vardı. Sürekli üçümüz birlikte vakit geçirirdik. Ve 10 sene sonra diğer arkadaşımın gey, kız arkadaşımın da lezbiyen olduğunu öğrendim. Biz on yıl bunu birbirimize ifade etmeden gezdik dolaştık. Tüm okuldan soyutladık kendimizi. Bu beden dersleri ile ilgili en net hatırladığım şey şu. Kızlar yine diğer kız arkadaşımı almaya meyilliydi ama bizim üzerimizden onu acıtıyorlardı. Neden onlar öyle diye. Bizim efemine taklidimizi yapıyorlardı. Daha sonra kız arkadaş da onlarla görüşmek istemedi. Beden dersi başlayacağı zaman ilk 5 dakika kızlar girer soyunur çıkar, sonraki 5 dakika erkekler girer soyunur çıkar hepsinden sonra da biz üçümüz girer soyunur çıkardık. Her beden dersine biz hep geç kalırdık bu yüzden. Çünkü ikimizin erkeklerle birlikte soyunup giyinmemiz mümkün değil. Çünkü alay ediyorlardı. O yaşta çocuklar daha acımasız oluyorlar. Böyle bir şey üniversite olmazdı. Çok net hatırlıyorum flütle kafamıza falan vururlardı. Kız arkadaşım da kızlarla soyunma odasına giremiyordu. Kızlar bizim gibi direkt bir ayrımcılığa uğramıyor ama. Sürekli bizim taklidimiz yapıldığı için inciniyordu. Ama bir yandan da o kadar çok şey paylaşıyoruz çünkü konuşabildiğimiz 4. bir insan yok. Bu 8 yıl böyle devam etti. Ama biz birbirimize bu kadar önemli bir şeyi söylemedik. Demem o ki birbirimizden de soyutluyoruz kendimizi.

Emre: Ben lise sonda açılmaya başladım. İşte orta 2 yi bitirdikten sonra asosyalleşmeye başladım. En yakın arkadaşım kızdı. Tek kız ve erkek oturan bizdik ama asosyalleştikten sonra onunla da küstüm ve 2 yıl o şekilde geçti. Ve bunu keşfettikten sonra artık benimle top, kara top diye dalga geçtiler. Eğlence olarak kullanıyorlardı. Ben teneffüse çıkacağız diye korkuyordum. Akşam olsa da eve gitsem diye düşünüyordum. Akşam olunca da niye ben bunlara karşı birşey yapamıyorum diye kendi kendimi yemeye başlıyordum. Bu süreç bununla geçti, kendimden nefret etmek ve bunu değiştirmeye çalışmakla. Ve önümde bir rol model falan da yoktu. Çevremdeki herkes çocukluğunda hep bir şeyler yapmışlar ben böyle birşey de yapmadım. Kendimi tek hissediyordum hiç kimseyi tanıımıyordum. Ve dünyada benim gibi birilerinin olduğunu gördüğümde internet sayesinde artık ben Türkiye’den gideyim, kendime göre birilerini bulmalıyım diye düşünmeye başladım ve yavaş yavaş kabullenmeye başladım. Lise sonda Özgür beni Kaos GL’ye getirdi. Ondandan sonra kendimle barışıp bunu politik bir kimlik haline getirdim. Ve ondan sonraki 2 yıl içinde tamamen açıldım. Bu sefer de arkamdan dalga geçiyorlarmış. Hemen hemen aynı şeyler benim de başıma geldi. 4. sınıfta proje yaparken grup kurmak gerekiyor. Benim grup da 4 kişiydi. Orda direkt eşcinsel olduğun için zaten onlarla sosyalleşemiyorsun. Bu yüzden de proje benim üzerime yıkıldı ve sözlü şiddete de uğradım proje arkadaşlarım tarafından. Bunlar başıma geldi. Üniversitede insanlar sana ne yaparsan yap umurumuzda değil, kişisel hakkın bu senin deseler de içlerine giremiyor, sosyalleşemiyorsun. Ama şimdi sosyalleşebiliyorum belki tamamen kendimle barıştığım için. Sosyal bölümlerde sanki durum biraz daha iyi gibi.

Umut: Mesela sosyoloji bölümünde bir çocuk vardı. Çocuk hiç bir zaman gey olduğunu söylemedi. Ama bütün bölüm, bana bizim okulda bir tane daha gey var diyordu. Biz Barış’la karşılaşıyoruz. Selamlaşıyoruz ama ikimiz de out değiliz birbirimize. Barış masama gelmiyordu benim. Ben üniversitede hocalarla çok sorun yaşıyordum. ben sosyal hizmet okuduğum için iyi meslek erbabı biri olması gerekiyor. Bir hocamın eşi, kısa boylu ve maskülen bir tip değil, oldukça efemine.

Ama kadın sürekli efeminelik üzerinden bana vurmaya alışıyor. Sen nasıl sosyal hizmet uzmanı olacaksın, masada sert bir şekilde oturup karşıdakini ikna edebilecek misin diye. Bir gün ben dedim ki kapıdaki güvenliğe soralım, senin kocan mı ben mi masklenim diye. Benim maskülen olduğumu söyleyecektir. Senin kocan nasıl sosyal hizmet uzmanlığı yapıyorsa ben de yapabilirim dedim.

Bir de hani Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi var ya. Onun üzerinde çalışıyoruz ama bu kadın orada da yanlış yapıyor. nkn kızlara ayrı soruyor, erkeklere ayrı soruyor. İkinci olarak herkes sevgili diyor ama erkek sevgili ile kadın sevgiliyi ayrı ayrı belirliyor. Sıra bana geldi, ne söyleyeceksin dedi. Dedim sen bu kategoriye yanlış belirliyorsun. Bundan bir sonuç çıkmayacak. nkn sınıfa 50 tane kız var, doğal olarak bir taraf ağır basacak. Ama sevgilinin cinsiyetini belirtmeden sorsan doğru olabilir dedim ama illa bir cevap istiyorsan ben erkek sevgili istiyorum.

Bir keresinde de Uğur gelmişti bizim okula. Bir derse gelmişti. Bütün okul eşcinsel geliyor diye konuşulmuştu. Zaten uğur haftada iki gün gelip giderdi okula ama eşcinsellik konuşmak için gelince olay olmuştu.

Umut (ODTÜ): Hakikaten bizzat o kişinin vicdanı ve bakış açısıyla ilgili. nkn bunun genellemesi yapılamıyor. Hani Yozgat'ta okuyan biriyle Bilkent'te okuyan birini kıyaslıyorduk. Hani Yozgat'ta okuyan öğrencinin daha zor şartlarda okuduğu gibi. Aslında o da çok doğru gelmiyor bana. Benim bahsettiğim ayrımcılığa uğradığım, 3 kişiye kimsenin arasına almadığı diye anlattığım olay mesela. Ben büyük bir şehirde yaşadım. Bulunduğum şehrin en iyi okullarından biriydi. Arkadaşlarım şehrin hep isim sahibi insanların çocuklarıydı. Zengin aileden gelen st orta sınıf ailelerden gelen çocuklardı. Hafta sonları çocuklarını tenis kursuna gönderen ailelerdi. Ve ciddi anlamda çok daha şiddetle onların homofobisini dayatmaları vardı. Yani beşeri bilimler şöyle mühendislikler böyle diyemeyeceğimiz gibi daha zengin kesimde daha az vardır da diyemeyiz. Bilakis daha eğitimi kesimde daha şiddetle oluyormuş gibi geliyor bana. Mesela Erdal'la şunu konuşmuştuk. Erdal daha kk bir

şehrin daha küçük bir kasabasından. Daha köy gibi bir yerden. Erdal'ın anlattıklarında mesela erkekler birbirleriyle büyüene kadarki süreçte seks de yapıyorlar. Her ne kadar ayrımcılığa uğrasa da kişi o yerlerde yine de bir sosyalleşme süreci de yaşıyorlar. Ben hep dediğim gibi üst orta sınıf ailelerin çocuklarıyla birlikte yetiştim ve 20 yaşına kadar hiçbir erkekle şu an Emre'den bulduğumdan daha yakın bir fiziksel konumda bulunmadım.

Umut: Evet. Mesela bir kadın heteroseksüel bir erkekten hoşlandığında bir şiddet uygulamıyor. Kadın sen nasıl benden hoşlanırsın demiyor. Ben bunun homofobiye ortaya çıkaran bir şey olabileceğini düşünüyorum ama homofobiye üreten bir şey olduğunu düşünmüyorum. Yani medeni bir şekilde ben heteroseksüelim seninle işlem olmaz diye çok kibar bir şekilde reddedebilir. Çok kibar bir şekilde reddetmek varken o kişiyi dövüyor olmak onun içselleştirilmiş homofobisinin nasıl hortladığını gösteriyor bir de kendi eşcinselliğinden nasıl korktuğunu gözler önüne seren bir şey.

Remzi: Şöyle bir yanılgıya düşüyoruz bazen. Toplumda homofobi var, bizim belli davranışlarımız bu homofobiye neden oluyor gibi. Davranışlarımız, yaşam tarzlarımızdan dolayı yaratılmış gibi. Sanki biz homojen bir grupmuşuz o biçimde yaşıyormuşuz. Öyle değil ki farklı farklı eşcinseller. Nasıl heteroseksüelleri tanımlayacak belli bir grup yok. Dolayısıyla biz üretmiş olamayız bunu. Dönüp de kendimizi aaa bakın biz bunu üretiyoruz, homofobiye neden olan biziz, ayrımcılık biz istiyoruz diye oluyor. Peki, karşı taraf başka biçimde o ayrımcılık pratiklerini başka türlü ilişkilene biçimlerinde belli etmiyor. Demek istediğim kendimize tamam iğneyi biraz batıralım ama bu bir günah çıkarmaya dönmesin. Biz bunu yaptık bundan dolayı ayrımcılığa uğradık gibi.

Umut: Ben iğneyi batırma konusuna da katılmıyorum. İğne de batırmamak gerek. Mesela ben Kaos'a gidip gelmeye başladığımda Kaos'un kafesi vardı. Orda sürekli cinsellik konuşulurdu. Ama o da çok önemli, çünkü cinselliği yüksek sesle konuşabileceğin başka bir alan yok dışarıda. Orada cinsellik konuşuyor olmak tırnak içerisinde homofobiye

beslese de aslında oradaki eşcinselleri güçlendiren bir şeydi. Benim arkadaşlarım bizi Kaos'a götürsene diyorlardı. Ben istemiyordum. Sonra düşündüm ki şöyle bir gerekçem var götürmemek için. "ya kusura bakma bizim eşcinseller de böyle" ondan sonra düşündüm bir sürü mekânda kadınlar erkekleri, erkekler kadınları taciz ediyor, kavga ediyorlar gözümün önünde ama hiçbir heteroseksüel arkadaşım ya kusura bakma bizim heteroseksüeller de böyle, taciz ederler demiyor. Ondan sonra düşündüm niye ben böyle bir eşcinselliği mazur gösterme çabasında olayım. Toplum öyle besliyor ki homofobiyi her davranış ofsayt bir davranışmış gibi algılanıyor. O yüzden de düşünceni ifade edemiyorsun. Sen bizim eşcinseller de böyle dediğinde kendi kendine bir sansür geliştiriyorsun. Ve o sansür hayatı zaten sana zehir ediyor. Mesela ben sevgilimle birlikte yaşıyorum ve ailemiz gidip geliyor bize. Abimle eş resmen önümüzde ön sevişmeyi tamamlıyor, ben sevgilimin yanına bile oturmuyordum yanlış anlamasınlar diye. Babam yazlıktayken, biz onun yanına gideceğimiz zaman, babam bize "hareketlerinize dikkat edin" dedi. Ama abimle eşine öyle bir şey deme ihtiyacı duymuyor. Ben o ana kadar muhafazakâr davranıyordum ama artık davranmıyorum.

Remzi: Ama siz ODTÜ'deki akademisyenlerden bahsediyorsunuz. Ankara Üniversitesinde, Siyasal Bilimler Fakültesinde bir profesör asistanına takıyor. Onun asistanı zehir gibiydi sonra ortaya çıktı bir şekilde onun eşcinsel olduğu. Kendisini çok gözler önüne seren bir adam da değildi. Sonra özgürlükçü Siyasal Bilimler Fakültesinin özgürlükçü hocası Coşkun San onu istifa etmeye zorladı.

Benim başıma gelen olay ise daha da feci. Sosyal demokrat bir dekan ve siz onun asistanısınız. Anabilim dalı başkanınız öyle. Diğer üniversitelerden farklı bir şeyler yaptıklarını söylüyorlar. Birden asistanlarının eşcinsel örgütlerle ilişkili olduğu öğreniliyor ve birden size selam sabah kesiliyor ve dekanın önüne çağrılıp istifa etmeniz istemiyor ve siz kamu üniversitesindeyiz. Şimdi kamu üniversitelerinde devlet memurları kanunu da eşcinsel olmak suç diye bir madde yok ama siz de biliyorsunuz başka hükümlerle "ahlaka aykırı davranış" dolayısıyla sizin araştırma görevlisi olarak sözleşmeniz fes edilebilir. Dolayısıyla

eşcinsel akademisyenler de kendilerini çok güvende hissetmiyorlar. Çok güvensizlikli bir şey, rektörün iki dudağının arasında olan bir şey. Gönderilebilirsiniz. Mesela sizin aileniz bilmiyorsa eşcinsel olduğunuzu, düşünsenize dava konusu yapıldığınızı nasıl geçineceksiniz.

Umut: Türkiye gibi bir ortamda akademisyenlerin açılmalarını istemek ağır bir yük. Mesela Bülent Ersoy içinde diyoruz ya transeksüel olduğunu unuttu diye ama kadın unutmak istiyorsa unutmak hakkı da var. Hani tersinden sürekli sen şu busun, olduğun gibi davranman gerekiyor acılarının bedelini ödemiş bir transeksüelsin ama şimdi mücadele etmen gerekiyor gibi bir baskı da tersinden o insanlar için yeni bir baskıya dönüşüyor. Belki Üniversitelerin değiştirebileceği alanların öğrenciler üzerinden belirleyip o koşulları değiştirmesi gerekiyor. Hani kendi bölümümde düşünüyorum, bizim okulda bir hocanın eşcinsel olduğunu söylemesi bir felaket. Ben okuldan mezun olurum ama o orda kalmaya devam edecek. Ama nesil değiştikçe bir 10 sene sonra insanlar cinsel yönelimlerini söyleyebilecek aşamaya gelirler, hocalar da.

Üniversitede LGBTT Olmak

"Üniversite Yurdu Eşcinsel Öğrenciye de dar"

Dört yıldır öğrenci yurdunda kalan Karaca eşcinsel bir öğrenci olarak erkek yurdunda kalmanın zor olduğunu söylüyor. "Yurttaki havayı baskıcı ve tutucu olarak" tanımlayan Karaca, "burası eşcinseller, kadınlar ve solcular için değil, ülkücü ve İslamcı öğrenciler için cennet" diyor.

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği dördüncü sınıf öğrencisi Kredi ve Yurtlar Kurumu'na (Yurt-Kur) bağlı Gölköy Öğrenci Yurdunda kalıyor. Gerekçesi yurdun özel yurtlardan ve ev kiralamaktan daha ucuz olması.

"Eşcinsel bir öğrenci olmanın var olan sıkıntılarını ikiye katladığını" söyleyen öğrenci, "yurtta muhafazakârların ve ülkücülerin yoğunlukta, bu nedenle eşcinsel olarak açıldığımda ya da kimliğim anlaşıldığında başıma geleceklerden endişe ediyorum" diyor. "Yurtlarda toplumdaki gibi homofobik bir ortam var. Yapılan sohbetlerde eşcinseller karikatür ya da hasta. Bu nedenle 'Ben eşcinselim' demem zor."

"Yurtlarda kimse oda arkadaşının eşcinsel olacağını düşünmüyor bile" diyen Karaca, "baskıların sadece eşcinsellere değil, kadın ve solcu öğrenciler için de benzer şekillerde yaşandığını" anlattı.

"TV ortak kullanımında ama Kurtlar Vadisi ve maç izleniyor"

Gölköy yurdunda 600'ü kadın 600'ü erkek olmak üzere bin 200 öğrenci kalıyor. Her odada dört öğrenci yaşıyor. Aylık 100 lira ödeyen öğrenciler için 24 saat sıcak su var. Yurda son giriş saati kadın ve erkek öğrenciler için aynı; 23.30. Hafta içi yurt dışında kalacaksanız izin formunu doldurmanız gerekiyor.

Yatakhane ve banyolar dışında kadın ve erkek öğrenciler kütüphane, bilardo salonu, İnternet kafe ve TV salonunu ortak kullanıyor.

Gölköy yurdundan önce iki yıl İzzet Baysal Vakfı'na ait yurttan kalan Karaca eski yurdun şu an kaldığı yurttan daha kötü olduğunu de veriyor.

Karaca, özellikle TV konusunda zaman zaman sıkıntı yaşandığını söylüyor.

"Üç TV var yurttan. Biri erkeklere maç izlemeleri için tahsis edilmiş durumda. Gün boyu müzik kanalı Kral TV açık. Akşamları da 'Küçük Kadınlar' gibi diziler izleniyor. Her Perşembe 'farz' gibi 'Kurtlar Vadisi' izlenmek zorunda. Karşı çıkana ne olur bilmiyorum ama sanırım herkes olacakları tahmin ettiği için itiraz da etmiyor."

Karaca, yurttaki genel havası "baskıcı ve tutucu" olarak tanımlıyor. "Bırakın eşcinsel olmayı, küpeniz varsa ya da saçınız uzunsa bile bu beraberinde kötü bakışları, sataşmaları ya da şiddeti beraberinde getiriyor. Sadece erkek yurdunda değil tabii. Kadın öğrencilerin yurdunda da dekolten varsa ya da rahat davranıyorsan bu size baskı, uyarı ve/veya tepki olarak geri dönüyor."

"Daha önce kaldığı yurttan iki eşcinsel öğrenci olduğunu biliyordum" diyen Karaca yurttan üç arkadaşına açılırken aklından neler geçtiğini şöyle anlatıyor:

"Ya birine söylerse diye düşündüm. O zaman ya alay konusu olurdu ya da şiddet görürdüm. Bunu göze almak çok gergin bir süreçti."

* Açılmak: Eşcinsel jargonunda kimliğini açıklama anlamında kullanılan

deyim. İngilizcedeki "coming out"tan geliyor.

ODTÜ'de eşcinsel var mı?

"Benim okuduğum yıllarda okulda hiç eşcinsel yoktu. Daha doğrusu ben öyle zannediyordum. Eşcinsellere dair önyargılardan arınma çabası duymamış biri olarak, eşcinsellerin bizlerden çok uzak yerlerde çok farklı hayatlar yaşayan insanlar olduklarını sanırdım. Aralarında kadınlar da olabileceği hiç aklıma gelmezdi." Yeşim Başaran, 'ODTÜ'de öğrenci olmak' ı anlatıyor.

ODTÜ Endüstri Mühendisliği Bölümü'nden 1996 yılında mezun oldum. Okulu bir yıl uzatmıştım. İyi ki de uzatmışım. Uzatmasaymışım, okulumuzla ilgili bir gerçeği bilemeden, yaşayamadan mezun olacaktım.

Benim okuduğum yıllarda okulda hiç eşcinsel yoktu. Daha doğrusu ben öyle zannediyordum. Eşcinsellere dair önyargılardan arınma çabası duymamış biri olarak, eşcinsellerin bizlerden çok uzak yerlerde çok farklı hayatlar yaşayan insanlar olduklarını sanırdım. Aralarında kadınlar da olabileceği hiç aklıma gelmezdi. Herhangi bir zaman onlardan herhangi biriyle tanışabileceğimi hayal bile edemezdim. Es kaza bir eşcinselle tanışsam nasıl davranacağımı şaşırırdım herhalde.

Bu önyargılarım ODTÜ'de öğrenci iken bizzat kendim tarafından sarsıldı. Çünkü bir kadına âşık oldum. Yaşadığım bu duygu hakkında "çok yoğun bir sevgi" diye düşünmüştüm. İnsanın bir kadın arkadaşını kadar çok sevmesinde garip bir şey yoktu. Her zaman onu görmek, tüm vaktimi onunla beraber geçirmek istiyordum. Bir süre sonra hissettiğim duygunun aşk olabileceğini fark ettim. Aklıma lezbiyenlik geldi. Çocukken "lezzo, lezzo..." diye dalga geçilen bir şey olduğunu hatırlıyordum; lezbiyenlik hakkında başka da bir fikrim yoktu. Kendimi "lezzo" figürü ile eşdeğer görünce aşk duygum korkuya dönüştü, "ne aşkıymış", dedim, "benim lezbiyenlerle ne alakam olabilir, ben sıradan bir insanım" dedim ve hissettiklerimi unutmaya çalıştım.

Bir süre boyunca kendi duygularımı inkâr ederek yaşadım ama ne zaman ki duygularım galip geldi, ben de hissettiklerimi anlamaya, bu hissettiklerimle ne yapacağımı araştırmaya başladım. Elbette adımları

attığım ilk yer okul kütüphanesi oldu. ODTÜ kütüphanesinde “homosexuality” kelimesi ile arama yaptığınızda o yıllarda bir elin parmakları kadar kitap vardı. Üstelik bunlar pek de iyi kitaplar değillerdi. Hatta bir tanesi eşcinselliğin Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından hastalık olarak görüldüğü yıllardan kalmaydı ve eşcinselleri “tedavi eden” bir psikiyatri kliniğindeki vakalar anlatılıyordu. Bu kitaplar elbette kendi duygularımla barışmama katkı sunamayacak kitaplardı ve ben neyse ki hissettiklerimle barışmak için büyük bir arzu duyuyordum.

Bu çabalarıma devam ederken Kaos GL dergisi ile tanıştım. Başlangıçta derginin sadece okuru iken, kısa bir süre sonra dergi çalışmalarına da katıldım. Birkaç ay gibi bir sürede yeni tanıştığım dergi ve yeni tanıştığım insanlar sayesinde eşcinselliğe ve kendime dair önyargılarımla ilgili olarak epey yol kat ettim. Pek çok şey tam aradığım gibiydi. Ancak Kaos GL dergisinin büyük çoğunluğu erkeklerden oluşuyordu. ODTÜ’de yüksek lisans yapan bir kişi vardı, o da lisans öğrencisi olmadığı için zamanını benim kadar ODTÜ’de geçirmiyordu. Okuduğum yazılardan ve tanıştığım insanlardan aldığım cesaretle okul içerisinde açılmaya başladım. Önceleri yakın çevremdeki insanlara söyledim, “ben lezbiyenim”. Ancak bu şekilde olması bana garip geliyordu. Oysa heteroseksüeller sevgilileri olmasa da heteroseksüeldiler. Yani bir kız arkadaşım yoksa ben söylemediğim sürece herkes beni heteroseksüel varsayıyordu.

Okulda kimliğimle birlikte var olmak için Kaos GL’de yaptığımız çalışmalarını okula da taşımak gerektiğini düşünüyordum. İlk iş olarak kütüphanedeki eşcinsellikle ilgili kitapların içine Kaos GL’yi tanıtan ilanlar koydum. Bu kitaplar içerikleri nedeniyle pek işe yaramıyordu, o kitaplara raftan eline alıp içine bakan insanların Kaos GL dergisine ulaşmaları gerekiyordu. Afiş yapıştırmak, kantin masalarında Kaos GL’yi tanıtan ilanlar dağıtmak biçiminde devam etti bu görünürlük çabası. Derken ODTÜ’de okuduğum son yılın bahar şenliği geldi ve hafta boyunca kitap stantlarında Kaos GL dergisi sattım. Bu eşcinsel görünürlüğüne dair okulda atılmış bir adımdı ve karşılık bulması hiç de uzun sürmedi. O hafta boyunca Kaos GL dergisini sattığım standı gelen ve dergi satın

alan birçok insanla iletişimimiz devam etti. Okulda toplantılar yapmaya başladık. Eşcinsellerin hiç var olmadığını sandığım ODTÜ’de birdenbire epey kalabalık bir grup olarak buluşmaya başladık.

Kısa süre içinde bu grup “sadece toplanmayalım, dışa dönük işler de yapalım” dedi ve kendimize bir isim bulduk: LEGATO. LEzbiyen ve GAy TOpluluğu. O tarihlerde gey kelimesini gay diye yazdığımız için, isimimiz LEGATO olmuştu. Siyaset Bilimi Topluluğu'na üye olduk ve bu topluluk bünyesinde okulda eşcinsel politikayı görünür ve tartışılır kılmak için söyleşiler düzenlemeye karar verdik. İlk söyleşimiz için Kültür İşleri’nden izin almaya giden arkadaşımızla görüşen ilgili müdür yardımcısı, “Eşcinsellikle ilgili söyleşiye ne gerek var. Ben 18 yıldır ODTÜ’deyim, hiç eşcinsel görmedim.” demiş ve etkinliğe izin vermek istememiş. Siyaset Bilimi Topluluğu'nun danışmanı olan öğretim görevlisi, bu kişiyle görüşerek “çocuklar konuyla ilgili kitaplar okumuşlar, okulda bunları paylaşmak, söyleşi yaparak konuyu tartışmak istiyorlar” demiş de, ODTÜ’lü eşcinseller olarak değil de, eşcinsellik hakkında kitap okumuş heteroseksüeller olarak etkinliğe izin koparmışız! Bu tepkiye şaşırılmaması gerekir öyle değil mi? O tarihten çok kısa bir süre öncesine kadar ben de bizim okulda eşcinsel yok zannediyordum!

Okuldaki son senemin son bir kaç ayı LEGATO çalışmalarıyla geçti. Daha geçen dönem kendimi okuldaki tek eşcinsel zannederken, görünürlük politikası sayesinde günbegün okuldaki diğer eşcinsellerle tanışıyordum. Bir şekilde Mimarlık kantini buluşma mekânımız olmuştu. Günün hangi saatinde oraya gitsem bizim çevreden birileriyle karşılaşabiliyordum. Okuldan mezun olacağıma çok üzülüyordum bu nedenle. Neden tüm okul yaşantım boyunca kendimle ve çevremle barışık yaşayamadım ki, diye üzülüyordum. Hepimizin hem bireysel olarak çevremize açılıyor olmamız, hem de grup olarak yaptığımız faaliyetler sayesinde başka insanlar da bize açılıyordu. Okul içinde yıllardır zaten tanıdığım, bölümden, kaldığım yurttan, dâhil olduğum başka öğrenci topluluklarından pek çok insan da açılmışlardı. Yani ODTÜ’de okuduğum yıllar içinde tanıdığım insanlar arasında eşcinseller zaten varmış, ama ben bunu bilmiyordum! Aslında sadece küçük bir başlangıç olan o

birkaç ay içinde bile tahmin edemediğim kadar çok eşcinselle tanıştım ODTÜ’de. Çok benzer bir süreç Hacettepe Üniversitesi’nde de yaşıyordum eş zamanlı olarak. Mezun olduğum için LEGATO çalışması içerisinde çok kısa bir süre bulunabildim maalesef. Aklım hep orada kaldı. Yıllar içerisinde ODTÜ’de eşcinseller pek çok kereler bir araya gelerek söyleşiler, film gösterimleri yapmaya, stantlar açıp kendileri hakkında konuşmaya ve daha çok görünür olmaya devam ettiler.

Ortaya çıkan şey üstü kapatılmış bir gerçektir. Söylemediğimiz sürece heteroseksüel varsayıyorduk. Söylemediğimiz sürece kendimizi dünyadaki tek eşcinsel zannediyorduk. Çünkü kimse eşcinsellikten bahsetmiyordu. Kütüphanesinde bile eşcinsellikle ilgili sadece on civarı kitap bulunan bir okulda açılmak kolay değildi. Herkes eşcinsellerin var olmadığına, en azından bizim civarımızda var olmadığına o kadar inanıyordu ki, arkadaş çevreme açıldığımda “emin misin?” tepkileriyle karşılaşmıştım. Benim zar zor kendime kabul ettirip başkalarına söylemeye çalıştığım bir gerçeği onlar da kolayca kabul edemiyordu. Ne kadar çok insan kendisiyle barışır ve çevresine açılırsa, görünürlüğü müz ne kadar çok artarsa, kendine inanan ve güvenen insanların sayısının hızla artacağını ODTÜ’deki mikro dünyamda günlük yaşam içerisinde deneyimleme şansını yaşadım. O yıllarda ODTÜ’de olan şey, son 15 yıldır Türkiye genelinde yaşanıyor. İnsanlar bunu “eşcinsellik moda oldu” biçiminde algılıyorlar. Ama hayır. Eşcinsellerin sayısı artmıyor. Eşcinselliğini gizlemeyen insanların sayısı artıyor.

ODTÜ’de eşcinsel Olmak

“Beyaz, Türk, erkek ve Sünni birisi olarak toplumsal yapıda, erkin sahibi sınıfın içerisinde yer alırken, eşcinsel kimliğimi açık etmemle birlikte listenin dibine düşmüştüm. İşte o zaman bu ülkede farklı olmanın, azınlık olmanın, öteki olmanın, Kürt, alevi, Ermeni olmanın ne demek olduğunu sorgulayarak değil yaşayarak öğrendim.” Emir Birant, Türkiye’nin bilim insanlarını yetiştirdiği ODTÜ’de öğrenci olmanın nasıl bir şey olduğunu anlatıyor.

Yaşamımı harcamak istemediğim, Anadolu’nun küçük bir kasabasında doğup büyümüştüm. Geleceğimi güvence altına alabilmek ve de

eşcinselliğimi özgürce yaşayabilmek için oradan çıkmam ve istediğim hayatı yaşayabileceğim bir üniversiteye gitmem gerekiyordu.

Sınavdan önce, üniversiteler hakkında bilgi edinmek için Hacettepe’de okuyan abimin yanına geldiğimde ODTÜ’yü de gezme fırsatı bulmuş-tum.

Ankara’ya gelirken otobüs muavininden beni ODTÜ’de indirmesini istedim.

Sabah ezanlarıyla, karlı ve sisli bir Ankara sabahında kendimi Eskişehir kapısında buldum. Yürüyerek stadyumun köşesindeki “Yaşasın C aldım’ heykeline geldim.

Sis dağıldıkça gözlerime inanamıyordum.

Rüya gibiydi.

Bir okul değil sanki bir şehirdi.

Aç gözlü bir şekilde bütün bölümleri, yurtları, çarşayı, spor salonla-rını dolaştım.

Kendimi ait hissettiğim tek bir bölüm olmuştu: Makine Mühendisli-ği.

Benim için metale şekil verme, uygarlığı taşıyan makineleri yaratma sanatı...

Ancak ODTÜ’den böylesine etkilenmemin asıl sebebi, onun hakkında gerek Ankara Fen’de okuyan, gerekse de ODTÜ’den mezun olmuş kişi-lerin anlattıklarıyla edindiğim ‘Türkiye’nin özgürlüğüne en fazla düşkün bireylerinin yetiştiği üniversitesi olduğu’ kanısıydı.

İnsanların birbirlerinin kişisel alanlarına saygılı olduğu izlenimiydi. Ne yapıp, ne edip bu Makine Mühendisliği bölümüne girmeli, okuyacak-sam ODTÜ’de okumalıydım.

İlk tercihim olarak, Makine Mühendisliği’ni dördüncü sırada kazan-dım.

Bu adımın, beni hayallerime ulaştıracağına inanıyordum. ODTÜ’de eğitim görmek geleceğimi güvence altına alma hayalimi gerçekleştirse de ne yazık ki üniversitemde hiçbir zaman eşcinsel kimliğimle özgür bir şekilde var olamadım.

Kabus ikinci sınıfta okurken ODTÜ Bahar Şenliği'nde Kaos GL'nin (Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği) standında görev almamla başladı.

Üç kişi dışında bütün arkadaşlarımı kaybettim.

Ben onlar için artık sıra arkadaşları değil, bölümün 'ibnesi'ydim. Yeri gelince sorunlu bir kişi, bir ucube, yeri gelince fındık fıstık atabileceklere; ağızlarından çıkan her "ibne, top..." küfründen sonra dönüp, "Kusura bakma kardeş, seni kastetmedim" diyebilecekleri insandım. Sabahtan akşama kadar dersim olup da, gün boyunca ağızımdan çıkan tek kelimenin kantinde "bir çay lütfen" olduğu, genelde sınıfın en arkasında yalnız başıma oturduğum ODTÜ günlerim.

Belki başka bir bölümde olsaydım, bu kadar sıkıntılı olmazdı. Ama Makine Mühendisliği "erkek adamın" işiydi.

Bu meslek böyle şeyleri kaldırmazdı.

Beyaz, Türk, erkek ve Sünni birisi olarak toplumsal yapıda, erkin sahibi sınıfın içersinde yer alırken, eşcinsel kimliğimi açık etmemle birlikte listenin dibine düşmüştüm.

İşte o zaman bu ülkede farklı olmanın, azınlık olmanın, öteki olmanın, Kürt, alevi, Ermeni olmanın ne demek olduğunu sorgulayarak değil yaşayarak öğrendim.

Politik olmayı McDonalds'a karşı çıkmaktan ibaret sananlar Burası ODTÜ'ydü.

Sadece eğitim aldığım değil, içinde başım dik bir şekilde yaşamaya çalıştığım;

YÖK ve jandarmanın kuşatmasında,

Uzman ama apolitik insanlar yetiştirmeyi amaç edinmiş;

Öğrencileri sözde devrimci,

Politik olmayı McDonalds'a karşı çıkmak ve konuşma yapmak için gelen siyasi liderlere zerzevat fırlatmaktan ibaret sanan;

Saç uzatmayı, küpe takmayı farklılık gören,

Ama solun bacı kültüründen kopamamış;

Üniversite yaşamı sırasında sistemi eleştirirken mezun olduğu gibi, sırasıyla askerlik, iş, evlilik ve çoluk çocuk sahibi olmaktan başka derdi

olmayan,

Yüksek maaşlı sözde iyi bir kariyer için eleştirdiği kapitalist düzenin yöneticileri sınıfına kapağı atabilmek için yırtınan insanların olduğu üniversite...

Şunu gördüm ki, bir mühendis olarak sanayide birlikte çalıştığım işçilerin arasında, üniversite yıllarımda aynı sıraları paylaştığım insanların arasında olmaktan çok daha rahat ve özgürüm. Başta çok daha tepkisel yaklaşıyorlar. "Olmaz öyle şey Emir Bey" diyorlar.

Doğrudan ne düşündüklerini ortaya koyuyorlar ve amirlerinin sözde namusunu savunmaya geçiyorlar.

Ama anlattıkça, tartıştıkça değişip, dönüşüyorlar.

Entelektüel homofobi

ODTÜ'deki arkadaşlarım ise bunu hiç yapmadı. Arkamdan dedikolarla demediklerini bırakmayıp, yüzüme "Canım ben eşcinselleri çok severim, saygı duyarım, senin tercihin, beni ilgilendirmez" saçmalığıyla geldiler.

Hiç dürüst olmadılar.

Tartışmadan hep kaçtılar.

Ağızlarından çıkan her 'ibne' kelimesiyle bana ve eşcinsellere küfrettiğini sorgulamadılar. Benim gibi bir çok kişinin var olduğunu ama onların bu tavırları yüzünden kendilerini açık etmediklerini düşünmek yerine, eşcinsellik onlardan hep uzak, marjinal bir yaşam biçimi olarak kaldı.

Bunu anlamak çok zor değil. Her ne kadar eğitim düzeyi yüksek olsa da, bir şeylerin değişecek olması, bu ülkenin en iyi üniversitelelerinin birisinden, ODTÜ'den mezun olmuş ya da olacak bizler için, bir tehdit teşkil ediyor. Çünkü ülkenin kaymağını yiyen insanlardanız ve işimize gelmeyen, bizlerin de değişmesine, kendimizi sorgulamamıza neden olacak değişimlere genelden daha tepkili yaklaşıyoruz. Verilen bu tepkiye eşcinsellik özelinde entelektüel homofobi denilebilir.

Kalbi kırık bir ODTÜ'lüyüm

Ben bir ODTÜ'lüyüm.

Ama kalbi kırık bir ODTÜ'lü.

Ben sevdiğimle birlikte üçlü amfinin önündeki çimlerde hiç güneşlenemedim.

Stadyum konserlerinde ona sarılarak kendimden geçemedim. Derse kaçarken onu öpemedim.

Ve o derslerde hocanın anlattığı sözüm ona komik eşcinsel fıkralarında bir yandan gülüp bir yandan beni arayan gözler vardı. Projeler için öğrenci evlerinde buluşulacağına "acaba Emir bizim eve gelince bana sarkar mı?" korkusunu hissettim insanlar da. Ya da gazetelerde ünlü bir kişinin eşcinsel olduğu yönünde çıkan haberlerde "o da mı hasta?" der gibi gelip soran bölüm arkadaşlarım vardı. Finallerden sonra içmeye giderken çağırın olmadı beni.

Mezuniyet yılındaki sayfası için benden yazı isteyen de olmadı, ya da ben istemedim diye tavır yapan. Irak tezkeresinin reddi için yapılan eylemde Eskişehir kapısındaki Jandarma barikatına doğru omuz omuza yürürken, atılan sloganlardan biri hala kulağымda çınlıyor : "İbne Bush, Puşt Bush"!

Diyaloglarda, bakışlarda, selam verişlerde hep bir farklılık, öteki olduğumu, onlardan biri olmadığımı hissettiren bir hava vardı.

ODTÜ'nün evlatlarından biriyim ben ama üvey bir evlat.

Üniversitede eşcinsel olmak

*Bu yazıda sarf edilen her "eşcinsel" sözcüğü ile lezbiyen, gey ve biseksüel bireyleri kastedilmektedir.

Bu yazıyı bu noktaya kadar okumaya devam etmişseniz, şimdiye dek bilincinizde birikmiş eşcinsel çağrışımlarının beyninizde yankılanması sizi rahatsız etmiş de olabilir. Zira gözümüz eşcinselliği görmeye, kulaklarımız onu duymaya, dilimiz onu söylemeye alışık değil. İçine doğduğumuz, küçük yaşlardan itibaren bizleri şekillendirmiş "toplum yargıları"nın en büyük parçalarından biri karşı cinsellik, yani cinsel ve duygusal olarak karşı cinse ilgi duymaktır. Gey, lezbiyen, biseksüel, transeksüel ya da travesti kimlikler anormallik, sapkınlık, ahlaksızlık ya da hastalık olarak değerlendirilerek meşru alanın dışına itilmesi, bu varoluşlara karşı toplumsal düzlemde ciddi bir baskı, yatsıma benimsenmesine ve rahatsızlık hissedilmesine yol açmıştır. Bu durumu tesadüfi olarak gör-

mek içinde yaşadığımız toplumun ve bireyselliğimizin gerçekliğine sırt dönmektir. Öncelikle cinsel yönelim ayrımcılığının tesadüfi-olmayışını ve sistematikliğini teşhis etmek, ardından heteroseksizmi tanımlama kaygısı gütmek ve yarattığı söylemin toplumda erkek iktidarını nasıl beslediği üzerine, kadına yönelik ayrımcılıkla arasındaki bağlantıyı da es geçmeden kafa yormak gerekir.

Üniversitede Eşcinsel Olmak

Üniversite, eğitim ortamı sağlamanın yanı sıra, farklı kimliklerin bulunduğu bir kamusal alanı da yaratır. Topluma yetişkin bireyler olarak adım atmadan önce farklı il, dil, din, etnik köken ve cinsel yönelimden, "diğer"iyle tanışma ve ortak bir yaşam alanını paylaşmayı sağlar. Bu durum, kişide yeni ve heyecan verici özgürlük alanlarının açılacağı umudunu yeşertse dahi, kati doğruluğuna inandığı kendi kişisel deneyimi dışındaki deneyimlere tanık olmayı rahatsız edici bulanlar olabilir. Bu tür bir karşılaşma, eşcinsel birey için sıklıkla sancılı bir sürecin başlangıcını işaret eder. Norma uymayana duyulan rahatsızlığın şiddete dönüştüğüne yüzyıllardır nasıl defalarca şahit olduysak, eşcinsel birey "öteki" olarak kabul edile gelmiş kimliğini açıkça taşıyabilmek adına, en sert yüzleşmeleri üniversitede yaşamak zorunda kalabilir.

Şiddetin boyutu yalnızca fiziksel değildir. Yaşadığımız çevre ve zamanda fiziksel şiddet çok da yaygın olmayabilir. Fakat şiddetin görünmez olması varlığının yokluğuna işaret etmez. O, yerini psikolojik şiddete bırakmıştır. Toplumun sizden beklediğiyle örtüşmüyorsanız, ders, forum, haber grupları, yemekhane gibi kamusal alanlarda psikolojik şiddete maruz kalırsınız. Bakışlar, imalı sözler, direk laf atmalar, çevrenizdekilerin sizden uzaklaşması, arkadaşlarınızın sizinle birlikte görünmekten çekinmesi ya da cinsel yöneliminizin kimi topluluklara dahil olmanıza engel olması, üniversitede karşılaşabileceğiniz psikolojik şiddetin birkaç örneğidir. Eşcinsellik bir hastalık, bir anormallik ya da sapkınlık olmasına rağmen, eşcinsel kelimesinin bir hakaretmişçesine kullanımına rastlamak işten bile değildir. Psikolojik şiddet, cinler aleminde yaşayan görünmezlere değil, kimliğini kabullenmiş, ya da tavırları ile kimliğini belli eden eşcinsellere yönelikken, henüz "açık" olmayan eşcinsellerin

de kimlikleriyle barışık yaşayamamalarına neden olacak bir baskıyı da imler.

Bunların yanında, cinsel yönelim ayrımcılığının üniversite kurumu ve kadrosunu es geçtiğini belirtmek de safdillilik olacaktır. Bugün Türkiye'nin hangi üniversitesinde açık bir eşcinsel öğretim üyesi ders vermektedir, ya da kimliğini açıkça yaşayan bir eşcinsel çalışma olanağı bulabilmektedir? Gerek eşcinsel öğrencilerin üniversitelerin bünyesinde yaptıkları kulüp başvurularının geri çevrilmesi, gerekse geçen sene Bilgi Üniversitesi Gökkuşluğu Kulübü'ne, resmi olarak açıldıktan sonra verilen tepkileri göz önünde tutarsak Eşcinsel, Biseksüel, Transeksüel, Travesti (EBTT) bireylerin sorunlarıyla ilgili olduğunu iddia eden akademik çevreler, bu tür durumlarda ve eşcinsellerin psikolojik baskı altında kaldığında adım atmaktan neden geri durmaktadır?

Üniversite, EBTT bireylerin kısıtlamalar ve baskılar yaşadığı mekanlara dönüşme tehlikesini barındırmaktadır. Ancak toplumsal sorunlar üzerine çalışmalar yürütme görevini üstlenmiş ve toplumu dönüştürme kapasitesini elinde tutan bir kurum olarak üniversitenin özellikle örgütlenmeyi mümkün kılacak imkanlara sahip olduğu hatırdta tutulmalıdır. Bu noktada hem öğrenciler, hem de öğretim görevlileri sorumluluk üstlenmeli ve dayanışmanın dönüştürücü gücüne inanarak harekete geçebilmelidir.

Sabancı Üniversitesi'nde "Öteki" Olmak

Üniversitede eşcinsel olma deneyimi, Sabancı Üniversitesi'nde diğer üniversitelere göre daha farklı yaşanır. Öteki ile yalnızca aynı sınıflar değil, aynı yurtlar, lojmanlar, kafeler paylaşılır. Öğrencilerin ve öğretim görevlilerinin çoğu 24 saatini bu kampüste geçirir. Kampüstekiler için "şehre inmek", okul ortamından dışarı çıkmak çok da kolay değildir. Kısacası Sabancı Üniversitesi yalnızca eğitim yapılan bir mekan değil, başlı başına bir yaşam alanıdır.

Fakat ne yazık ki, öteki ile aynı ortamda yaşamak, onunla bir bağlantınız olduğu ya da bir şeyler paylaştığınız anlamına gelmez. Çoğu zaman kendi mikro ortamlarımızı yaratıp, bizim gibi düşünen ya da yaşayan insanlarla beraberizdir. Bahsettiğimiz ortamlarda eşcinselliğe

çoğunlukla yer yoktur. Aldığımız bir dersin hocası, yanımızda oturan öğrenci ya da dersin asistanının eşcinsel olabileceği gerçeği akıllara gelmez, bir öğrencinin hemcinsine aşık olması da zaten imkansızdır. Bu gerçeklerle yüzleşme anı geldiğinde ise ötekinin saygı görmek yerine ayrımcılığa uğradığını görürüz. Kısacası diğer üniversitelerde olduğu gibi homofobi Sabancı Üniversitesi'nde de hüküm sürer. Burada homofobinin belki de en acımasız tarafı kişiyi kimliğini 24 saat gizlemek zorunda bırakmasıdır. Eşcinseller, yaşadıkları sorunlar ve karşılaştıkları ayrımcılıkla görünmezliğe itilir.

Ancak burada bir şansımız vardır. Okul yönetimi ve yönetmelikleri açıkça cinsel yönelim ayrımcılığına karşıdır. "Kişileri cinsel yönelimlerinden dolayı aşağılamak, onlara hakaret etmek" Sabancı Üniversitesi'nin Türkiye'de bir ilki gerçekleştirerek kabul ettiği Cinsel Taciz Yönergesi'ne göre bir disiplin suçudur. Üniversitemizde, her öğrencinin zorunlu olarak aldığı SPS 102 dersinin bir haftası da "Toplumsal Cinsiyet" konusuna ayrılmıştır. Bu derste, toplumsal cinsiyetin yalnızca kadınları ve erkekleri kapsamadığı, geyler, lezbiyenler, biseksüeller, travestiler, transseksüellerin de aynı zamanda bir toplumsal cinsiyet konusu olduğuna değinilir. Öte yandan, Toplumsal Duyarlılık Projeleri (TDP) kapsamında da, Cinsel Duyarlılık Haftası gibi fikirlerin hayata geçirildiğinden bahsedebiliriz. Belki de en önemlisi, 2006 - 2007 akademik yılının 2. döneminde, haber gruplarında şahit olduğumuz tartışmaların ardından, kampüste meydana gelen eşcinsel bireylere yönelik ayrımcı tutumlara, olumsuz olaylara karşı örgütlü davranabildiğimiz sürece dönüştürücü olduğumuzu öğrenmişizdir. Bu süreçte Cins Kulüp (Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Kulübü), bir dizi etkinlik ardından, "Cinsel Yönelim Ayrımcılığına Karşı İmza Kampanyası" başlatarak, kısa sürede üniversitemiz öğrencileri, öğretim görevlileri ve çalışanlarından yüzlerce imza toplamayı başarmıştır.

Cins Kulüp halen toplumsal cinsiyet çalışmaları ve cinsellik politikaları tabanlı toplantılar yapmak için düzenli olarak bir araya gelmekte, etkinlikler düzenlemekte, böylelikle eşcinsel bireylerin kimlikleri ile barışma/tanıma ve örgütlenme sürecine katkıda bulunmayı hedeflemek-

tedir. Tüm bunların eşcinsel bir öğrenci için taşıyabileceği anlamları akılda tutarsak, üniversitemizin eşcinsel örgütlenme ve toplumsal dönüşüm adına barındırdığı potansiyeliyle umut verici gelişmelere imza attığını ve güzel bir örnek teşkil ettiğini çekinmeden söyleyebiliriz. Ötekileştirilmiş bireyin (özellikle eşcinsel bireyin) kimliğini kabullenmesinin en önemli süreçlerinden biri yalnız olmadığını fark etmesidir.

Bizlere düşen, üniversite bünyesinde eşcinsel varlığını görünür kılmak, kulüp kurma hakkımızı kullanarak örgütlenmek ya da halihazırda var olan örgütlenmelere katılmak, sosyal aktivitelerde bulunmak, deneyim paylaşma ve bilgilendirme adına bütün üniversite öğrencilerine ve kadrosuna açık etkinliklere ön ayak olmak olabilir. Heteroseksizmin karşısında durmak için ise eşcinsel olmak zorunluluğu yok. Zira “destek” politikaları destek verecek kişi ya da kurumun cinsel yönelimi üzerinden değil, ahlaki-ideolojik fikir birliği üzerinden şekillenir. Heteroseksist egemenliği ortadan kaldırma niyeti, “eşcinsellerin tek başına özgürlüğü”nü değil, ezilen ya da ötekileştirilen tüm toplumsal katmanların birlikte özgürleşmesini hedef belirlemiştir. Çünkü ancak bir araya geldikçe, acılarımızın kökünü nasıl kazıyabileceğimizi düşündükçe ve birbirimizin acısına sahip çıktıkça, daha insancıl ve özgür bir yaşama doğru yol alacağız. Deneyimlerimizin toplumsal bağlamdaki karşılığında bulunan yerini hep birlikte tanımladıkça, içinden geçeceğimiz açılma ve örgütlenme tecrübeleri asıl anlamlarını bulacak. İşte bu paylaşım her birimizi çoğaltan ve cesaretlendiren şekillerde yaşanacak. Öyle ki, her bir yeni adımımız özlemi duyulan yeni bir dönemi müjdeliyor olacak.

Türkiye’de LGTT Bireyler için eğitim alanında yaşanan sorunları tarifleyen iki ayrı yazıyı Kaos GL dergisinin arşivinden sizin için aktarıyoruz.

Üniversitelerde eşcinsel mücadele

Cihan Hüroğlu tarafından derlenmiştir.

Bu yılki Güzistanbul toplantılarından bir tanesi de üniversitelerdeki mücadele alanlarımız üzerinedir. LEGATO üyeleri dışında katılımın oldukça az olmasının, toplantının amacını tam olarak yansıta-

madığımızdan kaynaklandığını düşündük. Oysa toplantının en önemli amaçlarından biri, Türkiye LGTB hareketi bileşenleri ile üniversiteler çevresinde yeniden hareketlenmeye başlayan LEGATO gruplarının ortak çalışma alanlarını geliştirmek ve genişletmek üzere fikirler üretmekti. Türkiye’de artık iletişim sorunlarını yavaş yavaş aşıp, dedikoduya karşı duyarlılıklarını eskiye nazaran arttıran LGTB gruplarının çoğu üyesi böylelikle LEGATO grupları ile ilgili bazı önyargılarını yeniden gözden geçirme fırsatını da kaçırmış oldular.

Toplantıda grupların kendi gündemlerinden de pek düşmeyen konuları daha fazla kişi dolayısıyla daha farklı görüşlerle tartışma imkanı bulduk. LEGATO gruplarının bugün yöneldikleri ve yönelmeleri gereken alanlar, üniversiteli kimliğinin getirdiği varsayılan “seçkin kişi” çağrışımlarından kurtulma yolları, bugüne kadar kampüslerde yapılan etkinlikler, üniversitelerin bugün hitap ettikleri sosyal kesim ve kişilerin özelinde üniversite oluşumunu hareketimize nerede, nasıl dâhil edebileceğimiz üzerine düşündürücü tartışmalar yaptık.

Bugün öğrenim gördüğümüz üniversitelerin hitap ettiği sosyal kesimin sınırları keskinleşmeye başladı. Özellikle öğretim kalitesinin yüksek olduğu söylenen üniversitelere girmek için alınması gereken yüksek puanların hangi şartlar altında elde edilebileceği malum. 80’li yıllardan kalan askeri rejimin etkileri hala çoğu üniversitede hissedilmekte. Orta ve üst-orta sınıfa hitap eden üniversitelerin muhalefet grupları da bu şartlar ve kimi baskılar altında kendilerini var etmeye ve var oldukları ile etkinleşmeye çalışıyorlar. Ne var ki hayat görüşü ve çeşitliliklerinin sınırlandığı ortamlarda muhalif hareketler de basitleşip tek tipleşiyor, alışkanlıklara dönüşüyor. Oysa muhalif hareketlerin dönüştürücü gücü rahatsız ediciliğindedir. Alışkanlıklarla sistemin içine dâhil edilmeye çalışılan muhalefet artık muhalefet değildir. İnsanın daha iyiye yönelme arayışı olan değiştirmeye mücadele gücünü temsil edemez hale gelir.

Elbette bugünkü eşcinsel hareket insanın mücadeleciliğini ortaya koymaktan öte amaçlar taşıyor. Bununla beraber unutmamız gereken düşünce bu hareketin gerek üniversitelerde gerekse diğer coğrafyalarda nihai hedefinin eşcinsellik kelimesi içerisinde tıklıp kalamayacağı,

kalmaması gerektiğidir. Eşcinseller, eşcinselliklerinden ötürü yaşadıkları baskıyı azaltmayı başardıklarında sorunlarına daha geniş perspektiflerden yaklaşmaya başlayacaklar. Umuyoruz ki ileride en azından “Eşcinsel mücadele” adı altında yeni baskılara karşı oluşan yeni ve ayrı mücadele alanları ile değil, daha birleşmiş ve belki küçülmüş bir hareket içerisinde olacağız. Çünkü eşcinsel kelimesi ile tanımladığımız hareket, her ne kadar yine biraz batının etkisiyle olmuş olsa da, bugün bile bize dar gelmeye başladı. Eşcinsel kelimesi altında sınıflandırılmayacak mücadelelerle ilişkilerimizi arttırdık. Fakat tabi ki mücadele edilmesi gereken alanlar bize daha hiç de azalmış görünmüyor. Kendi özelimizden yola çıkarak cinsel yönelim ayrımcılığından cinsel rol ayrımcılığına, cinselliği tabulaştırıp çirkinleştiren yasakçı anlayışlardan cinsiyet ayrımcılığına ve oradan insanın en ilkelinden başlayarak kültür edinilmiş bütün sömürlere karşı mücadeleye devam edeceğiz. Biliyoruz ki biz ufkumuzu geniş tuttukça ve mücadelemizi kısa basit ve bazen de sanal hedeflerle sonuçlandırmadıkça üniversiteler çevresine kadar özgünleşmemizle kısa mesafelere körü körüne odaklanmalara değil, kendi mücadelesini sahiplenen bireylerin daha aktif hareketlenmelerine yol açıyoruz.

Eşcinsel hareket yeni yeni üniversitelerde örgütlenme alanları arayışını arttırmaya başlıyor. Ne var ki eşcinseller “üniversiteli” kimlikleri ile görünür olma muhasebesini yaparken, çoğu insanın kafasındaki eşcinsel kalıbı sadece bir önyargıdan diğerine transfer oluyor. Çünkü cinsellik hala tabu, çünkü ne yaparsak yapalım akademik kadro bile entelektüel özgüvenlerine rağmen cinsellik üzerine konuşacak kadar cesur değil. Burada bize düşen de, batıdan ithal olan her şeyin “yüzünü batıya dönmüş” üniversitelerde ılımlı görünmesinin avantajını kullandığımız kadar iyi kullanmak oluyor. Bizim onlara sorgulatarak anlatmaya çalıştığımız cinselliğin çeşitli şekillenmişlikleri, onların sadece batıya olan inançlarına hitap ettiği ölçüde onlardan kabul görebiliyor. Öğrenim seviyesi homofobiye karşı duyarlılıkla paralel gitmiyor. Tabulara karşı savaşmak yerine öğretim birimlerinde tabulara karşı yürümenin anlamsızlığına karşı mazeretler üretiliyor. Homofobiyle savaşılıyor ve

yeniden yaratılmasından öte yeni meşrulaştırmalarla karşımıza dikiliyor. Üniversiteler bilginin yükselen güç haline geldiği dönemde kimi zaman bu tehlikeli yönleriyle tehlikeli savaş aygıtları andırıyor. Oysa üniversiteler bizim. Ve yönlendirilen beyinlerin kimler tarafından hangi amaçlarla yönlendirildiğini görünür kılmak da bizlerin elinde.

Diğer üniversite örgütlenmelerinden de aşına olduğumuz kadarıyla üniversite çevresi örgütlenmeleri genel olarak umutlu, hareketli (yani biraz huzursuz), bilgili ama biraz deneyimsiz halleri ve çeşitli olanakları sayesinde etkin gruplar haline gelebiliyorlar. Türkiye’de ancak küçük bir nüfusun sahip olabildiği bu olanaklar, bize yaşamımızda en az sorumluluk alıp dönüştürme enerjimizin en fazla olduğu bir dönemde sunuluyor. Her ne kadar aslında var olan ekonomik düzen bize bu olanakları bireysel rekabet alanlarımızı genişletebilmemiz adına sunuyor olsa da, içinde daha iyi bir yaşama ulaşma umudu olan arkadaşlarımızın çoğu bu amaca giden yolun öncelikle dayanışma ve paylaşımdan geçtiğini görebiliyorlar. Bu enerji ve motivasyonla, eşcinsel yönelimli bireyleri sistem dışına iterek sömürsünü meşrulaştırmaya çalışan düzenin karşında duruyor ve en temel haklarımız adına kendimiz ve bizim gibiler için varolma mücadelesi verebiliyoruz. Yine de kısmen yalıtılmış şehir çocukları olarak bizler dünyada ters giden her şeyin sorumluluğunu yüklenemeyeceğimizi fark ediyor ve öncelikle kendi hayatımızdan yola çıkarak karşılaştığımız sorunlara olabildiğince genel çözümler üretmeye çalışıyoruz.

Paket sorumluluklar üzerimize başkaları tarafından yüklenmedikçe, nerede, nasıl ve niçin sorumluluk almamız gerektiğinin daha iyi ayrımına varabiliyoruz. İşte üniversiteler çevresinde eşcinsel hareket de bugün amaçlarına yabancılaşmamış arkadaşlarımızla bu bilinç ve farkındalıklar üzerinden yoluna devam edebiliyor.

Kaynak: Kaos GL, Aralık 2002 - Ocak 2003 Sayı 13

NE 5 NE 8...

EĞİNCSEL ÖĞRENCİLER İÇİN HEPSİ ZULÜMDÜR!

Her Eylül'ün tipik tartışması olan eğitim sorunu, bu kez dönem ortasında bir "kriz" olarak gündeme geliyor. Refah-yol koalisyonu sürecinde, en sıradan bir konunun bile krize dönüşmesi ve bu kriz bolluğunda, zorunlu eğitimin beş ya da sekiz yıl olması yönündeki tartışmanın, diğer krizlerden bir adım öne çıkması, sorunun salt rakamlardan ibaret olmadığını da göstermekte. Gerçekler açıkça ortaya konmayarak, 70 yıldır tartışılan eğitim konusu bir kez daha kargaşaya getiriliyor. Laik kesim beşe üç yıl ekleyerek halledilebileceğini sandığı sorunla ilgili olarak yaşları ne olursa olsun öğrenci denilen insanlara, yetmiş yıldır yaptığını tekrarlıyor ve hiçbir şey sormuyor. Karşı taraf ise öğrenci denilen insanlara aynı devletçi zihniyetle yaklaşarak laik kesimden geri kalmayacağını çoktan ispatladı.

Mevcut eğitim sisteminin sorunları yalnızca küçük öğrencilerin ağlamalarından ve sızlanmalarından ibaret değil. Öyle ki eğitilenlerden eğitene, velilerden devlete herkes yakınıyor ama hiç kimse de bu sürecin dışında kalamıyor. Eğitim kurumu ve onun ana uygulama alanı olan okullar, hiç kimseyi memnun etmediği halde söz konusu süreç aynı şekilde devam edebiliyor. Devlet tarafından, dönemsel hükümet makyajları ise söz konusu kargaşayı daha da arttırmaktan başka bir işe yaramıyor. Sürecin içinde yer alan herkes (eğiten, eğitilen, veli, devlet ...) işleyişi kendi açısından eleştirir ama bir kurum olarak eğitim'e sıra asla gelmez ve bir kurum olarak Eğitim söz konusu olduğunda bütün taraflar kolkola girerler. Şimdi bu sürece bizim açımızdan yani eşcinseller açısından yaklaşalım.

Terminolojik Belirleme

Eğitim: Latince "Educare"dan gelen beslemek, yetiştirmek anlamına geldiği halde bugünkü ifadesi ile eğitim; bir eğitim sistemini, bir eylemin sürecini ve sonucunu anlatır. Eğitim, yetişkin neslin yetişmekte olanları toplum kurallarına hazırlamak için onların üzerinde tatbik ettiği eylemlerin tümüdür.

Sosyalizasyon: Toplumsallaşma, topluma hazırlama: Bireyin kişilik kazanarak belli bir toplumsal çevreye hazırlanması, toplumla bütünleşme süreci.

Asimilasyon: Bir birey, grup ya da kültürün, egemen sınıf ve egemen kültür tarafından zorla ya da ideolojik araçlarla (eğitim gibi) sömürülmesi, yutulması. Egemen kültür içinde eritilerek kişiliğinin ve özgüllüğünün ortadan kaldırılması.

Devletin ideolojik aygıtlarından biri olan eğitim kurumu, görece özerk olsa da, iktidarın belirleyiciliğinde olup onun denetim alanı dışında düşünülemez. Süreç, çocuğun okuma yazma öğrenip, bir meslek sahibi olmasından ibaretmiş gibi sunulsa da eğitim, sadece bundan ibaret değildir. Özel okullar, devlet okulları ya da bir başka kanal aynı hedefte buluşurlar: Tahakküm ilişkilerinin devamı ve kendini yeniden üretmesi. Hükümetlerden kaynaklanan dönemsel renk değişiklikleri olmakla birlikte aslanan tahakküm ilişkileridir. İşte bu eğitim kurumu pratik karşılığını örgün (okullu) olsun ya da olmasın sosyalizasyon denilen süreçte bulur.

Yukarda verdiğimiz tanımdan da anlaşılacağı gibi sosyalizasyon bir başka deyişle toplumsallaş(tır)ma "okul"la sınırlı kalmaz. Okul, bu süreçte yalnızca bir aşamadır ama çok önemli bir aşamadır. Kişi, doğumla birlikte bu sürece girer. Aile, okul gibi toplumsallaş(tır)ma alanları çocuğu/kişiyi topluma hazırlar. İşte bütün sorun bu noktada ortaya çıkıyor. Nasıl, neye göre, ne için bir toplumsallaşma? Pekala buna özerk bireylerin kendileri karar verebilirler. Ama buna izin verilmez. Çocuğun davranışsal ve zihinsel özgür gelişimi, egemen ideolojinin organize kurumlarınca (aile, okul.....) engellenir, belirlenir ve denetlenir. Bu süreçte, her zaman karşımıza dikilen bir fizik zor yoktur. Zaten buna gerek de kalmamıştır. Aile'de ana-baba, okul'da öğretmen ve diğer 'büyükler'in kendileri de aynı süreçten geçerek buldukları yere gelmişlerdir. Örneğin bir öğretmen için amaç salt para kazanmak, bir meslek bile olsa bu durum kurumsal işleyişi engellemez. Kendisi de bir üst kurum tarafından belirlense de o artık bir denetleyen ve belirleyendir.

Bir çocuğun dünyaya gelmesiyle başlanan süreci, dünyayı tanıma ve bir insan olarak kendini bulması olarak kabul etmek mümkün değil. Aslında, kendini gerçekleştirebilmesi ve iç barışını yakalayabilmesi için öyle olması gerekir. Bununla birlikte hepimiz biliriz ki yaşanan hiç de öyle değildir. Eğer öyle sunuluyorsa, bu durum, ideolojik gölgeleme aracılığıyla yaratılan bir yalandır. Çocuğun dünyaya gelmesiyle birlikte, sokulacağı kalıplar, verilecek şekiller hazırdır. Dini hazırdır, toplumsal cinsiyeti hazırdır. Böyle bir kuşatma altında çocuğun özgür gelişiminin mümkün olduğunu düşünmek için mevcut süreçten başarı (!) ile geçip ideolojik bir esir olmak lazım. Süreç o kadar keskin ve o kadar doğal algılanır ki bir başka kanal düşünülmez bile. Çocuğun biyolojik cinsiyetinden hareketle, sosyalizasyon sürecinde karşısına iki toplumsal kategori dayatılır. Kız çocukları "kadınlık" toplumsal kategorisine, oğlan çocukları "erkeklik" toplumsal kategorisine göre yetiştirilir. Yetiştirme sürecinde davranışları ile birlikte, ideolojik olarak da belirlenirler. Kendilerini "kadın" ve "erkek" olarak algılamaları sağlanır ve bu başarılır da. Artık kendileri de birer anne, baba, öğretmen .... olabilirler. Heteroseksüeller için bile bir cendere, bir kuşatma anlamına gelen bu süreç eşcinseller için ve eşcinselliği seçecekler için ayrıca gerçek bir asimilasyon anlamına da gelmektedir. Çünkü mevcut sosyalizasyon, heteroseksist sömürgeci güçlerin belirleyiciliğinde, heteroseksüel bir öz taşır. Söz konusu heteroseksüel toplumsallaştırma, heteroseksüelliğin dışındaki durumları kabul etmez, yok sayar. Bütün asimilasyon politikalarına ve uygulamalarına rağmen 'hayır' diyebilenler çıkarsa, heteroseksist sömürgeci güçlerin diğer kurumları hiç zaman kaybetmeden heteroseksüel toplumsallaştırmanın imdadına koşar. Çoğunluğa uymayan "normal" değildir ve polis ya da psikolog gerekeni yapar. Bu durum, bizim fizik zor ile ideolojik zor'un madalyonun iki yüzü olduğunu görmemizi sağlar.

Okul, ekonomik üretim sürecine teknik eleman ve egemen ideolojiyi yeniden üretmek için ideolojik esir yetiştirmeye yaramakla birlikte çok önemli başka işlevlere de sahiptir. Türkiye'de süreci tamamlayabilen insanların en az 25 yılı çok büyük olasılıkla yaklaşık 30 yılı okul'da

geçer. Ömrümüzün yarısını "öğrencilik" yaparak harcarız. Mevcut eğitim sistemini eleştirmekten vazgeçsek bile, teknik olarak bu sürecin gerekli olduğunu aklı başında hiç kimse iddia edemez. İktidar için aslo-lan tahakküm ilişkilerinin devamı olduğuna göre insanların hayatlarının okulda ya da hapishanede geçmesi pek de önemli olmuyor. Milyonlarca insanın okullara kapatılmasının, eve (çocuklar, kadınlar, yaşlılar), fabrika ve bürolara (işçiler, memurlar) ve hapishaneye (suçlular?) kapatılmalarından ne farkı var? Elbette böyle bir soru başlangıçta saçma geliyor. Çünkü okullarda sadece okuma-yazma ve meslek öğrenilmez. Aile kurumundan sonra beyinlere ve bedenlere son darbe indirilir.

Aile kurumunda olduğu gibi okulda da öğrenciye bir birey olarak yaklaşılmaz. O, bir öğrenci olarak, eğitilen, denetlenen ve belirlenen-dir. Yediğine, içtiğine, giydiğine her şeye ama her şeye karışılır. Özellikle ortaokul ve lise dönemi eşcinsel öğrenciler için tam bir kabustur. Bu aşamada heteroseksüel toplumsallaştırma meyvelerini toplar. Bütün baskı ve yönlendirmelere rağmen, kendi ayırımına vararak, heteroseksüel kalıplara uymayan eşcinsel öğrenciler için yeni sorunlar başlar. Daha önceleri alayla yetinen heteroseksüel öğrenciler, kendilerine benzemeyen eşcinsel öğrencilere, artık kendilerini ispatlama dönemi de geldiği için fizik saldırıda bulunurlar. Alay ve dışlamaya, büyük bir cesaretle hırpalama ve dayak da eklenir. Yönetim ve rehber öğretmen için çok doğal olarak suçlu eşcinsel öğrencidir. Durum, siyahla beyaz arasındaki fark kadar açıktır ama ısrarla siyah öğrenciyi beyaza boyamaya çalışırlar. Eğer boya tutmazsa, iş, okuldan atmaya kadar varır. Bu koşullarda eşcinsel öğrencilerin çoğunluğu kendi özgüllüğünü kendi bilincine bile çıkaramadan bütünüyle bastırma sürecine girer. Çoğunluğa uyar ve heteroseksüelmiş gibi davranır. Artık yıllarca sürebilecek bir cehennem söz konusudur. Eşcinsel öğrenci, kendi durumunu, bir yanlış, bir hastalık olarak algıladığında, heteroseksüel sosyalizasyon başarılı olmuş demektir. Fakat bu başarı çok büyük olasılıkla hayali bir başarı olacaktır. Bir Kürt çocuğuna, Türkçe öğreterek, onu ne kadar Türk yapabilirseniz, bir eşcinsel öğrenci de o kadar heteroseksüel olur.

Asimilasyon politikaları, heteroseksüel ilişkiyi, biricik ve tek doğal ilişki olarak sunar ve mutlaklaştırır. Okul'da kitaplar yalnızca bu tür ilişkileri tanımlar. Eğiteler bu tür ilişkilerin propagandasını yaparlar. Eşcinsel öğrencinin gözünün içine baka baka, durumu, bir hastalık ya da psikişik bir sorun olarak anlatır. Eşcinsel öğrenci susar ve onaylar. İşte bu durum tek kelimeyle sömürgeciliktir. Eşcinsel öğrencinin bedenine ve ruhuna yönelik bir işgaldir. **Bununla birlikte, maruz kaldığımız heteroseksüel toplumsallaştırma, heteroseksist sömürgeci güçlerce, eğitim adı altında bize bir hak olarak sunulur! (İlkelere uygarlık götürme lütfunu hatırlayın) Şayet biz bunu bir 'hak' olarak talep ediyorsak, o zaman heteroseksüel erkek egemen ideolojinin başarısı ortaya çıkar: Kişiliğimizden, onurumuzdan ve ruhumuzdan vazgeçme hakkı! Özgüvenimizi yitirme ve kendimizden nefret etme hakkı!**

Kabul edilsin ya da edilmesin mevcut eğitim sistemi, heteroseksist sömürgeci güçler açısından bile bitmiştir. Kendi devletinin eğitim kurumuna güvenmeyen burjuvazi, kendi çocuklarını eğitmek ve ihtiyaç duyduğu elemanları sağlamak için çoktan kendi okullarını açmaya başladı. Milli Eğitim Bakanlığı'nın yaptırdığı bir araştırma sonunda 'okul'un öğrencinin hayatından çıkmış' olduğu ortaya çıkıyor. "Okuldan ne bekliyorsunuz?" sorusuna öğrencilerin yüzde 45'i cevap bile vermiyor.

İnsanları daha bebeklikten, kadınlık ve erkeklik toplumsal kategorilerine göre yetiştirmek "ahlaki" ve "normal" oluyor da bazı 'çocuk'ların ve "öğrenci"lerin eşcinsel olabilecekleri neden ahlaki ve normal olmasın?

"Kız" ve "erkek" öğrencilerden başka öğrencilerin de olabileceği kabul edilsin. Eşcinsel öğrencilerin kendilerini tanımlama ve ortaya çıkma hakları tanınsın ve bunun maddi olanakları yaratılsın.

Eşcinsel öğrencilerin, öğretmen seçme ve reddetme hakkı tanınsın.

Sınıflarda eşcinsellikle ilgili hakaret ve alaylara son verilsin. Sözlü ya da fiziki saldırılara karşı öz savunma hakkını kullanan eşcinsel öğrenciler cezalandırılmasın.

Eşcinsel suçlamasıyla görevlerine son verilen, sürgüne gönderilen, açığa alınan öğretmenlerle okuldan uzaklaştırılan öğrencilerden özür dilensin, tazminat ödensin ve geri çağrılınsın.

Her okulda bir eşcinsel, bir heteroseksüel olmak üzere iki rehber öğretmen görevlendirilsin.

Eşcinsellik konusunda bilgisiz olan heteroseksüel öğretmenler, eşcinsel rehber öğretmen ve eşcinsel öğrencilerce eğitilsin.

Başta hayat bilgisi ve sosyal kitaplar olmak üzere, bütün ders kitapları eşcinselliği ve eşcinsel öğrencileri yok saymayacak ve kötülemeyecek bir şekilde yeniden yazılınsın. Sosyal konuların işlenmesinde eşcinsel öğrencilere öneri ve söz hakkı tanınsın.

Kadınlığın ve eşcinselliğin aşağılandığı ve insanların yarıştırıldığı Milli Güvenlik ve Beden Eğitimi derslerine girmek istemeyen eşcinsel öğrencilere bu hak tanınsın.

Eşcinsel öğrencilere özgürlük!

Heteroseksüel toplumsallaştırmaya lanet!

BİR GRUP LEZBİYEN VE GEY ÖĞRENCİ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Ders Kitaplarında Heteroseksizm Atölye Sonuçları

Ders kitapları, hâkim toplumsal cinsiyet rejiminin yarattığı kadın/kadınlık ve erkek/erkeklik imgelerinin tahkim edilerek, toplumsal cinsiyet rollerinin ve tutumlarının öğrencilere aktarılmasında ve devamlılığında temel bir öneme sahiptir. Erkek-kadın, heteroseksüel-eşcinsel ayrımına dayanan ve bunları mutlak ve sabit kimlikler olarak ele alan egemen ideoloji ders kitapları yoluyla öğrencilerin kafasına zerk edilmektedir. Eğitim-Sen'in daha önce yapmış olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya koyduğu gibi, ders kitaplarında erkeği toplumsal yaşam içinde etken, kadını ise edilgen olarak tanımlayan örnekler yer almaktadır. Bu kitaplarda kadının en önemli sorumluluğunun annelik olduğu fikri aşılana çalışılmakta; çalışan kadınların temsili ise, sağlık, öğretmenlik ve bakım gibi mesleklerle sınırlandırılmaktadır. Hatta ders kitaplarındaki görseller içerisinde kadınlara daha az yerilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortaöğretim öğrencilerine tavsiye ettiği 100 Temel Eser içinde Türkiye'den Halide Edip Adivar ve Samiha Ayverdi dışında kadın yazar bulunmadığı gibi, dünya edebiyatından da hiçbir kadın yazara yer verilmemiştir.¹

Bugüne kadar ders kitaplarında kadına yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığı üzerine bir hayli çalışma yapılmış olmakla birlikte ders kitaplarında heteroseksizm, ders kitaplarının heteronormatif karakteri ve eğitimde cinsel yönelim/cinsel kimlik ayrımcılığı üzerine kapsamlı herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Hatta ayrımcılık konusunda oldukça duyarlı olan Tarih Vakfı'nın "Ders Kitaplarında İnsan Hakları Projesi" çerçevesinde yürüttüğü çalışmalarda² ders kitaplarının cinsel yönelim ayrımcılığı bakımından da incelendiği söylenmekle birlikte cinsel yönelim/cinsel kimlik ve heteroseksizm meselesi üzerinde oldukça sınırlı bir biçimde durulmuştur.

Eğitim cinsel kimlik ayrımcılığı üzerine yapılacak çalışmalarda, salt egemen olandan farklı cinsel kimliklerin açıkça olumsuzlanması gibi bir çerçeveye sıkışılması konunun kavranılmasını olanaksız kılar. Zira cinsel yönelim/cinsel kimlik ayrımcılığı görünmez kılınmış bir ayrımcılık türüdür. Bu nedenle heteroseksizm ve heteronormativite kavramlarına başvurmak gerekir. Bu iki kavram birbiriyle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Heteroseksizm, salt erkeklerin ve kadınların birlikteliğini, yani heteroseksüel ilişkiyi yegâne birliktelik olarak gören, bu ilişkilerin hayat verdiği tarihsel ve toplumsal hegemonik iktidar biçimi ve bundan neş'et eden ideolojinin adıdır. Heteronormativite ise toplumu kadın-erkek dikotomisi çerçevesinde kurgulayarak, bir yandan cinsiyete özcü bir anlam atfeden, bu anlamda toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretimini ve pekiştirilmesini de sağlayan, diğer yandan heteroseksüelliğin 'normal' ve 'yegâne' varoluş olduğu kabulünden hareketle cinsel pratiklerin salt karşı cinsten kimseler arasında mümkün olabileceğini iddia eden bir iktidar düzeneğinin adıdır.³

Bu bağlamda araştırmamızda seçtiğimiz kitapları incelerken yukarıda sözünü ettiğimiz çerçevede heteroseksizm ve heteronormativite üzerinden hareket ederek ders kitaplarındaki cinsel yönelim/cinsel kimlik ayrımcılığını gözler önüne sermeye çalıştık. Buradan hareketle ortaöğretim Millî Güvenlik Bilgisi, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi, Demokrasi ve İnsan Hakları ile Sağlık Bilgisi ders kitaplarını masaya yatırdık.

İnsan Hakları örgütleri ve bu alanda çalışan uzmanlar tarafından sıklıkla eleştirilen ortaöğretim/lise Millî güvenlik Bilgisi dersleri, dersi veren öğretmenenden (!) başlayarak dersin işlenişine ve ders kitaplarına kadar bütünüyle militarizmin, buna bağlı olarak da hegemonik erkekliğin⁴ yeniden üretilmesi işlevini görmektedir. Bu dersler genellikle emekli- tabii ki erkek- askerler tarafından verilmekte; dersler genellikle erkek olan sınıf başkanı tarafından adeta kışladaymışçasına komutanım ifadesi kullanılıp tekmil verilerek başlamaktadır. Bilindiği gibi her Türk erkeğinin doğuştan asker varsayıldığı Türkiye'de kadınlar asker olamamakta, eşcinseller ise çürük raporu verilerek orduya alınmamaktadır.

Bu noktadan hareketle araştırmamız bağlamında incelediğimiz **Lise Milli Güvenlik Bilgisi Ders Kitabı (2009)**⁵ da bütünüyle söz konusu hâkim erkeklik kurgusu üzerine bina edilmiştir. Dolayısıyla kitaba bütünüyle egemen olan erkek/eril dilin yanı sıra kitapta kullanılan görsellerin tamamında erkekler ön plana çıkarılmıştır. Sadece beş görselde kadınlar vardır: İkisinde kadınlar Atatürk'ün yanında modernlik simgeleri olarak edilgin biçimde durmaktadır; iki resimde ise Türk askeri kadınlara yardım edilirken gösterilmektedir. Yani burada öne çıkarılan "Kahraman Mehmetçğimiz"dir. Emniyet kuvvetlerini tanıtan bir görselde, 5 erkek polis resmi yer alırken sadece 1 kadın polis memuru yer almaktadır. Tahmin edilebileceği gibi kitapta eşcinseller ya da eşcinsellik ile ilgili herhangi bir ifadeye rastlamak mümkün değildir. Öyle ki askerlik erkeklik ile özdeşleştirildiğinden ve "sağlıklı" her Türk erkeği heteroseksüel farz edildiğinden kimlerin askerlik yapacağına kimlerin ise yapamayacağına dair kitapta bir bölüme yer verilmemiş; kadınlar ve TSK'nın çürük raporu verdiği eşcinseller doğallığında dışarıda bırakılmıştır.

Başta Aleviler olmak üzere farklı inanışlara mensup ya da herhangi bir inanışa sahip olmayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Hanefi-Sünni inancının empoze edilmesi dolayısıyla en çok muzdarip oldukları, 1982 Anayasası'nın 24. Maddesiyle zorunlu hale getirilmiş, aslında verilmiş biçimine uygun olarak kısaca "Din dersi" olarak adlandırılan Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi" dersleri de heteroseksizmin en belirgin biçimde ifadesini bulduğu derslerden birisidir. Bu amaçla incelediğimiz **Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi 9. Sınıf (2009)**⁶ kitabının "Değerler ve Aile" başlığını taşıyan 5. Ünitesi aile kavramını salt anne-baba ve çocuklardan oluşan heteroseksüel ilişkiler çerçevesinde ele alarak, heteroseksüel aileyi yüceltmektedir. Kitabın 64. sayfasında İnsani değerlerin temeli öncelikle aile içinde oluşur" denildikten sonra "anne-babaya hürmet..." ifadesine yer verilerek aileden heteroseksüel ailenin anlaşıldığı ortaya koyulmuştur. 75. sayfada ve devamındaki "Aile Toplumun Temelidir" başlığı altında ise önce "Aile, evlilik ve kan bağına dayanan; anne, baba, çocuklardan oluşan en küçük sosyal

gruptur. Toplum, ailelerden oluşur. Bu nedenle, aile toplumun temelidir.” denilmekte ardından ikinci paragrafta “Ailenin temel amacı, sağlıklı nesiller yetiştirerek insan soyunun devamına katkıda bulunmak ve topluma faydalı bireyler kazandırmaktadır. Çünkü değerler, gelenek ve görenekler, iyi alışkanlıklar ve en sağlıklı bir şekilde ailede kazanılır” ifadelerine yer verilmektedir. Aynı sayfada anne-baba ve çocuktan oluşan bir aile resmi yer almaktadır. 77. sayfada “Dinler Evliliğe Önem Verir” başlığı altında birinci paragrafta; “Evlilik; erkek ve kadının, yaşantılarını paylaşmak, çocuk sahibi olmak ve onları yetiştirmek amacıyla yaptıkları bir sözleşmedir.” denilmekte ardından “toplumun çekirdeği olan ailenin evlilikle kurulduğu”, “evliliğin Hz. Âdem ve Havva’dan başlayarak günümüze kadar ailenin kurulmasında tek meşru yol olduğu” belirtilmektedir. Aynı sayfanın son paragrafında ise, “İslam dininde evlilik, bir erkek ile bir kadın arasında, ortak bir hayat ve nesil için gerekli bağı meydana getirmek gayesiyle yapılmış bir akit olarak tanımlanmıştır” ifadesine yer verildikten sonra evlenmeyi teşvik eden, ailenin kurulmasını öngören Nisâ Suresi’nin 1 ve Nur Suresi’nin 32. ayetlerine değinilmiştir. 78. sayfada ise, “Dinimizde evlilik dışı ilişki yasaklanmıştır” denilerek İsrâ Suresi’nin zinayı yasaklayan 32. ayetine gönderilmiştir. Sonraki sayfalar da (78-81) ise kadın ve erkekten birlikteliğine dayanan aile ile ilgili olarak “Kur’an’dan ve Hz. Peygamber’den Aile ile İlgili Öğütler” başlığı altında ayet ve hadislere yer verilmiştir. Görüldüğü gibi Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersleri heteroseksüel aileyi kutsamakta, onun dışındaki bütün ilişki biçimlerini mahkûm etmektedir.

Bütünsel bir insan hakları anlayışından hareketle ayrımcılığa uğrayan her grup ve her tür ayrımcılık hakkında bilgi vermesi gereken Demokrasi ve İnsan Hakları derslerinde de cinsel yönelim/cinsel kimlik ayrımcılığından söz edilmemektedir. İncelememize esas olan *Tevfik Üçbaş*’ın “*Demokrasi ve İnsan Hakları: Liseler İçin Ders Kitabı*” (2009)⁷ başlığını taşıyan kitabında belli başlı uluslararası insan hakları belgeleri sayılırken bunlar arasında Türkiye’nin üye olmak için yıllardır çaba sarf ettiği Avrupa Birliği’nin 1999 tarihli Amsterdam Antlaşması’na

yer verilmemiştir. Kitabın “Yönetim ve Yaşam Biçimi Olarak Demokrasi” başlığını taşıyan 2. Ünitesinde 58. sayfada, “demokrasi bilincinin toplumsallaşma sürecinde kazanıldığı ... toplumsallaşmanın aile, okul ve sivil toplum örgütlerinde gerçekleşeceği” belirtildikten sonra “demokrasi bilinci önce ailede kazanılır” denilmektedir. 59. sayfada ise, “çocuklar için anne, baba ve kardeş sevgisinin çok önemli olduğu ... anne-baba sevgisinden yoksun yetişen çocukların genellikle uyumsuz, hırçın ve sorunlu olduklarının görüldüğü” ifade edildikten sonra konu “günümüzde tüm uygar ülkelerde olduğu gibi Türk toplumunda da yaygın olan aile tipi çekirdek ailedir.” biçiminde bir cümle ile bağlanmaktadır. Kitabın 76. sayfasında Türkiye’de insan hakları ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili olan sivil toplum kuruluşlarının gösterildiği bir tabloda (Tablo 3.2) tek bir LGBTT örgütünün adına rastlanmamaktadır. Görüleceği üzere cinsel yönelim/cinsel kimlik insan hakları kitaplarında bile yok sayılmaktadır.

Öğrencilerin cinsel gelişimlerinin en önemli devrelerinden biri olan cinsel kimliğin bütünüyle belirginleştiği ergenlik dönemine tekabül eden ortaöğretim/lise çağlarında verilen Sağlık Bilgisi derslerinde de ne yazık ki cinsel yönelim ve egemen olanın dışındaki cinsel kimlikler hakkında yeterli ve sağlıklı bilgilere rastlamak mümkün değildir. Nitekim bu amaçla incelediğimiz ***Lise Sağlık Bilgisi Ders Kitabı (2009)***⁸ egemen olan dışındaki cinsel kimlikleri yok farz etmenin ötesinde eşcinsellik hakkında doğrudan olumsuzlayıcı ifadelerle yer vermektedir. Kitabın 83. sayfasında “Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar” başlığı altında- HIV + bireylere yönelik ayrımcı dil bir yana- AIDS bulaşma riskinin en fazla olduğu gruplar listesinde “Eşcinsel ilişkide bulunanlar” sayıldıktan sonra AIDS hastalığından korunma yollarından biri olarak “eşcinsel ilişkilerden kaçınmak” gösterilmiştir. Kitabın “Büyüme Gelişme ve Ruh Sağlığı” başlığını taşıyan 3. Ünitesinde sayfa 31’de; “Cinsel kimliğini bulmakta zorlanan gençler, kendi cinsine yönelerek karşı cinsten olanlara ilgi duymamak gibi eğilimlere kapılabilirler. Bu eğilimler kalıcı cinsel sorunlara dönüşmeden karşı cinsle dengeli arkadaşlıklar kurulabilmelidir.” şeklinde homofobik⁹ ifadeler yer almaktadır. Sayfa

35'de ise "Ruh Sağlığının Korunması" başlığı altında "Kişisel özellikler korunarak yaşanan toplum gerçeklerine göre davranılmaya çalışılmalıdır. Böylece kişi hem toplumda yadırganmaz hem de topluma düşünce ve davranışları ile katkıda bulunabilir." denilerek üstü örtülü biçimde eşcinselliğin toplum gerçeklerimize uygun düşmediği vaz'edilmektedir. 30 sayfada, "Tam Ergenlik" başlığı altında bu dönemde gençler karşı cinse ilgi duymaya başlar." 33. sayfada "Ruh Sağlığını Etkileyen Kişisel Faktörler" başlığı altında "Cinsiyet: Kadın veya erkek olmanın sosyal hayatta getirdiği yükümlülükler farklı olduğundan cinsiyetin ruh sağlığına dolaylı bir etkisi vardır... Medeni durum: Düzenli ve mutlu bir hayatı olan evli kişilerin, bekâr veya boşanmış kişilere göre ruh sağlıkları daha yerinde olmaktadır." ifadelerine yer verilmektedir. Kitabın "Aile Hayatı" başlıklı kısmında 49. sayfada; "Toplumun kabul ettiği davranışları, diğer sosyal gruplarla iş birliği içinde yeni nesillere benimsetmek ailenin görevidir. ...Gençlere doğru ve yanlışın öğretilmesi, örneklerle açıklanması, ahlaka uygun davranışların benimsetilmesi aile ortamında başarılabilir.", 50. sayfada; "Aile üyeleri, birbirlerini sevip saymalı ve hak ve görevlerinin bilincinde davranmalıdır. Baba ailenin birliğini, aile içi düzeni ve geçimi sağlayan kişidir. Anne ise babamın yardımcısı olarak ailenin beslenmesini, çocukların bakımını, aile içinde sevgi ortamını sağlayan kişidir." denilmektedir. Kitaba göre mutlu bir aile; anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. Baba ve anne belirtilen görevlerini yerine getirdiği sürece çocuklar da mutlu yetişmekte ve sağlıklı olmaktadır. Boşanmış ailelerin çocukları mutsuz ve başarısız olmaktadır. Görüleceği üzere, Sağlık Bilgisi kitabı gençlere cinsellik konusunda sağlıklı bilgiler vermek yerine heteroseksüel ilişkiye dayalı aileyi yücelterek homofobik bir tutum geliştirmektedir.

Sonuç olarak; Türkiye'de eğitim sistemi içerisinde egemen olandan farklı cinsel yönelimler/cinsel kimlikler ders kitaplarında ya hiç yer bulamamakta ya da olumsuz ifadelerle değerlendirme konusu yapılmaktadır. Ders kitapları bütünüyle kadın-erkek toplumsal cinsiyet rollerini meşrulaştırmak, yeniden üretmek ve idamesini sağlamak üzere kurgulanmış, bu bağlamda egemen kadın/kadınlık ve erkek/erkeklik rolleri

dışındaki kimlikler ve bunlara dayalı heteroseksüel ilişkiler dışındaki ilişki ve pratikler genellikle yok sayılmıştır. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rejiminin inşasında temel bir öneme sahip olan ders kitaplarının egemen olan dışındaki farklılıkları gören cins bakış açısıyla yeniden kaleme alınması gerekmektedir. Ancak eğitimde ve özel olarak ders kitaplarında cinsel yönelim/cinsel kimlik ayrımcılığı üzerine yapılacak araştırmaların salt homofobi ve açık ayrımcılık üzerine değil aynı zamanda heteroseksizme/heteronormativizne odaklanarak görünmez kılınmış ayrımcılıkları ifşa etmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

¹ Eğitim Sen 4. Demokratik Eğitim Kurultayı, Eğitimde Değerler Komisyonu Toplumsal Cinsiyet Raporu, Eğitim Sen Yayınları, Ankara, 2005; Eğitim Sen Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Araştırması, http://www.egitimsen.org.tr/down/081009_raporcinsiyetcilik.doc

² Gürel TÜZÜN (Ed.), Ders Kitaplarında İnsan Hakları II: Tarama Sonuçları, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul 2009.

³ LGBTT Hareketi Üzerine Sözlük Çalışması, (der.) Esra Aşan, <http://www.feminisite.net/news.php?act=details&nid=514>, erişim tarihi: 22.02.2010

⁴ Hegemonik Erkeklik: Belli bir toplumsal/kültürel formasyon içerisinde kültürel olarak desteklenen, yüceltilen, örnek gösterilen ve mazur görülen cinsiyet pratiklerinin oluşturduğu, söz konusu formasyon içerisindeki diğer erkeklikleri az ya da çok etkileyebilen bir erkek olma biçimidir. Koşullara, zamana ve kültürel bağlama göre farklılıklar göstermesine rağmen, hegemonik erkekliğin temel unsurlarını değişken özellikleri değil, muhafaza edilenler belirler. Cinsiyetçilik, homofobi, ırkçılık/milliyetçilik ve bütün bunların dolayımıldığı bir alan olarak militarizm hegemonik erkekliğin oluşmasını ve pekişerek normal/normatif kılınmasını sağlayan unsurlardır. Bkz. Remzi ALTUNPOLAT, "Sürüne Sürüne Erkek Olmak ya da Türkiye'de Hegemonik Erkekliğin Azameti ve Sefaleti Üzerine", İdea İnsan Bilimleri Dergisi, Sayı:1 (Bahar 2009).

⁵ Lise Millî Güvenlik Bilgisi Ders Kitabı (Haz: Komisyon), Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Dördüncü Baskı, Ankara, 2009.

⁶ Ahmet Ekşi vd., Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi 9, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Dördüncü Baskı, Ankara, 2009.

⁷ Tefkik ÜÇBAŞ, Demokrasi ve İnsan Hakları: Liseler İçin Ders Kitabı, Fil Yayınevi, İstanbul, 2009

⁸ Lise Sağlık Bilgisi Ders Kitabı, Mustafa Çaydaş, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2009

⁹ Homofobi: Eşcinsellere ve eşcinselliğe yönelik ön yargı, korku, hoşnutsuzluk, ayrımcılık ve dışlama içeren yaklaşım. Bkz. LGBTT Hareketi Üzerine Sözlük Çalışması, (der.) Esra Aşan, <http://www.feminisite.net/news.php?act=details&nid=514>, erişim tarihi: 22.02.2010

BEŞİNCİ BÖLÜM

ILGA Avrupa ve IGLYO 'nun Eğitimde Ayrımcılık Raporu Eğitimcilere Tavsiyeler

Avrupa Okullarında Genç LGBTT'lerin Durumu

2006 yılında ILGA-Avrupa ve IGLYO tarafından yürütülen bir anket çalışması sonucunda ortaya çıkan bu rapor, 2007 Aralık ayında yayınlandı. Gençlerin kapasitelerinin tam potansiyeline ulaşmasında eğitimin çok önemli bir rolü olduğu bilinmektedir.

Komisyonun çalışma raporunda açıklandığı üzere; "Okul, Avrupalı büyük bir çoğunluğun hayatlarının en azından 9 - 10 yılını geçirdiği bir yerdir; burada onlara hayatları boyunca yardımcı olacak temel bilgileri, yetenekleri ve becerileri ve birçok ana normları, davranışları ve değerleri kazanırlar. Ailelerin oynadıkları kilit rolü tamamlayarak, okul kişilerin yeteneklerini ve kişisel gelişmelerini (duygusal ve zihinsel) tamamlamalarına yardımcı olur. Bu bağlamda, kişilerin eğitim gördükleri çevrenin de yine onları kişisel gelişimleri, büyümeleri ve sağlığında ciddi bir öneme sahip olduğu kabul edilmektedir.

Ne yazık ki, birçok genç insan okullarında bu güven, destek, bilgi ve olumluluk ortamını tecrübe ederek eğitimlerini almıyorlar. Bu durum çoğunlukla Avrupa'daki lezbiyen, gey, biseksüel, transgender veya henüz kendilerini sorgulamaya başlamış olan bu damgalanma, ayrımcılık ve marjinalizasyonla karşılaşmış insanlar için geçerlidir. Avrupa çapında ILGA-Europe ve IGLYO'nun işbirliğinde 2006 yılında 37 Avrupa ülkesinden toplam 750 kişinin katıldığı ankette, eğitimin LGBTT gençlerinin çoğunlukla ayrımcılığa uğradıkları alanın eğitim olduğu ortaya çıkarıldı: Avrupa'daki genç LGBTT'lerin %61.2'si okulda ayrımcılıkla yüzleştiklerini beyan ettiler. Okullardaki ayrımcılık ve marjinalizasyon birçok forma bürünebiliyor: fiziki ve sözlü şiddetten ve okul takvimindeki ve eğitim içeriğindeki önyargılardan aşığılama, ders sırasında küçük düşürücü

muameleler ve cinsellik ve cinsel sağlık ile ilgili bilgilere erişimde kısıtlama gibi...

Eşcinselliğin ve değişik cinsiyet kimliklerinin damgalanması ve marjinalizasyonu genç LGBTT kişilerin üzerinde çok ciddi negatif etkilere neden olabilir. Araştırmacılar, açığa çıkmakta olan cinsel yönelimlerin onaylanmadığı ortamlarda, LGBTT ergenler ciddi derecede izolasyon ve girişkenlikten korkma gibi daha sonra özgüven, kişilik, sosyalleşme ve kendi ayaklarının üzerinde durabilme gibi kişisel gelişimleri ve okuldaki başarılarını olumsuz etkileyecek durumlara maruz kalabileceklerini söylemektedirler.

1.1 Okuldaki ayrımcılığın şekilleri

Homofobik şiddet ve taciz

Okullardaki homofobik şiddet ve taciz, yeni yeni meydana çıkmaya başlayan LGB kimlikleri ile uğraşan genç insanlar için ciddi bir problemdir. Homofobik şiddet, şiddetin kişilerin cinsel yönelimlerine bağlı ya da farz edilen cinsel yönelimlerine ve/veya cinsel kimliklerine bağlı olarak gördükleri bir türüdür. Zorbalık, çoğu zaman dikkate alınmama ile birlikte, sözle sataşma ve isim takmadan, dışlama ve fiziksel saldırılara varan geniş bir negatif spektruma sahiptir. Taciz sözlü, fiziksel ve psikolojik olabilir. Zorbalar sınıf arkadaşları, öğrenciler veya öğretmenler olabilirler. Sayısız akademik çalışma homofobik zorbalık ve tacizin birçok Avrupalı eğitim sisteminin yaygın özelliklerinden biri olduğunu tespit etmiştir. 2006 yılı ILGA-Europe ve IGLYO'nun ortak olarak yaptıkları araştırmalarda sorulara yanıt verenlerin %53'ünün okulda zorbalığa maruz kaldıklarını tespit etmiştir. İrlanda'da Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından finanse edilen araştırma İrlanda okullarında yüksek oranda homofobik zorbalık olduğunu ortaya çıkarmıştır: araştırmaya göre okullardaki öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%79) okullarındaki sözel homofobik zorbalığın ve önemli bir bölümü de (%16) okullardaki fiziksel zorbalıların farkındalar. Araştırma aynı zamanda soruları yanıtlayan katılımcıların %90'ının okullardaki zorbalık karşıtı yönetmeliklerin lezbiyen, gey, biseksüel ve transgender kişileri içermediğini belirttiler. Okullardaki homofobik zorbalıkların sadece lezbiyen, gey, biseksüel

ve transgender kişiler tarafından tecrübe edildiklerini düşünülmesin, bu her çocuğun, her öğretmenin veya gencin başına gelebilir eğer ki bu kişiler geleneksel olarak belirlenmiş normları taşıyamıyorsa yani erkekler maskülen ve kadınlar feminen değilse. "Değişik" olarak nitelendirilen ya da LGBTT kişilere ait olduğu düşünülen karakteristikleri taşıyan herkes bu homofobik zorbalıklarla yüzleşebilir. Zorbalık sadece buna maruz kalan insanları etkilemez çünkü zorbalığın meydana geldiği yer birçok kişinin de eğitim gördüğü bir yerdir ve "bu çok gey" veya diğer "yumuşak veya ibne" gibi homofobik sözlerin insanları aşağılamak için kullanıldığını duymak LGBTT insanları dışlanmış hissettirebilir bu da onları kendi kimliklerini sağlamaya zorlar.

Müfredattaki önyargı...

Okul ortamına etki eden diğer bir anahtar öge de okul müfredatıdır. Müfredatlarda insani kimliğin bir parçası olarak cinsel yönelimi belirtmede bir isteksizlik ve ayrıca damgalama vardır. LGBTT'lerin %43 eğitim içeriğinde ve müfredatta önyargı ile karşılaşmıştır. Bu önyargı sıklıkla LGBTT insanları hedef alan ayrımcı maddelerin içerikte bulunması veya LGBTT sorunlarının okul müfredatlarında yeterince temsil edilmemesiyle ortaya çıkıyor.

Aslında, yukarıda belirtilmiş bütün araştırmaların sonucunda, LGBTT konularının çoğunlukla bir hastalık, günah ya da var olmadaki doğal olmayan bir yol olarak olumsuz içeriklerle temsil edildiğini, eski ve herkes tarafından iyi bilinen klişeleri güçlendirdiği görülmüştür. Okul müfredatlarında LGBTT konularının görmezden gelinmesinin sebebi okullarda ve genelde LGBTT görünmezliğinin sağlanması ve ayrımcılığın devamıdır. Aynı zamanda çok yaygın bir uygulama olarak okullardaki cinsel sağlık derslerinde heteroseksüel olmayan cinsellik türlerinin içeriğe alınmaması genç LGBTT'lerin cinsel sağlıkları açısından tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Bu LGBTT gençlerin kurumsal dışlanmalarında aktif bir rol oynar, çünkü müfredat eğitim kurumunun yetkisini taşır ve bununla birlikte daha fazla ağır bir yüke sahiptir, çünkü ciddi ve resmidir. Bu sebeple azınlık cinsel yönelimlerin temsilinin durdurulması gereklidir çünkü okul müfredatı açısından değeri daha azdır. Ders kitapları ve

müfredat ciddi şekilde gözden geçirilmeli ve eşcinsellik, biseksüellik ve diğer cinsel kimlikler açısından olumsuz temsiller, tanımlamalar kaldırılmalıdır.

Öğretmenlerin rolü...

Eğitimciler okul hayatına lezbiyen, gey ve biseksüel konularının bulundurulmasında önemli bir role sahiptirler; aynı zamanda okullarda homofobiden uzak ortamların yaratılmasında kritik göreve sahiptirler. Ancak, IGLYO ve ILGA-Europe'un çalışmasına göre, soruları cevaplandırılan kişilerin %14'ü okullarda karşılaştıkları olumsuz durumların çoğunun kaynağının öğretmenler olduğunu veya öğretmenlerin problemlerinin bir parçası olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenleri hakkında "yardım etmekte veya yol göstermekte başarısızlar", "16-19 yaşlarımdaki problemlerimin nereden kaynaklandığını bilmek istemediler ya da tahmin edemediler", "hiç destekleyici değillerdi" gibi cümleler kurdular. Bazı durumlarda da, öğretmenler pasif yabancılar, dışlananlara yardım etmek yerine onları inciten ve/veya öğrencilere zorbalık yapan kişiler olarak tanımlanmıştır. Bazı katılımcılar öğretmenlerin heteroseksist manifestolarının olduğunu, homoseksüellik karşıtı sınıfında geylerin olup olmadığını hiç düşünmeden konuşmalar yaptığını, konu hakkında konuşmalar yapılırken güldüklerini ve bunları yaparken de bu soruları cevaplandırmış katılımcıların kendilerini hedef göstererek şakalar yaptığını rapor etmişlerdir.

Avrupa çapındaki okullarda olan öğretmenler LGBTT kişilerin karşılaştıkları kurumsal ayrımcılığın bir parçası olarak kendilerini mesul görebilirler. Her şeyden önemli olarak, kurumun söylemine dahillerdir ve bu sebeple okulun resmi söylemini dile getirmeye ikna edilmişlerdir. Bu bir bakıma problem yaratmaktadır, çünkü öğretmen eğitimi ayrımcılık ve homofobik zorbalığı adres göstermez ve öğretmenler böyle durumlarda ne tarz bir yol izlemeleri gerektiğini bilmezler. Dahası, öğretmenler sık sık okullarda LGBTT konularını dile getirmekten öğrencilerin veya öğrencilerin ailelerinin gösterecekleri tepkiler nedeni ile korkmaktadırlar. Böylesi bir kısır döngü öğretmenlerin cinsel azınlık konularını susturmaya zorlaması veya aslında sınıfta ya da mola süre-

lerinde öğrencilerle dalga geçmeleri veya homofobik şakalar yapmaları gibi durumlara neden olabilir. Bu tarz bir kısır döngü okul veya daha üst bir kurum tarafından verilen sonrasında öğretmenleri şikâyetlerden koruyacak olan yönergelerle kırılabilir.

Okulda ayrımcı uygulamalar...

Okulun örgütlenmesinin, cinsel azınlık konularının ana mecraya yönlendirilmesi bakımından çok küçük bir öneme hatta hiç öneme sahip olmadığı gibi görünebilir fakat okul örgütünün LGBTT gençliğinin görünmezliğini devam ettirdiği yerlerde önemlidir. ILGA-Europe ve IGLYO'nun araştırma anketinin kapsamında, bir kısım katılımcı, kurumsal seviyedeki yönetimde olan homofobinin, heteroseksizmin okul yönetmeliğinin bir parçasıymış gibi gösterildiğini belirttiler. Okullar, diğer cinsel azınlıklardan hiç bahsetmeyerek, heteroseksüalite dışında diğer hiçbir cinsel yönelim olmadığını gösterir gibi uygulamalarda bulunuyorlar. Mesela okullarda düzenlenen yılsonu baloları; bu balolara karşıt cinsteki çiftler dans etmeye davet ediliyorlar fakat aynı cinsiyetteki çiftler partnerlerini bu balolar getirmeye utanabilir veya çekinebilirler. Okul hayatının diğer bölümlerinde de bunu görebiliriz, örnek olarak, eşcinsel aileleri göz ardı ederek, öğrencilere anne ve babaları hakkında sorular sormaları gösterilebilir. Okulların genel söylemlerinin heteroseksüalite dışındaki diğer cinsel yönelimlere de açılmasının, tabii ki transgender konularına da değinilmesi, öğrencilerin içinde buldukları ihtiyaç durumlarının giderilmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Her öğrencinin eşsiz olduğu hatırlanmalıdır. Çok etnikli ve çoklu kültüre sahip olan Avrupa'nın eğitim kurumlarında olacak bu yöndeki adaptasyonlara ihtiyacı vardır.

1.2 Okullarda ayrımcılığın ve marjinalizasyonun etkileri

Okullardaki ayrımcılık ve damgalama tecrübeleri genç LGBTT kişiler üzerinde ciddi etkilere neden olabilir. Gençlerin kendi kimliklerini ve kendilerini sosyal ortamlarda ifade edebilmelerini geliştirdikleri bir zamanda, yüzleştikleri zorbalıklar özgüvenlerini yaralayabilir. Araştırmalar zorbalığın, dışlamanın ve damgalamanın LGBTT gençliğinin zihinsel sağlığına olumsuz bir etki yaptığını, kişileri depresyona ittiğini ve kendi

kendine zarar verme ve hatta intihara kadar ilerleyebileceklerini gösteriyor. Bu tarz zorbalıklar genç insanları dışlıyor ve onları incinme veya rezil olma korkuları ile bırakıyor. Zorbalık veya ayrımcılık korkusuna bağlı endişeler aynı zamanda genç kişileri gerçek benliklerini saklamaya itebilir ve bu saklanan benliklerin ortaya çıkma süreci potansiyel olarak tehlikeli sonuçlar doğurabilir. Araştırma aynı zamanda okullardaki homofobik zorbalık ve tacizin, devamsızlık, zayıf ya da düzgün olmayan ödevler ve bazen erken okul bırakmalara kadar gidebileceğini gösteriyor. Örneğin İngiltere’de Stonewall tarafından düzenlenen araştırmada 10 LGBTT’den 7’si bu tarz zorbalıkların okul işlerini etkilediğini ve yarısı da okulu bu zorbalıklardan kaçmak için bıraktıklarını kabul ettiler. Bu ankete göre, lezbiyen, gey, biseksüel öğrencilerin 3’te 1’i okula gitmeyi sevmiyor. Aynı şekilde Londra Üniversitesi tarafından yapılan araştırmada genç LGBTT bireyleri hedef alan homofobik zorbalıklar, bu kişilerde de devamsızlık, kısıtlı başarı gibi sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. LGBTT gençlerin durumunu konu almadığı sürece, okullar görevleri olan aktif katılımcı ve kendi ayakları üzerine basan vatandaşlar yetiştirme görevi başarısızlığa uğrar. Öğrencilerin değişik cinsel kimliklerini dikkate almamakla, bir okul cinsel azınlıkların güçsüz hissettikleri ve bazen oldukları ve bu nedenle toplumla tam olarak ayak uydurmakta başarısız oldukları bir duruma mahal verir. Daha genellersek, okullardaki homofobik zorbalıklar ve ayrımcı uygulamalar homofobik kültürün ve dışlamanın öğeleridir ve bütün öğrenciler için sağlıklı bir ortam yaratır. Dahası, LGBTT gençlerin maruz kaldığı tacizler aynı zamanda açıkça belirtiyor ki, kim değişik olarak nitelendirilmiş işe o kişi rezil edilmeye, sözlü tacizlere ve hatta fiziki saldırılara hedefdir. Buna ek olarak; okuldaki zorbalıklar ve ayrımcılık kişinin gelişimindeki fırsatları sınırlar ve bu nedenle genç insanların okuldan işe adaptasyonunda olumsuz bir etki yaratır bu nedenle de kendi ayakları üzerinde duramayan ve aktif olmayan vatandaşlar haline gelirler.

II. Uluslararası hukukta eğitim alma hakkı

ILGA-Europe, Avrupa'daki okullar kapsamında, bütün AB üye ülkelerinin de onayladığı insan hakları hükümlerinden biri olan eğitim alma hakkını hatırlatmak ister. Avrupa'daki okulların geleceği hakkındaki bu görüş alışverişi kapsamında, ILGA-Europe Avrupa Birliği üyesi ülkelerin de kabul ettiği, uluslararası ve Avrupa İnsan Hakları belgelerinde de tanınan eğitim alma hakkını hatırlatmak istiyor. Eğitim hakkı Avrupa Birliğinin ana haklar sözleşmesinde bulunmaktadır, bu ana hakların bütün toplulukların ve eğitimle ilgili ulusal hareketlerin hepsinin merkezinde olması gerektiğine gönülden inanmaktayız. Bu maksatla, eğitim hakkının, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Uluslararası Ekonomi Sözleşmesi, Sosyal ve Kültürel Haklar (ICESCR), Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Anlaşması ve eğitimde ayrıma karşı yapılan UNESCO anlaşması gibi uluslararası insan hakları öğelerinde en başa konulduğunu bir kez daha hatırlatmak isteriz. Bütün bu anlaşmaları imzalayarak, Avrupa Birliği üye ülkeler kendilerini eğitim hakkını korumak, buna saygı duymak ve desteklemekle görevlendirmişlerdir. Eğitim hakkı, Uluslararası Ekonomi, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesinin 13. maddesinde garanti edilmiştir. ICESCR'a göre, "eğitim insanların kişiliklerinin tamamen gelişmesine hedeflenmeli ve insan haklarına saygıyı ve ana özgürlükleri güçlendirmelidir". Dahası, bütün kişilerin özgür bir topluma etkili olarak katılmalarını sağlamalıdır, anlayışı, toleransı ve arkadaşlığı desteklemelidir".

18 yaşın altındaki öğrencilerin, cinsel yönelim de buna dahil olmak üzere, ayrımcı olmayan bir eğitim alma hakkı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Anlaşmasında korunmaktadır. Çocuk hakları Birleşmiş Milletler sözleşmesi çocukları ayrımcılıktan korur (madde2) ve eğitim haklarını emniyete alır (madde 28). Çocuk hakları komitesi, bütün insanların 18 yaşın altındaki ergenler için cinsel yönelim kapsamındaki ayrımcılıklardan korunması konusunda kesin kurallar koymuştur.

Çocuk hakları komitesi aynı zamanda özgürce görüş belirtme hakkının ve bu hakkın dikkate alınmasını ergenlerin gelişim ve sağlık haklarının tanınmasında önemli olduğunu vurgulamaktadır. Komite, "Ergenler

kendilerini etkileyen her şey hakkında görüşlerini, özellikle aile içinde, okulda ve kendi toplumlarında özgürce belirtebilmelidirler. Ergenleri bu haklarını güvenli ve düzgün bir şekilde kullanabilmeleri için, toplum yetkilileri, aileler ve diğer çocuklarla ya da çocuklar için çalışan yetişkinler güven, bilgi paylaşımı olan ve ergenlerin eşit olarak karar verme sürecinde de katıldıkları ve dinlendikleri bir ortam yaratmalıdırlar.

Ayrıca UNESCO uluslararası eğitim komisyonunun 21. yy için olan çalışmasının ve bu çalışmanın 4 ana sütununu, "olmayı öğrenme, bilmeyi öğrenme, yapmayı öğrenme ve birlikte yaşamayı öğrenme", hatırlatmak istiyoruz. ILGA-Europe ve IGLYO eğitim alanındaki her Avrupa Birliği hareketinin bu hakları ve insan hakları kanunu tarafından da tanınan prensipleri tabii ki Amsterdam Antlaşmasında, Avrupa Birliği Temel Haklar Sözleşmesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde korunan haklar gibi göz önünde bulundurmaktadır.

III. ILGA-Europe ve IGLYO'nun "21. YY okulları'na" cevabı

ILGA-Europe ve IGLYO Komisyon Üyeleri Çalışma Raporu "21. yy okulları" yorumlama fırsatına hoş geldin diyor ve 4. Ve 7. Sorular üzerinde yoğunlaşmak istiyor.

SORU- Okullar, eşitliği destekleme gereksinimini, kültürel çeşitliliği karşılamayı ve erken okul terk etmeleri azaltmayı nasıl karşılayabilirler?

Müfredatta eşcinselliğin damgalanması, homofobik zorbalıklar ve genç LGBTT kişilerin marjinalizasyonu erken okul terklerini ve akademik başarısızlıkların aynı zamanda da sosyal dışlanmanın ana faktörleridir. Bu sunumun I. Bölümünde de belirtildiği üzere, birçok genç LGBTT kişi zorbalık nedeni ile bazen nasıl okula devam edemediklerini ya da zorbalıklardan korktuklarını anlatmışlardı. Bu nedenle, erken okul terklerini ve okul sistemlerindeki eşitsizliği belirlemek için, gey, lezbiyen, biseksüel ve transgender ve diğer insanların karşılaştıkları taciz ve ayrımcılığı çözmek gereklidir. Erken okul terk etme oranlarını düşürme amaçlı stratejilerin kapsamlı ve önleyici ve telafi edici şekilde yapılması gerektiğini kabul ediyoruz. Bu kapsamda, okul bırakmalarının sebebi olarak ayrımcılık ve marjinalizasyonu sebep olarak tanımlamak

çok önemlidir bunların fenomenlerin önlemler temelinde çözülmesi gerekmektedir.

ALINACAK ÖNLEMLER

Okullar eşitliği sağlamak ve erken okul terk etmeleri önlemek adına homofobik zorbalıkları ve tacizleri önleyecek önlemler alabilir diğer bir taraftan da eğitim görmekte olan öğrencilere heteroseksüellik dışında da cinsel yönelimler olabileceğini anlatmalı ve diğer cinsel yönelimleri daha görünür hale getirmelidirler. Bu da bu dokümanda daha öncede belirtilmiş önlemlerin uygulanması ile gerçekleşebilir.

Homofobik isim takmaları, zorbalıkları ve tacizlerin tolere edilme-yeceğini bildiren kesin zorbalık karşıtı politikalar ve öğretmenleri ve okul yöneticilerini bu zorbalıkları tespit ve önlemeye karşı bilgilendir-
mek ve desteklemek

Bütün cinsel yönelimleri normal olarak tanıtan ve onlara saygı ve eşitlik gösteren okul müfredatları. Öğretilen içeriğin ve gerekiyorsa LGB kişilerin görünür hale getirilmesi.

LGB kişiler olarak bilinen ve öyle olduğuna inanılan kişilere destek ve bilgi mekanizmalarına erişimlerinin sağlanması

Pozitif, destekçi ve çeşitli cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimliğinin ifade edildiği çeşitlilik politikaları. Eşitlik, çeşitli ve çoklu kimliklerin kabul edildiği bir ülkede anlaşılacak zorundadır ki bu insanlar da gü-venli ve kendilerine değer verilen okul ortamlarına sahip olabilsinler.

SORU- Eğer okullar her öğrencinin kişisel öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak durumundaysa, müfredata, okul organizasyonlarına ve öğretmenlerin rolüne dair neler yapılabilir?

Yukarda da belirtildiği üzere, 2006 IGLYO ve ILGA-Europe anketi, müfredatın, okul hayatındaki organizasyonları ve öğretmenlerin davranışlarının hepsinin hep var olan LGBTT genlerin eğitim ortamlarındaki uğradıkları ayrımcılıkta ve görünülmezliklerinde yer aldığını belirtmiş-
tir.

ALINACAK ÖNLEMLER

Okullar resmi söylemlerini ve resmi olmayan söylemlerini cinsel azınlıkları da içererek genişletmelidirler ki normal ve kabullenilmiş olma durumlarını tekrar gözden geçirebilsinler. Eğitim söylemi, resmi ve resmi olmayarak, gerçekliği ve karmaşıklığı yansıtmalıdır ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği çeşitliliklerini vurgulamalıdır. LGBTT öğrencilerin ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak açısından alınacak önlemler detaylı olarak LGBTT-içeren eğitim (IGLYO) kılavuzunda açıklanmıştır.

OKUL MÜFREDATI

Okul müfredatında da normalde olması gerektiği gibi cinsel yönelim konularının LGBTT kişilerin ve ailelerinin olumlu temsillerini görmek gereklidir. Bu bütün müfredat çapında LGBTT konularının edebiyat ve tarih gibi derslerde işlenerek yapılmalıdır. LGBTT kişileri müfredatta görünür hale getirmek öğrencilerin alternatif aile yapılarına daha çok kabullenici yaklaşımlarını sağlar ve hem genç LGBTT kişileri ve LGBTT ailelerin çocukları için çok olumlu olur. Bütün öğrencilerin, cinsel yönelim ayrımı olmaksızın, cinsel sağlık hakkında yeterli bilgi alabilmeleri de çok önemlidir. Bu müfredat geliştirme girişimine örnek olarak gey ve lezbiyen öğrenci ve çalışanlara daha olumlu ve güvenli okullar oluşturma amaçlı Avrupa Birliği Socrates projesi çerçevesinde yürütülmüştür. Bu girişim 4 Avrupa ülkesinden 5 okulu içermektedir. Bir video, eğitim kursu ve eğitim elkitabı çıkarılmıştır.

ÖĞRETMENLERİN ROLÜ

Bir taraftan okul toplulukları okul söylemlerinde ve önermelerinde cinsel azınlıklara ne değer veriyor ne de görünür kılıyor ve bu da cinsel azınlıktaki öğrencilerin bir bakıma kendilerini dışlanmış olarak hissetmelerine neden oluyor ve bu sebeple de okul topluluklarına kendi katılımlarını veya dahiliyetlerini dışı dokunur bulmuyorlar. Bu, sorumluluk ve vatandaş olarak dahiliyet ruhu içerisinde genç insanların eğitim gereksinimlerine zıttır. Bu ayrıca cinsel azınlıkların halk arasında bir yere sahip olmadığı fikrini de desteklemektedir.

Öğretmenler eşcinselliğin klişe olan negatif imajını silmede ve cinsel azınlık konusundaki sessizliği kırmada çok ciddi role sahiptirler.

Öğretmenler bunu sınıflarında bütün cinsel yönelimleri normal olarak tanımlamakla ve cinsiyet kimlikler veya cinsel yönelimleri göz önünde bulunmaksızın bütün öğrencilerin birbirlerine saygı ve sevgi çerçevesinden davranmalarını sağlayarak yapabilirler. Ayrıca herkesin farklılığına saygılı bir dil kullanarak da dahil ve açık bir eğitim ortamı oluşturmaya destek olarak yardımcı olabilirler. Öğretmenler ayrıca, cinsel yönelimleri farklı olan ya da farklı olduğuna inanılan öğrencilerden sözlü ve ya fiziksel tacize uğrayan öğrencilere veya cinsel yönelimleri yeni yeni ortaya çıkmaya başlayan öğrencilerin konuşma gereksinimlerine karşılık vererek destek olmaya çalışmalıdırlar. Genç LGBTT kişilerin açılma sürecinde öğretmenlerinin olumlu davranışlarının ne kadar yardımcı olduğuna dair birçok ifadeleri vardır. LGBTT kişilerin ihtiyaçlarına cevap vermede ana rol verilen öğretmenler, okullarda, birçok Avrupa ülkesinde hâlâ değinilmesi çok hassas olan bir konu olan LGBTT sorunları hakkında konuşabilmeleri için yetkilendirilmelidirler. Sınıfta açık açık eşcinsellik hakkındaki tartışmalar olsun ya da homofobik şakaların veya alayların tespiti ili ilgili olsun öğreten ve öğretmeyen çalışanlar okuldan veya daha üst bir kurumdan, olası şikayetlere karşı açık yönergelere sahip olmalıdırlar.

SORU Barış ve değişikliğe tolerans gibi önemli değerlere paralel olarak, okul toplulukları genç insanları sorumlu birer vatandaş olarak hazırlamaya nasıl yardımcı olabilir?

Yüzleştikleri ayrımcılıktan ötürü, genç LGBTT kişiler, kendilerinin topluma tamamen adapte olmalarını engelleyen bir sosyal dışlanmanın kurbanlarıdır. Buna ek olarak, cinsel farklılık ve cinsel azınlıklar konusunda belli bir duruşa sahip olmayan okullar, gençleri barışçıl ve değişikliklere açık bir ortamda eksiksiz birer vatandaş olarak eğitemezler, başarısız olurlar. Heteroseksüel öğrenciler bu var olan karmaşıklık ve dürüst gerçekliklerle hiç karşılaşmamışlar ve onların lezbiyen, gey, biseksüel arkadaşları oldukları gibi tanıtılmamışlardır. Bu çoğunlukla cinsel azınlıklarda daha sonrasında görmezden gelinmeye kadar ilerleyebilecek sessiz kalmalara korkulara ve ayrımcılığa kadar ilerler. Böyle bir durumda eşcinselliğin, biseksüelliğin ve değişik cinsiyet kimliklerinin

okul söylemlerinde hiç bahsedilmemesi en kötü ihtimalle dolaylı yoldan ayrımcılığı doğurur.

ALINACAK ÖNLEMLER

Öncelikle okul toplulukları ge öğrencileri içinde buldukları çeşitlilik ve değişiklik durumları hakkında bilgilendirmeli ki bu kişiler iletişimde oldukları azınlık öğrencilere değer vermeyi öğrensin ve sorumlu birer vatandaş haline gelebilsinler. Cinsel azınlıklar bakımından, böylesi bir durum ancak zorbalık karşıtı okul dokümanlarında, öğretim yöntemlerinde ve öğretim araç ve gereçlerinde ve gerekli düzenlemelerde eşcinselliğin biseksüelliğin ve cinsiyet konularının olum bir şekilde ele alınması ile gerçekleşebilir. İkinci olarak, Avrupa çapında barış ve değişikliğe olan tolerans gibi önemli değerler tekrar dile getirilmelidir. Okullar da bunu başarabilmek adına kendi eğitim sistemlerinde gerekli değişiklikleri yapmalı ve bu tarz uygulamalara destek vermediler aksi halde geçleri tam anlamıyla sorumluluk sahibi ve aydınlanmış vatandaşlar yetiştirme görevlerinde başarısız olurlar.

Bu bağlamda, vatandaşlık eğitim ve çeşitliliği destekleme konusunda CEJI-A Yahudi katılımının ana prensiplerini önerebiliriz.

Farklılıkların ve cinsel yönelim, sosyal köken, fiziksel ya da zihinsel durum ve diğer temellerin takdir edilmesini ve sayđı duyulmasını desteklemek;

Öğrencilerin kendilerine güvenlerine ve öğrenme azimlerine, iştiraklerine ve eksiksiz bireyler olarak tam potansiyellerine ulaşmaya yardım etmek;

Herkes için insan haklarına ve değişikliklere sayđılı ve içine alan bir ortam sunmak;

Şiddet, zorbalık, dışlanma, ve ayrımcılığı önlemek adına açık plan programlar ve pedagojik uygulamalar oluşturmak;

Öğrencilerin sosyo-kültürel değişikliklerinin yansıtılması amaçlı olumlu modeller sağlanabilir;

Uygun pedagojik yöntemlerin bilgilendirmelerin ve işbirliklerinin ve kültürler arası iletişimin kullanıldığından emin olmak;

SORU - Yüzleştikleri zorluklarla başa çıkabilmek için okul çalışanları nasıl eğitilmeli ve desteklenmelidir?

ALINACAK ÖNLEMLER

Müfredattaki LGBTT konularına öğretmenlerin de dahil olmasını istiyorsak eğer, öğretmenlerin ve diğer okul çalışanlarının özel eğitim ihtiyaçlarını eğitim içerisindeki cinsel yönelim mevzularını tespit edebilmeleri için gidermek oldukça önemlidir. İlk adım, öğrencilerin zorbalık gibi sorunlara da karşılık verebilecekleri, sınıflarda konuları pozitif olarak tartışabilecekleri ve kendi sorunlarını özgürce ifade edebilecekleri bir ortam yaratabilmek için eğitimci ve eğitimci olmayan çalışanların LGBTT konuları hakkında bilgilendirilmesidir. Halihazırda LGBTT konuları hakkında planlar ve formüller üzerinde çalışan Educational International gibi eğitim sendikaları ile ortak çalışmalar yapılarak bunlar başarılabılır. Bu tarz organizasyonlar, okullardaki eğitimci ve eğitimci olmayan çalışanları eğitmek ve araç gereç sağlamak açısından Avrupa çapında ve ulus çapında anahtar partnerler olarak düşünülebilir. Gençlik grupları ve organizasyonları gibi diğer organizasyonlarında partnerlikleri yardımcı olabilir. Öğretmenler sıklıkla eşcinsellik ya da kendini sorgulayan gençlik için kendilerini danışman rolüne büründürmeye gerek duymazlar eğer güvenilen bir insana öğrencileri yönlendirme fırsatları varsa. Dahası, üniversitelerde ve kolejlerde öğretmen eğitimlerinin bir parçası olarak çeşitlilik konularının da işlenmesinde giderek büyüyen bir ihtiyaç vardır. Son olarak, okullar ve /veya eğitim otoriteleri öğretmenler için açık yönergeler hazırlayabilirler.

ALTINCI BÖLÜM

Eğitimciler İçin Bilgi

Eğitim sisteminde açılma sürecinde lezbiyenler, geyler, biseksüellerin kendileri hakkında bilgi edinmeye ve kendilerini kabul eden bir dilde yaşamaya, eğitimcilerinden sadece bilgilendiren değil, aynı zamanda onaylayan bilgiler almaya hakları vardır.

Öğretmen ve eğitimci olarak bunları yapabilirsiniz:

Uygun terimler kullanın. Genel olarak, eşcinsel erkekler "gey" olarak, eşcinsel kadınlar da "lezbiyen" olarak hitap edilmek isterler. Lezbiyen ve gey topluluğuna gönderme yapın.

Homofobiyi tanıyın ve hemen inceleyin ve homofobikseniz kendinizi sorgulayın ve üstesinden gelin.

Homofobik şakalardan, gey ve lezbiyen karşıtı belirteçlerden kaçının. "İnsanlarla ya da azınlıklarla dalga geçen şakaları burada yapamazsınız," ya da "bu homofobik bir şaka," gibi yorumlarda bulunun. Tüm insanların homofobiden zarar gördüğünü bilin; örneğin hassas erkekler "ibne", güçlü kadınlar "erkek fatma" şeklinde çağırıldığında. Olumsuz örnekler nefreti ve bağnazlığı beslemektedir.

HIV/AIDS hakkında tam ve sağlıklı bilgiler aktarın.

Sanat, bilim, atletizm, edebiyat, sosyal ve hukuki sorunlar, vatanadaşlık ve insan hakları, aile grupları ve ilişkileri gibi gey ve lezbiyenlerin toplumumuza ve insanlığa faydalarını gösteren materyaller kullanın.

Okulun rehberlik hizmeti veren yerlerinde lezbiyen, gey ve biseksüellik hakkında broşürler, kitapçıklar, kaynaklar ve rehberler gösterin. İlişkilerin tartışılmasına herkesi dahil edin. "Partner, kişi" gibi cinsiyet belirtmeyen, kapsayıcı kelimeler kullanın.

Bunları yapmamalısınız:

Ana dilde ya da herhangi bir dilde isim koymamalı ve konulmasına izin vermemelisiniz. Yetişkinler tarafından kesinlikle kabul edilemez bir

durumdur ve öğrenciler arasında olduğunda ise durum izlenmeli ve/veya yönlendirilmelidir.

“İbne, top, tekerlek, yumuşak veya erkek fatma” gibi ya da kişi tarafından sözlü taciz olarak algılanabilecek, kişinin erkekliğini ya da kadınlığını alçaltan kelimeler kullanmayın.

Diğerlerinin cinsel yönelimleri ve eşcinsellik hakkında ya da HIV/AIDS gibi konularda şakalar yapmayın.

Heteroseksüelliği kuvvetlendirmeyin. Örneğin, kız arkadaşları olan erkeklerden ya da erkek arkadaşı olan kızlara göndermeler yapmayın. Sadece heteroseksüellerin bir aileye sahip olduğunu düşünmeyin. Lezbiyenler, geyler ve biseksüeller de aile hayatına değer verir ve kendileri ile aileleri okul topluluğunda bulunmaktadır.

Eşcinsellik bir hastalıkmiş gibi konuşmayın. “Geyler AIDS’e sebep olur”, “AIDS bir gey hastalığıdır”, “AIDS tanrıdan bir cezadır”, “AIDS’liler toplumdaki dışlanmalıdır” gibi ifadeler kullanmayın.

Size açılan bir öğrenciye ya da çalışana, kesinlikle aşağıdaki lardan biriyle karşılık vermeyin:

- a. Nereden biliyorsun? Emin misin?
- b. Doğru kişi geldiğinde bundan kurtulacaksınız.
- c. Bu bir hastalık. Karşı cinsi denedin mi?
- d. Atlatacaksın; bu sadece bir dönem.
- e. Endişelenme, tedavi olabilirsin.
- f. Neden daha kadınsı/erkeksi davranmayı denemiyorsun?
- g. Eşcinselliğine ne sebep oldu?
- h. Bu anneni/babanı/aileni mahvedecek.
- i. Nerede yanlış yaptım?
- j. Sadece her neysen o ol ve sessiz kal.
- k. Pek onlardan gibi görünmüyorsun.

Öğretmenler ve Danışmanlar için bazı tavsiyeler ve stratejiler

Konuyla ilgili olumsuz okul tabanlı olaylara dikkat çekin: bilinçli taciz, alay ve aşağılama (kişiye hitaben ya da değil), gey karşıtı şakalar

ve yazılar.

Herkesin heteroseksüel olduğunu ya da olması gerektiğini varsayan dili bırakın. “Kız/erkek arkadaş” yerine “eş, partner” kelimelerini, “evlilik” yerine “kalıcı ilişki” terimini kullanın.

Tüm sözlü taciz şekilleri için geniş tabanlı bir ayrımcılık/taciz karşıtı bir politika belirleyin. Bu politikayı, tacizin sebeplerini anlatacak, öğrencileri okul danışmanına ya da çevredeki güvenilen bir kuruluşa yönlendirecek şekilde her sınıfa tanıttın. Öğretim programı boyunca tarih, edebiyat, sanat, fen ve din derslerinde gey ve lezbiyenlerin katkılarından bahsedin.

Kütüphanenin cinsel çeşitlilikle ilgili hikâye, roman ve kurgusal olmayan materyallerinin çoğalması için isteklerde bulunun.

Lezbiyen ve gey öğrenci ve aileleri için destek grupları oluşturun ve/veya var olan destek gruplarını tanıttın.

Sınıflara ve toplantılara kaynak olarak yetişkin açık gey ve lezbiyenler getirin.

Yöneticiler ve okul çalışanları için hizmet içi “duyarlılık” eğitimi verin.

Geniş tabanlı bir gey, lezbiyen ve biseksüel örnek komitesi, görev ve tanıtım grubu oluşturun.

Öğrenciler için “duyarlılık” eğitimi sağlayın.

Ebeveynler ve toplumdaki diğer gençlikle ilgili yetişkinler için eğitim ve konuşma fırsatları geliştirin.

Cinsel azınlık gençliğini destekleyici ortamlar sağlayın.

YEDİNCİ BÖLÜM

Eğitimde Ayrımcılık Raporunda Eşcinsellikle İlgili Sıkça Sorulan Sorular

Giriş

1993'den bu yana, üniversite kampüslerinde ve farklı derslerde üniversite öğrencileri ile bir araya gelerek, eşcinsellik konusunda farkındalık kazandırmaya ve önyargıları ile yüzleşmeleri için uğraşyoruz. Bu süre zarfında, öğrencilerin sorularını rahatlıkla sorabilecekleri bir ortam yaratmaya çalışıyoruz. Bu bir araya gelme zamanlarında aslında tek taraflı bir öğrenme değil karşılıklı bir öğrenme süreci olduğunu düşünüyoruz. Üniversite öğrencilerinin kendilerini engellemeden sorularını rahatça sormalarını ve yanıtları birlikte bulmaya çalışıyoruz. İşte bu bölüm, üniversite gençliğinin eşcinselliğe ilişkin merak ettiği ve doğrudan onların sorduğu sorulardan oluşuyor. Yanıtları ise Kaos GL gönüllüleri verdiler.

Bu bölümdeki sorunların ve yanıtların bir şekilde zihinlerimizde yer ettiğinin farkındayız. Bu soruları bu kitaba alıyor olmamızın en önemli nedeni bu kitabın hedef kitlesi olan eğitim camiasının eşcinsellik konusunda bilgilendirmek ve farklı bir zeminden iletişim kurmaya çalışmak.

Eğitimde Ayrımcılık Raporunda Eşcinsellikle İlgili Tanımlar ve Sıkça Sorulan Sorular

Tanımlar

TOPLUMSAL CİNSİYET (GENDER) Kadın ve erkekler hakkında genel olarak kabul edilen görüş ve beklentiler (normlar) bütünü olarak tanımlanabilir. Bu tanım, tipik olarak kadınlara ya da erkeklere ait özellikler ve beceriler ile değişik durumlarda kadın ve erkeklerden genellikle beklenen davranış biçimlerini de içerir. Her iki cinse ait bu tür özellikler; aile, arkadaşlar, söz sahibi kişiler, dini ve kültürel

öğretilerin yanısıra okul, işyeri ve basın-yayın organlarının etkileri ile şekillenmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı; kadın ve erkeğin toplum içindeki farklı rollerini, sosyal konumlarını, ekonomik ve politik güçlerini yansıtır ve aynı zamanda tüm bunları etkiler.

CİNSİYET ROLÜ (GENDER ROLE) Toplumsal cinsiyetin bir parçasıdır ve kişinin kendisini bir oğlan çocuk/erkek veya kız çocuk/kadın konumunda göstermek için yaptığı ve söylediği şeylerin tümü olarak tanımlanmaktadır.

Cinsiyet; kadın ve erkeğin sahip olduğu genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklerdir.

Toplumsal cinsiyet; farklı kültürlerde, farklı tarihsel zamanlarda ve farklı coğrafyalarda kadınlara ve erkeklere toplumsal olarak yüklenen roller ve sorumluluklar bütünüdür. İnsanlar arasındaki cinsiyet farkı bir eşitsizlik yaratmamaktadır. Ancak, kadına ve erkeğe yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları insanlar arasında bir eşitsizlik ve ayrımcılığa sebep olmaktadır.

Cinsiyet biyolojik varlığımızın bir sonucu iken; toplumsal cinsiyet doğumdan önceki süreçle başlayan ve ölümle son bulan bir kavramdır. Bebekler, daha doğmadan önce kız çocukları için pembe ve erkek çocukları için mavi kıyafetler hazırlanır. Çocuklukta ise kızlara bebek alınırken; erkek çocuklara kamyon, araba, tabanca, top vs. gibi oyuncaklar alınır.

Yetişkinlikte durum biraz daha farklılaşır ve toplumsal cinsiyet farkları kendini sosyal ve ekonomik hayatta daha fazla belli eder. Kadınlar ev gibi özel bir alanda sınırlı kalırken, erkekler kendilerini dışarıda gösterirler. Genel olarak yaşamın her anında ve alanında görülebilen bu tablolar "toplumsal cinsiyet eşitsizliğini" oluşturur. "Toplumsal cinsiyet eşitliğini" sağlamak için ise; bireylerin cinsiyetleri nedeni ile fırsatları kullanmasında, kaynakların ayrılması ve kullanılmasında, hizmetlere ulaşmada ayrımcılığa maruz kalmayacağı ve bireylerin kendilerine ayrımcılık yapılmayacağı bir ortam oluşturulmalıdır. Kadınların ve erkeklerin farklı özelliklerinin, ihtiyaçlarının ve güçlerinin olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu farklılıkların göz önüne alınarak iki cinsiyet arasındaki

eşitsizliğin düzeltilmesi için gerekenlerin yapılması toplumsal cinsiyette hakkaniyet kavramının temelini oluşturmaktadır. "Toplumsal cinsiyette hakkaniyet" kadın ve erkek arasında sorumlulukların, görevlerin, rollerin ve gelirin dağılımında adalet ve hakkaniyet olmasıdır.

İnsanlar biyolojik açıdan kadın ve erkek olarak ikiye ayrılırlar. Doğduktan sonra toplum tarafından belirlenen kuralları ve cinsiyet modelini benimsemeye başlar. Aslında toplumsal cinsiyet toplumun belirlediği bir kavramdır.

Toplumsal cinsiyet vasıtası ile kadın ve erkekler arasındaki sınırlar belirlenir ve bu iki cins arasındaki ilişkiler toplum tarafından denetlenir. Toplumsal cinsiyet rolleri toplumun görmek istediği kadın-erkek kalıplarına göre şekillenir. Kendini sunum şekli; "kadın kısmı evde oturur", "hanım hanımcıktır", "gerekirse evine, eşine, çocuklarına saçını süpürge eder", "erkek evin reisidir, çalısır para getirir, güç de para da ona aittir" gibidir. Yolda yürürken biri ile karşılaştığımızda ilk dikkatimizi çeken şey kılık-kıyafetidir. Kabaca düşündüğümüzde, etek gördüğümüzde aklımıza ilk kadın gelirken, pantolon gördüğümüzde aklımıza ilk gelen erkektir. Erkeklerle ve kadınlara karşı tutumlar toplumdan topluma değişir, kadın erkek rolleri toplumsal yakıştırma, yakıştırma-lardır.

Eşitsizliğin yaygın olduğu toplumlarda cesaret erkeğin ihtiyaç duyacağı bir şey gibi düşünülür. Bu anlamsız yargı, 'erkek "erkek"tir ve şiddet göstermesi doğaldır ve aksi bir şekilde yetiştirilmemelidir' sonucuna ulaşabilir. Birçok kurum erkeklik rolünün gücünü kullanır. Bu kurumlar yalnızca erkeği yansıtmakla kalmayıp ayrıca erkeklik üretirler. Örneğin askerlik güç gerektirdiği ve kadın da güçsüz olarak algılandığı için askerlikte yeri yoktur. Kadın bu örnekte de toplumun ona biçtiği zayıflık rolünü oynamak zorunda bırakılmaktadır.

Kadınlıkla bağdaştırılan duygusallık bununla beraber zayıflık olarak nitelendirilir. "Erkekler ağlamaz" yargısının da çıkış noktası bu nitelendirilmedir. İşte bu noktada yine erkek güçlüdür, zayıflık kadına özgüdür düşüncesine varılır. Oysa, zayıflık da güç de insana dair özelliklerdir. Birinin diğerine iktidarını onayan ideoloji, cinsiyet ayrımının bu iktidar

yapısı üzerinden tüm alanlara yayılmasına ve ayrımcılığın beslenmesine yol açar.

CİNSİYET (SEX) :

Bir kişinin fizyolojik özelliklerine göre kadın ya da erkek olma durumunu belirler: cinsel organ tipi (penis, testisler, vajina, memeler); baskın olan hormon tipi (östrojen, testosteron); yumurta ya da sperm üretebilme; doğum yapabilme, emzirebilme vs.

CİNSEL KİMLİK :

Kişinin biyolojik olarak cinsel özelliklerini yansıtır. Bunlar kromozomlar, cinsel hormonlar, dış ve iç cinsel organlar, üreme hücrelerinin geliştiği dokular ve ikincil cinsiyet özellikleridir.

CİNSEL YÖNELİM:

Kişinin cinsel dürtülerinin hangi cinsle yönlendiğini belirler. Belli bir cinsiyetteki bireye karşı süregelen duygusal ve cinsel çekim olarak tanımlanabilir. Heteroseksüellik, eşcinsellik, biseksüellik gibi.

EŞCİNSEL :

Duygusal ve/ya cinsel açıdan hemcinsine yönelen/ilgi duyan kadın veya erkek.

Eşcinsellik uzun yıllardır bilim çevreleri de dahil olmak üzere bir cinsel kimlik bozukluğu, hastalık, sapıklık gibi olumsuz ifadelerle tanımlanmıştır. 1973 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatistiksel El Kitabı-IV (DSM-IV) ile ve daha sonra 1992 yılında Dünya Sağlık Örgütü de Uluslararası Hastalık Sınıflandırması (ICD) ile eşcinselliğin ruhsal bir bozukluk olmadığı kararını almış ve bu kavramı hastalık sınıflandırmalarından çıkarmıştır. Türkiye’de de resmi olarak DSM-IV kullanılmaktadır.

Heteroseksüellik için geçerli olduğu üzere, eşcinsellikte de cinsel çekim her arzu edildiğinde davranılmasını gerektirmez. Heteroseksüeller gibi, eşcinseller de cinsel olarak yalnızca bir eşle aktif olmayı seçebilir; uzun-dönemli, tekeşli ilişkileri olabilir.

HETEROSEKSÜEL

Duygusal ve/ya cinsel açıdan karşı cinse yönelen/ilgi duyan kadın veya erkek.

GEY

Erkek eşcinsel, 1999'da Türkiyeli Eşcinseller Buluşması sonrasında "gay" Türkçeleştirilerek "gey" olarak kullanılmaya başlanmıştır. Eylül 2006 tarihinden itibaren de TDK elektronik sözlüğüne gey, erkek eşcinsel olarak geçmiştir.

LEZBİYEN

Kadın eşcinsel.M.Ö. 6.yüzyılda, Yunan kadın şair Sappho'nun yaşadığı Lesbos(Türkçe adıyla, Midilli) adasından gelir. Midilli-Lesbos'da yaşamış şair, Afrodite'ye aşık olduğu için lezbiyen olduğu iddia edilmiştir. "Lezbiyen" kelimesinin de "lesbos" kelimesinden geldiği varsayılır.

BİSEKSÜEL

Duygusal ve/ya cinsel açıdan her iki cinse yönelebilen/ilgi duyabilen kadın veya erkek. Biseksüel bir kimse her iki cinse de aynı ölçüde ilgi duymayabilir ve bu ilginin derecesi zaman içinde değişebilir.

KARŞIT GİYSİCİLİK-TRA(NS)VESTİZM (TRANSEKSTİSM):

Geçici olarak karşı cinsten biri gibi yaşamak için, o cinse ait giysilerin giyilmesidir. Daha kalıcı bir cinsiyet değişikliği özlemi veya bununla ilgili hormonal/cerrahi tedavi isteği yoktur. Bu terim Avrupa'daki Crossdresser'a denk gelir ama ülkemizde daha çok transeksüellikle karıştırılmaktadır. Halk arasında travesti dendiğinde daha çok kadın kılığındaki erkekler akla gelse de travesti kelimesi aslında hem erkek hem de kadın için geçerlidir; yani erkek kılığındaki kadınlar için de kullanılır.

Fetişistik karşıt giysicilikte karşı cins gibi giyinme, cinsel uyarılmaya neden olur.

TRANSEKSTİSM

Karşı cinsin bir üyesi olarak yaşama ve kabul edilme isteğinin varlığıdır. Kendisini karşı cinse ait hissedenden, karşı cinse benzeme isteği duyan veya kendisini karşı cinsten biriymiş gibi hissedenden kişilere ise transeksüel denir. Hem erkek hem de kadın için geçerlidir. Yani kişi

erkek olduğu halde kadın olmayı isteyebilir; kadın olduğu halde erkek olmayı isteyebilir. Kişi sıklıkla kendi anatomik cinsiyetinden rahatsızlık duyar ya da bunun uygun olmadığını düşünür ve bedenini, seçtiği cinsiyete uygun hale gelmesi için hormonal ve/ya cerrahi tedavi görmek ister veya görmüştür.

Transseksüel, kendisini karşı cinse ait hisseden, karşı cinse benzeme isteği duyan veya kendisini karşı cinsten biriymiş gibi hisseden kişilere verilen addır.

Transgender, İngilizce bir tanımlama olup Türkçe'deki travesti ve transeksüel tanımlamalarının ikisini de kapsar. İngilizcede LGBT kısaltmasındaki T'dir.

HETEROSEKSİZM

Heteroseksüelliğin yegane cinsel yönelim olduğunu ileri süren, diğer cinsel yönelimleri yok sayan, baskılayan ya da aşağılayan ideoloji. Heteroseksizm, Gordan'ın sosyoloji sözlüğündeki tanıma göre, 'Karşı cinsten insanların ilişkiye girdiği Heteroseksüelliğin karşıtı olarak aynı cinsten insanların ilişkiye girdiği homoseksüelliğin yer aldığı bir dizi toplumsal arenada Heteroseksüelliğe ayrıcalıklı rol atfedilen, çok çeşitli toplumsal pratikleri (dilbilimselden fiziksele kamusal ve özel alanda açık ve üstü kapalı olarak) anlatan bir terimdir. Heteroseksizm tek başına eşcinsellik karşısında konumlanan bir durum değildir.

SIKÇA SORULAR SORULAR

Cinsel yönelim nedir?

Belli bir cinsiyetteki bireye karşı süregelen duygusal, romantik ve cinsel çekimi ifade eder. Cinselliği oluşturan dört unsurdan biridir.

Cinsellikle ilgili diğer üç unsur ise;

- Biyolojik cinsiyet,
- Toplumsal cinsiyet kimliği (erkek ya da kadın olmaya ilişkin psikolojik duyum)
- Toplumsal cinsiyet rolüdür (eril ya da dişil davranışları belirleyen kültürel normlara uyum).

Tanımlanmış üç cinsel yönelim ise;

- -Kişinin kendi cinsiyetinden birine yönelmesi eşcinsellik,
- -Kişinin karşı cinsiyetten birine yönelmesi heteroseksüellik,
- -Kişinin her iki cinsiyete de yönelmesi biseksüelliktir.

Cinsel yönelim, duyguları ve kendilik kavramını içerdiği için cinsel davranıştan farklıdır. Bireyler davranışlarıyla cinsel yönelimlerini ifade edebilecekleri gibi etmeyebilirler de.

Cinsel tercih terimi sıkça cinsel yönelim terimi yerine kullanılmaktadır. Cinsel tercih; bireyin tercih edebileceğini, istek ve seçim arasında bir ilişkidir.

Cinsel yönelim bir seçim midir?

Hayır. Cinsel yönelim birçok insanda henüz cinselliği yaşamamışken, ergenliğin ilk dönemlerinde ortaya çıkar. Bazı insanlar uzun süre eşcinselliğini heteroseksüelliğe dönüştürmeye çok çalıştığını fakat başarısız olduğunu belirtmiştir. Bu sebeplerden dolayı psikologlar cinsel yönelimin birçok insan için, istediğinde değiştirebileceği bilinçli bir seçim olmadığını görüşündedirler.

Eşcinsellik bir ruh hastalığı veya duygusal sorun mudur?

Hayır. Psikologlar, psikiyatrlar ve diğer ruh sağlığı uzmanları eşcinselliğin bir hastalık, ruhsal bozukluk veya duygusal sorun olmadığına karar verdiler. Son 35 yılda yapılan daha objektif çalışmalar bize eşcinselliğin duygusal veya sosyal sorunlarla ilgisi olmadığını göstermiştir. Eşcinsellik geçmişte bir hastalık olarak görülüyordu, çünkü ruh sağlığı uzmanlarının ve toplumun eşcinsellik konusunda önyargılı bilgileri vardı. Bunun sebebi de birçok çalışmanın sadece terapideki eşcinselleri kapsamasıydı. Hâlbuki araştırmacılar terapide olmayan eşcinselleri araştırdığında eşcinselliğin bir ruh hastalığı olmadığı anlaşıldı. 1973'te Amerikan Psikiyatri Derneği yapılan yeni araştırmaları önemli buldu ve eşcinsellik terimini ruhsal ve duygusal bozukluklar listesinden çıkardı.

1975'te de Amerikan Psikoloji Derneği de bunu destekleyen kararlar aldı. Her iki dernek de eğcinsellik ile hastalık ilişkilendirilmesini sonlandırmak amacıyla ruh sağlığı uzmanlarını uyardı. Bu karar yapılan yeni araştırmalarla her iki kurum tarafından tekrar onaylandı. Türkiye'den de bahsedilmeli. Türkiye'deki psikiyatri de hastalık kategorisinden çıkarılmış halini, yani DSM 4' kullanıyor.

Eğcinseller iyi birer ebeveyn olabilir mi?

Evet. Heteroseksüel ve eğcinsel bireylerin yetiştirdiği çocuklar üzerine yapılan araştırmalarda karşılaştırılan çocuklar arasında zekâ durumu, psikolojik ve sosyal durum, arkadaş ortamındaki popülerlik, toplumsal cinsiyet rol kimliği gelişimi ya da cinsel yönelim oluşumu açısından hiçbir gelişimsel fark görülmemiştir. Eğcinseller hakkında diğer bir yanlış inanç da eğcinsel erkeklerin, çocuklara heteroseksüel erkeklerden daha çok cinsel tacizde bulunduğudur. Eğcinsellerin ocuklara sarkıntılık etmeye heteroseksellerden daha yatkın olduklarına dair hiçbir kanıt yoktur.

Neden bazı eğcinseller için 'cinsel yönelimlerini dışa vurmak' zordur?

Eğcinsellerin üzerlerindeki tektipleştirme ve mazur olmayan nyarđılar sebebiyle, açılmak, eğcinsellere duygusal rahatsızlık veren zorlu bir süreç haline gelebilmektedir. Eğcinsel bireyler hemcinslerinden hoşlandıklarını anladıklarında kendilerini 'farklı' ve 'yalnız' hissederler. Aıldıklarında da aile, arkadaş, iş arkadaşı ya da dini kurumlar tarafından reddedilmekten korkabilirler. Şiddet ve ayrımcılık tehdidi, eğcinsel bireylerin cinsel yönelimleri konusunda açılmalarına engeldir. 1989'daki ulusal bir araştırma, eğcinsel oldukları için erkeklerin %5'inin, kadınların da %10'unun küfre ve fiziksel Şiddete, toplamın %47'sinin de ayrımcılığa maruz kaldığını raporlamıştır. Diğer araştırmalar da yüksek oranlarda Şiddet ve ayrımcılığın varlığını belirtiyor.

Eşcinsellerin kendilerine karşı olan önyargı ve ayrımcılığı yenmelerinde nasıl yardımcı olunabilir?

Eşcinsellere karşı olumlu düşüncelere sahip kişiler, en az bir eşcinsel bireyi yakından tanıdıklarını belirtiyorlar. Bu sebeple psikologlar, eşcinsel gruba yönelik olumsuz tutumun sebebinin eşcinsellerle yaşanmış herhangi bir olayla oluşmadığına, stereotipler(kalıp yargılar) ve önyargılarla oluştuğuna inanıyorlar. Diğer azınlıklarda da olduğu gibi şiddet ve ayrımcılıktan korunmak çok önemlidir. Örneğin, ABD’de bazı eyaletler cinsel yönelim sebebiyle bir kişiye saldırmayı ‘nefret suçu’ sayıyor ve sekiz eyaletin de cinsel yönelim ayrımcılığına karşı yasaları bulunuyor. Türkiye’de ise maalesef cinsel yönelim veya cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığı engelleyici ve LGBTT bireyleri koruyucu bir yasal düzenleme yok. Bunun için LGBTT örgütlerin kampanyaları sürüyor ve herkesin desteği bekleniyor. Bunun yanında, eşcinsellere yönelik önyargı ve ayrımcılığı yenmenin yolu, bireysel olarak da etrafımızı bilinçlendirmeye ve doğru bilgilendirmeye özen göstermek olabilir.

Terapiyle cinsel yönelim değişebilir mi?

Hayır. Eşcinsel yönelimin bir hastalık olmamasına ve eşcinsel bireyleri heteroseksüel bireylere dönüştürmenin hiçbir bilimsel gerekçesi olmamasına rağmen, bazı bireyler kendilerinin ya da başkasının(örneğin çocuklarının) cinsel yönelimini değiştirme arayışı içine girebilirler. Böyle bir terapi yapan bazı terapistler hastalarının cinsel yönelimini değiştirdiklerini (eşcinselden heteroseksüele) raporlamışlardır. Yakından ve detaylı inceleme bu raporların pek çok yönden şüphe yarattığını gösteriyor: pek çok yargı ruh sağlığı uzmanlarından çok cinsel yönelim hakkında ideolojik fikirlere sahip olan kurumlar tarafından öne sürülmüş; tedaviler ve getirileri zayıf belgelerle kanıtlanmış ve tedaviden sonraki hasta takip süresi çok kısa tutulmuş. 1990’da Amerikan Psikoloji Derneği, değiştirme terapisinin işe yararlılığı konusunda hiçbir bilimsel bulgunun olmadığını ve bu terapinin yarardan çok zarar verdiğini belirtmiştir. Bir kişinin cinsel yönelimini değiştirmek sadece cinselliğini değiştirme meselesi değildir; o kişinin duygusal, romantik ve cinsel

hislerini, ayrıca sosyal kimliğini ve öznelliğini değiştirmeyi gerektirir. Bazı ruh sağlığı ilgilileri cinsel yönelimi değiştirmeye yeltense de diğerleri, hastalık olmayan ve tamamen insanın kişiliğine ait bu özelliğini değiştirme denemelerinin etik olup olmadığını tartışıyorlar. Eşcinsellerin hepsi cinsel yönelimlerini değiştirecek terapiye ihtiyaç duymuyor. Eşcinseller de herhangi biri gibi herhangi bir sebepten tedavi isteyebilir. Bununla birlikte açılmayla ilgili yardım veya önyargı, şiddet ve ayrımcılıkla baş etmeyle ilgili psikolojik destek isteyebilirler.

Hep Birlikte Kapsamında Bizim Sıkça Sorulan Sorularımız ve Yanıtlarımız...

1. İlk akla gelenler:

1. Eşcinsellik bir tercih midir?

Eşcinsellik bir tercih değil, yönelimdir. Tercih iradi bir şekilde yapılır. Örneğin vejeteryan olup olmamayı tercih edebilirsiniz ya da öğlen yemeğinde simit-ayran ile geçiştirmek ile ev yemekleri yapan bir lokantaya gitmek arasında tercih yapabilirsiniz. Bir sabah aniden uyanıp “ben bugün kendi cinsimi arzulayayım” diyebileceğiniz bir durum değil eşcinsellik. Cinsel yönelim konusunda tercih yapamazsınız. Sadece, eşcinselliğinizi yaşayıp yaşamamayı tercih edebilirsiniz.

Çoğu insan için cinsel yönelim, ergenlik döneminde hiçbir cinsel deneyim olmadan ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak, kimi bireyler cinsel yönelimlerini eşcinsellikten karşı cinselliğe çevirmek için yıllar boyunca hiçbir başarı elde edemeden uğraştıklarını ifade ederler. Bu nedenlerden dolayı psikologlar, cinsel yönelimi isteğe bağlı olarak değiştirilebilen bilinçli bir seçim olabileceğini düşünmezler.

“Tercih” yaklaşımı ise, bize eşcinsellerin uğradıkları ayrımcılıkları meşrulaştırma zemini veriyor. Çok iyi niyetli gibi görünen “o senin cinsel tercihin” sözü, aslında dışlamayı da getiriyor. “tercih etmeseydiniz, işsiz kalmazdınız”, “her tercihin bir bedeli vardır” gibi eşcinsellere yönelik ayrımcılığı meşrulaştıran bir yaklaşım sergilenabiliyor.

2. *Heteroseksüel olmadığınızı nereden biliyorsunuz?*

Heteroseksüellik o kadar egemen bir şekilde hayatın her alanını düzenliyor ki, bir eşcinsel kendi cinsel yönelimini sorgularken de çoğu zaman merkeze heteroseksüelliği alarak sorgulamasına başlıyor. Bu soruyla eşcinsellerin heteroseksüel olup olmadıkları sorgulanırken, tersinden heteroseksüeller hiçbir zaman cinsel yönelimlerini sorgulama gereği duymuyorlar. Çünkü "norm olan"ın heteroseksüellik olduğu öğretildiği için norm üzerinden bir sorgulama ve kendimizi tanımlamamız isteniyor.

3. *Bir insan eşcinsel olduğunu nasıl ve ne zaman anlar?*

Her eşcinsel biriciktir. Her eşcinselin kendini keşfetme süreci farklıdır. Bir eşcinsel kendini bildi bileli eşcinsel olduğunun farkında olabilir, bir başka eşcinsel bunu ergenlik yıllarında, bir başkası üniversite yıllarında veyahut emeklilik yıllarında fark edebilir. Nasıl anlar meselesine gelecek olursak, hemcinsine aşık olabilir, rüyalarında hemcinsiyle yakınlaştığını görebilir, karşı cinse seksüel, duygusal anlamda bir şey hissetmeyebilir. Yani, genel bir anlama şekli ve zamanı yoktur, kişiden kişiye değişiklik gösterir.

4. *Hayatında hiç karşı cinsle birlikte oldun mu ki?*

Eşcinsel erkek ve kadınların, karşı cinsleri ile "henüz" birlikte olmadıkları için eşcinsel oldukları düşüncesinden hareketle sorulan sorulardan biridir. Bir bireyin cinsel yönelimi, biriyle birlikte olup olmadığıyla değil, karşı cinse veya kendi cinsine dönük olup olmadığı ile belirlenir. Her iki cinse dönük olma durumu da söz konusudur (biseksüellik). Karşı cinsi ile birlikte olan kadın ve erkek eşcinseller de vardır. Ailenin bu kadar baskın olduğu heteroseksist bir toplumda, kadın ve erkekler aileleri tarafından evlenmeye zorlanmaktadırlar. Özellikle, kadınların eşcinsel yönelimlerinden dolayı rızaları dışında bir erkekle evlendirilmeleri çok yaygındır.

Heteroseksüel bir bireye nasıl "hiç kendi cinsinden biriyle birlikte oldun mu" sorusu sorulmaya gerek duyulmuyorsa, eşcinsel bireyler için de aynı şekilde bu soruya gerek duyulmaması gerekir.

5. Mutsuz bir ailede mi büyüdünüz?

"Eşcinselliğin mutlaka bir nedeni vardır ve bu neden de bize dayatılan standart mutlu çekirdek ailedeki bir aksaklıktan kaynaklanıyordur" yaklaşımıyla sorulmuş bir soru. Mutsuz bir ailede çocukların hepsi neden eşcinsel olmuyor, ya da mutlu bir ailede çocukların hepsi neden heteroseksüel olmuyor?

6. Eşcinselliğinizin nedenini araştırdınız mı?

Eşcinselliğin nedeni, iki yüzyılı aşkın bir süredir araştırılıyor. Bir olgu'nun nedenini merak etme ihtiyacımız, onu değiştirme isteğimizle şekillenir. Eşcinselliğin nedenini bulmaya ilişkin hiçbir araştırma bugün, "eşcinselliğin nedeni budur" diyemiyor. "Heteroseksüelliğin nedenini" değil de "eşcinselliğin nedenini" araştırma çabası, bizim eşcinselliği "normal olmayan, doğal olmayan" bir olgu olarak algıladığımız sonucunu çıkarır.

7. Her şeyi tatmış insanlar hayatında farklılık olsun diye, doyumsuzluktan eşcinselliğe yöneliyor... Siz neden eşcinsel oldunuz?

Bu soru eşcinselliğin nedenine ilişkin bir önyargının uzantısıdır. Cinsel yönelimler ve kimliklerin oluşumu konusunda farklı çevreler farklı önyargılar geliştirebilirler. Örneğin eşcinselliği kapitalizmin artığı olarak değerlendirenler de, yoksulların tek eğlencesi olarak tanımlayanlar da, zenginlerin hafta sonu hobisi olarak yorumlayanlar da vardır. Aslında her grup, eşcinselliği kendi grubunun dışında bir varoluş olarak tanımlama isteği içindedir. Bu, "eşcinsellik öteki grupların içinde olabilir, ancak bizim içimizde olamaz" yaklaşımı ile bağlantılıdır. Eşcinseller toplumun her kesiminde ve her grubun içinde olabilirler. Sadece belli bir meslek grubuna, etnik gruba, yaş grubuna, sınıfa ait olarak kategorilendirilemezler.

8. Tarihimizde böyle bir şey yok. Avrupa'dan mı yayıldı acaba?

Tarih araştırmaları gösteriyor ki insanlık tarihi boyunca eşcinsellik hep vardı. Toplumdan topluma, tarihten tarihe, coğrafyadan coğrafyaya farklılık göstermekle birlikte eşcinsel varoluş tarihin her döneminde ve

her kültürde yaşanırdı. Örneğin Osmanlı divan edebiyatı eşcinsel aşk üzerine yazılmış eserlerle doludur.

“Eşcinsellik Avrupa’dan yayıldı” yaklaşımı, eşcinselliği “biz”e ait bir olgu olarak kabul etmeme, “öteki” içinde var olabilecek bir olgu olarak görme eğilimi ile şekillenen bir yaklaşımdır.

9. Eşcinsellik genetik mi, çevresel mi, yoksa psikolojik mi?

Eşcinselliğin nedenine ilişkin yapılan hiçbir araştırma eşcinselliğin, heteroseksüelliğin, biseksüelliğin nedenini açıklayamamaktadır. Pozitif bilimler, açıklayamadıkları olgular için “çoklu neden” kuramı ile hareket etmektedirler. Yani eşcinselliğin, biseksüelliğin, heteroseksüelliğin nedeni genetik, çevresel, psikolojik vs. olabilir ya da hiç biri olmayabilir. Ancak bizim sorgulamamız gereken, eşcinselliğin nedeni değil, eşcinselliği bir nedene bağlama ihtiyacı duyuyor olmamızdır.

10. Küçükken taciz/tecavüze mi uğradın?

Eşcinselliğin normal bir yönelim olmadığı, mutlaka kötü bir deneyim sonrasında ortaya çıktığına ilişkin yaygın düşüncenin arkasında, eşcinsel erkek ve kadınların küçükken tecavüze veya tacize uğradığı, bu yüzden eşcinsel olduğuna inanmak yatar. Cinsel yönelimi neyin belirlediği ya da bir şeyin belirleyip belirlemediği bugün için bilinmiyor. Ancak bu alanda yapılan araştırmalar, eşcinselliğin, biseksüelliğin, heteroseksüelliğin nedeni içerisinde taciz ve tecavüz olduğu konusunda bir bilgi vermemektedir.

11. Eşcinsellik hastalık mı? Bulaşır mı?

Eşcinsellik bir hastalık değildir. Ancak 1860’lı yıllarda eşcinsellik, ilk kez “homoseksüellik” sözcüğü ile anılarak hastalık olarak değerlendirilmiştir. 1973’de Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatistiksel El Kitabı-IV (DSM-IV) ile eşcinselliği hastalık kategorisinden çıkarmış ve heteroseksüellik gibi bir cinsel yönelim olduğunu beyan etmiştir. 1992 yılında da, Dünya Sağlık Örgütü’nün mental hastalıklar listesinden eşcinsellik çıkarılmıştır. Dolayısıyla eşcinsellik, hastalık ol-

madığından bulaşıcı da değildir.

12. Eşcinselliğin tedavisi var mı?

Bir hastalık olmadığı için tedavisi de yoktur. Ancak hastalık olduğu düşünüldüğü dönemde, uzun yıllar boyunca elektro şok, tiksindirme terapileri gibi tedavi yöntemleri uygulanmıştır. Bu müdahaleler, eşcinsel bireylerin cinsellik duygularını öldürmeye yönelik insancıl olmaktan uzak girişimler olarak değerlendirilmektedir. Bugün halen eşcinselliği tedavi etmeye çalışan doktorlar suç işlemektedirler.

13. Bu konuda hiçbir psikolog ya da psikiyatra gittiniz mi?

Bu soru, eşcinselliğin psikolojik bir hastalık ve eşcinsellerin de psikolojileri bozuk bireyler olduğu yanlış bilgisinden kaynaklanır. Bir eşcinsel birey, sırf eşcinsel olduğu için ruh sağlığı uzmanlarından yardım almak zorunda değildir. Ancak homofobinin ve eşcinsellere yönelik şiddetin bu kadar yaygın olduğu bir toplumda eşcinsel bireyler, cinsel yönelimleri nedeniyle yaşadıkları sorunlar nedeniyle ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlardan yardım isteyebilmektedirler. Ancak ruh sağlığı alanında çalışan uzmanlar da eşcinsellere yönelik homofobik tavırlar sergileyebilir. Bu tür uygulamalarla karşılaşıldığında, Türkiye Psikiyatri Birliği'ne bildirilmesi halinde, doktor aleyhine soruşturma açılır.

14. Doğada eşcinsellik yok, doğanın dengesini bozmaz mı bu?

Doğada birçok farklı canlı türünde eşcinselliğin olduğu araştırmalarla kanıtlanmıştır. Dolayısıyla, eşcinselliğin doğanın dengesini bozduğu düşüncesi büyük bir yanılgıdır; eşcinsellik doğaya ait bir gerçekliktir. Eşcinselliğin insan soyunun sonunu getireceğine yönelik komplo teorisi de, cehaletten kaynaklanır. Örneğin, Türkiye'de 1940'lı yıllardan beri yürütülen aile planlamasının insanların daha az üremelerine yönelik politikasının, Türkiye'de yaşayan insanların soyunu tüketiceğine inanmak ne kadar akıl dışı ise, bireylerin eşcinsel yönelime sahip olmalarının üremeyi durduracağından korkmak da o kadar akıl dışıdır. Bunun ya-

nında bilimsel alanda yapılan araştırmalar sayesinde, bir erkek ile bir kadının cinsel birleşmesi dışında da, bireylerin çocuk sahibi olmalarını sağlayacak teknolojiye ulaşılmıştır. Son dönemde, iki kadının bir erkeğe ihtiyaç duymadan üreyebilmesini sağlayan bilimsel deneyler de gerçekleştirilmiş ve başarıya ulaşmıştır.

Bir bireyin cinsel yönelimi, doğanın dengesini bozmaz. Bu dengeyi bozan, küresel ısınma ve evre kirliliğidir ki bunun nedeni de eşcinseller değildir.

15. Eşcinsellik günah mı?

Eşcinsellik üzerinden yapılan tartışmalarda kutsal kitaplarda yer alan bazı bölümlerden bahsedilmektedir. Bu konu farklı dinlerde farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Eşcinselliğin yasaklandığı savunan yorumların yanında, bu yasaklamanın rıza dışında gerçekleşen ilişkilere yönelik olduğunu savunan yorumlar da mevcuttur. Direkt olarak kutsal kitapta eşcinsel yönelimin günah olarak tanımlandığı ve cezalandırılması gerektiğine dair bir cümle geçtiği konusunda uzlaşı söz konusu değildir. Eşcinselliği günah olarak değerlendiren dini otoriteler yanında, bir kişinin cinsel yöneliminin o kişiyi günahkar olarak tanımlamayacağı görüşü de, son dönemde bazı dini otoritelerce konu edinilen bir gündem olmuştur. Dinin eşcinselliğe ilişkin yorumları daha çok o toplumun dine yüklediği kültürel anlamlardan doğru ortaya çıkabilmektedir.

16. Eşcinsellik suç mu?

Tarihin farklı dönemlerinde, farklı ülkelerde, eşcinsel bireyler sırf cinsel yönelim nedeniyle hapse atılmış, öldürülmüş, işkenceye maruz kalmışlardır. Örneğin, Almanya'daki Nazi döneminde eşcinsellik suç sayılmış ve soykırım eşcinsel bireylere de uygulanarak toplama kamplarında imha edilenler arasında eşcinsel bireyler de ye almıştır. Dünya'nın çeşitli ülkelerinde eşcinsellik hala suç sayılabiliyor ve para cezasından ölüm cezasına kadar çok çeşitli şekillerde cezalandırılıyor. Ancak eşcinsellik Türkiye'de suç değil. Yani eşcinselliği yasaklayan herhangi bir kanun maddesi bulunmuyor. Bunun yanında, cinsel

yönelimi heteroseksüelden farklı olan bireyleri uğrayabilecekleri bir ayrımcılıktan koruyacak yasalar da henüz Türkiye’de mevcut değil. Bu nedenle, yasalardaki bazı boşluklar ya da yoruma açık “genel ahlak” gibi kavramlar homofobik yorumlamalarla eşcinsel bireylerin aleyhine uygulamalara yol açabiliyor ve eşcinsel bireyler sırf cinsel yönelimleri nedeniyle hukuksal süreçte ayrımcılığa uğrayabiliyorlar ve adil yargılanma hakları ellerinden alınabiliyor.

17. Askerlikten nasıl rapor alıyorsunuz? Gerçekten pembe tezkere veriyorlar mı?

Türk Silahlı Kuvvetleri, halen, Amerikan Psikiyatri Birliği’nin eşcinselliği hastalık olarak tanımlayan Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatistiksel El Kitabı’nın 2.sini, yani DSM-II’yi kullanıyor ve psikoseksüel bozukluk tanısı ile eşcinsel erkekleri askere almayabiliyor. Pembe tezkere diye bir şey yok. Ancak bir birey eşcinsel olduğu için rapor aldığı zaman, cinsel kimlik bozukluğu, ileri derecede psikoseksüel bozukluk gibi tanımlar konularak rapora bu şekilde yazılıyor. Rapor alma sürecinde, eşcinsel bireyleri mağdur edecek uygulamalar yaşanabiliyor.

18. Peki biseksüellik nedir? Bir geçiş süreci mi, kararsızlık mı, yoksa doyumuzluk mu?

Biseksüellik, erkek ya da kadın, bir bireyin duygusal/cinsel olarak iki cinse de dönük olma halidir. Biseksüellik, eşcinsellik ve heteroseksüellik gibi bir cinsel yönelimdir. Biseksüel bir birey, her iki cinse de aynı ölçüde ilgi duymayabilir ve bu ilginin derecesi zaman içinde değişebilir. Biseksüel bireyler her iki cinsten hoşlanabildikleri için hem eşcinseller hem de heteroseksüeller tarafından kararsızlıkla, doyumuzlukla suçlanırlar. Bunun gerçeklikle bir bağlantısı yoktur; yanlış bilgi ve önyargıdan kaynaklanır.

II. Çevre:

19. Neden eşcinsel/biseksüel olduğunuzu gizliyorsunuz?

Eşcinsel/biseksüel bir birey eğer isterse cinsel yönelimini kendi belirlediği insanlarla paylaşabilir. Eşcinsel/biseksüel erkek ve kadınlar kime, nasıl ve ne zaman açılacaklarına kendileri karar verebilirler. Eşcinselliği gizliyor olmanın kişiden kişiye değişen nedenleri olmakla birlikte bunun temelinde yaşadığımız toplumun kültürü, dini, toplumsal yapısı yatmaktadır. Erkek egemen ve heteroseksist toplum yapısının hâkimiyetindeki geleneklerin, örflerin, adetlerin, dinin, mevcut yasaların barındırdığı homofobik yaklaşımlar ve bunların olası sonuçları bir araya geldiğinde, eşcinsel/biseksüel bireyler toplumdan dışlanmamak, aile ve çevre baskısına maruz kalmamak, işten atılmamak, ayrımcılıkla ve şiddetle baş etmek zorunda kalmamak adına cinsel yönelimlerini gizleme yoluna gidebilirler. Eşcinsel/biseksüel bireyler için gizlenmek, basit ve genel bir tercih değil, zorunluluk olarak ortaya çıkabilmektedir.

20. Eşcinsel olduğunuzu herkese söylüyor musunuz?

Eşcinsellerin sürekli eşcinsel olduklarına vurgu yaptıklarına ilişkin ayrımcı bir yaklaşımdır. Nasıl heteroseksüeller heteroseksüel olduklarını herkese söyleme gereği duymuyorsa, eşcinseller/biseksüeller de cinsel yönelimlerini herkese ilan etmiyor, her yerde haykırmıyor. İnsan hakları mücadelesi veren eşcinsel/biseksüel bireyler, toplumun her kesiminde olduklarını göstermek ve ayrımcılıkla mücadele etmek için politik olarak açılmayı tercih edebilirler. Çünkü toplumun genelinde eşcinsellerin/biseksüellerin kendi hayat alanlarında olmadığına, kendilerinden uzakta bir yerlerde olduğuna ilişkin bir yanlış düşünce egemendir. Heteroseksüel olmak doğuştan gelen, olması gereken "normal" olan cinsel yönelim olarak görüldüğünden, eşcinsel/biseksüel olduğunu söylemenin elbette politik bir anlamı var. Çünkü bireyler eşcinselliğini/biseksüelliğini açıklamadığı ve sakladığı sürece toplumun zihnindeki "heteroseksüelliğin normal eşcinselliğin anormal olduğu" fikrini de-

điřtirebilmek m¼mk¼n değil. Ayrıca heteroseksist d¼nyada, eşcinsel/biseks¼el olduğunu s¼ylemediđin s¼rece heteroseks¼el sayılmaya devam ediliyorsun. Kim, sahip olmadığı gibi bir özelliği taşıyor gibi yapmaktan ve bu şekilde ikiy¼zl¼ bir yaşamı s¼rd¼rmekten hoşlanabilir ki? Aksini iddia etmedikçe herkesin heteroseks¼el varsayılması ayrımcılığın bir parçasıdır. Eşcinsel/biseks¼el bireylerin geręekleřtirdiđi bu zorunlu açılma durumu da, herkesin heteroseks¼el varsayılmadığı bir d¼nya için ayrımcılıkla m¼cadelenin bir yoludur.

21. Toplumsal baskı yaşamınızı nasıl etkiliyor?

Toplumsal baskı, hayatın her alanında eşcinsel/biseks¼el bireylerin yaşamlarını etkiliyor. Toplumsal baskının yarattığı en b¼y¼k etki, "kendin gibi" yaşayamıyor olmak. Birçok birey, baştan heteroseks¼el varsayıldığı için açılmaya korkarak heteroseks¼el rol¼ yapmak zorunda kalıyor ve toplumsal baskı y¼z¼nden hiç istemeden evlenebiliyor, hoşlanmadıkları, istemedikleri bedenlerle ¼m¼r geçirmek zorunda kalabiliyor. Cinsel y¼nelimini saklamadan yaşamak isteyenleri ise, daha farklı sorunlar bekliyor. Aile ve arkadaşları kaybetme riski ile y¼z y¼ze kalınıyor, sosyal ortamdan dışlanabiliyor, evde, okulda, kamp¼ste, işyerinde, sokakta baskıya, s¼zl¼/fiziksel şiddete ve ayrımcılığa maruz kalınabiliyor. Bu şiddete ve ayrımcılığa maruz kalma korkusuyla birçok eşcinsel/biseks¼el birey cinsel y¼nelimlerini rahatça ifade edemiyor ve duygusal/cinsel ilişkilerini yaşayamıyor. Toplumsal baskıdan dolayı birçok eşcinselin kendisiyle barışması ve eşcinsel kimliğini kabul etmesi sancılı bir şekilde geręekleřiyor.

22. Normal hayatınıza devam ederken karşılaştığınız en b¼y¼k sorun ne oldu?

Eşcinsel/biseks¼el bireyleri tek bir grup olarak algılamamak gerekir. Her birey kendi g¼ndelik hayatı içinde, çevresindeki koşullara g¼re değişen çok çeşitli ve farklı sorunlarla karşılaşabilir. Bir birey en b¼y¼k sorunu ailesiyle yaşarken ve bir başka birey işyeri ile ilgili hayati bir sorun yaşayabilir. Aslında sorunun başındaki "normal" kelimesinden

yola çıkacak olursak, eğcinsel/biseksüel bir birey cinsel yönelimini saklamadığıında, o bireyin “normal” hayatına devam etmesi pek mümkün görünmüyor. Bağta en önemli sorun en yakınından, aileden ve yakın çevreden başlarken, bu sorunun aşılması halinde başka büyük sorunlarla mücadele etmek gerekiyor.

23. Farklı olduğunuz için kendinizi şanssız ve mutsuz hissediyor musunuz?

Eğcinsel/biseksüel cinsel yönelimleri farklı olarak nitelendirmek, heteroseksüelliği merkeze alan bir yaklaşımdır. Üç farklı cinsel yönelim vardır: eğcinsellik, biseksüellik ve heteroseksüellik. Cinsel yönelimi, bireyin kimliğinin bir parçasıdır. Bu noktada, şanssız ve mutsuz hissedilecek durumlar, bu parçanız nedeniyle şansınız ve mutluluğunuz elinizden alındığıında ortaya çıkmaktadır. Toplumun homofobisinden kaynaklı olarak eğcinsel/biseksüel kadın ve erkekler ayrımcılığa maruz kaldığıında ve insan hakları ihlallerine uğradıklarında yaşatılanlar onları mutsuzluğa itmektedir.

24. Keşke heteroseksüel olsaydım dediğiniz oluyor mu?

Bu, bireyin cinsel yönelimini kabullenmesi, özgüveni ve bilinciyle bağlantılı olarak değişkenlik gösterebilir. Eğcinsellik hakkındaki bilgi eksikliğinden dolayı bunun bir hastalık, günah ya da suç olduğunu düşünen bireylerin dile getirebilecekleri bir cümle olabilmektedir. Eğcinsel olduğu için sorun yaşayan bireyler hayatın farklı evrelerinde, keşke eğcinsel olmasaydım diyebilirler. Ancak bu bireyin yaşadığı sorunların içeriğiyle de ilgili bir duruma işaret eder. Bu soru da heteronormatif bir yaklaşımla sorulmuştur. Heteroseksüel olmayı dilemek yerine, eğcinsel/biseksüel olmanın bir zulüm olmaktan çıkması için mücadele etmek de bir seçenektir.

25. Kendinize nasıl hitap edilmesinden hoşlanıyorsunuz?

Kimse herhangi bir özelliğinin aşağılanmasını istemez. Dolayısıyla eşcinselliği aşağılayan, küfür amaçlı kullanılan kelimelerin hitap şekli haline getirilmemesi gerekir. Erkek eşcinselliğini ifade eden gey, kadın eşcinselliğini ifade eden lezbiyen kelimesi ve erkek ve kadınlar için her iki cinsiyete ilgiyi ifade eden biseksüel kelimesi cinsel yönelimlerin tanımlanmasında yeterli ve doğru kullanımlardır. Homoseksüel kelimesi hastalık olarak tanımlandığı için bu kelimenin kullanımı da homofobik bir yaklaşımı işaret edebilir. Bunun yerine, homoseksüel kelimesinin birebir Türkçe karşılığı olan eşcinsel kelimesi tercih edilmektedir.

26. İbne deyince rahatsız oluyor musunuz?

İbne kelimesi, gündelik dilde eşcinsel varoluşu aşağılayan bir içerikte küfür, hakaret etmek için kullanıldığından, günümüzde rahatsız edici bir hitap şeklidir. Eşcinsellerin uğradıkları ayrımcılık ve insan hakları ihlalleriyle, yok sayılmayla ve aşağılanmayla mücadele ederken, bu tür küfürleştirilmiş sözcükleri kullanmıyoruz. Düz anlamıyla "ibne" sözcüğü, eşcinsel erkek kavramını karşılarsa da, "ibnelik etmek" deyiminin de işaret ettiği olumsuz anlamları kastederek yerleşmiş hali nedeniyle genel olarak tercih edilir bir tanımlama değildir. Kavramları öz anlamlarına döndürmek ve küfür olarak kullanımından uzaklaştırmak amacıyla tersine çevirerek cinsel yönelimlerini ifade etmek için bu sözcüğü politik olarak benimseyen eşcinsel bireyler de vardır.

27. Benim ailemde ya da çevremde hiç eşcinsel yok. Bir insanın eşcinsel olduğu nasıl anlaşılır?

Bu algı, başlı başına herkesin heteroseksüel sayılmasından kaynaklanmaktadır. Ailemizdeki, çevremizdeki herkesin heteroseksüel olduğunu varsaydığımız için çevremizde hiç eşcinsel yokmuş gibi geliyor. Çünkü birçok insan tam da bu nedenle gizlenmeyi, sessiz kalmayı seçiyor. Bir bireyin cinsel yönelimini, ancak o birey bunu yansıtmak ve paylaşmak isterse bilebiliriz. Eşcinsellik fiziksel bir özür ya da kusur olmadığından, bir bireyin dış görünüşüne bakarak cinsel yönelimi hakkında doğru bir

bilgiye ulaşamayız. Yani, eşcinsellik görünüşten, hareketlerden belli olmaz. Bu bir cinsel yönelimdir ve kişinin iç dünyasıyla ilgilidir. Toplumdaki genel yargının aksine, erkeklerin efemine, kadınların erkeksi olması eşcinsellik belirtisi değildir. Toplumsal kadınlık ve erkeklik rollerinin dışında kalan kadın ve erkeklerin eşcinsel olduğunun varsayılması, erkeksi olmayan erkeklerin ve kadınsı olmayan kadınların eşcinsel olduğu ön kabulü, bu ikili cinsiyet rolleri beklentisinin her koşulda karşılanacağı yanlış inanışından beslenir. Oysa kadınsılık ve erkeksilik her iki biyolojik cinsiyette de bir arada var olabileceği gibi, birinden biri baskın da olabilir ve bu, cinsel yönelimi belirleyici bir unsur değildir. Aslında burada, "birinin cinsel yönelimini neden merak ederiz?" sorusunu sormak gerekir. Eğer karşımızdaki bireye karşı duygusal/cinsel bir ilgimiz yok ise, onun cinsel yönelimini merak etmemizin de bir anlamı yoktur.

28. Eşcinsellerin dini inancı var mıdır?

Toplumun her kesiminde eşcinseller var olduğuna göre, her çeşit dini inançtan eşcinseller de var olabilir. Eşcinsel/biseksüel bireyler içinde Müslüman, Yahudi, Budist, Hıristiyan ya da başka bir dini inancı olanlar olabileceği gibi, agnostik, deist, ateist olanlar da vardır. Eşcinsellik/biseksüellik cinsel yönelimleri ifade eder ve dinsel yönelimler, kişilerin cinsel yönelimleriyle doğrudan bağlantılı değildir. Doğal olarak dini inancı olan eşcinsel/biseksüel bireyler de vardır, olmayan eşcinsel/biseksüel bireyler de. Burada yine önemli olan, cinsel yönelim üzerinden ortak paydası olan bir grubu diğer özellikler açısından da genelleme yaklaşımının yanlış olduğunun farkına varılması gerektiğidir.

29. Eşcinsel dernekleri neden var? Eşcinselliği özendirmeye mi çalışıyorsunuz?

Eşcinsel dernekleri, bireylerin bir araya gelmelerini, örgütlenmelerini sağlamak ve böylece uğradıkları ayrımcılık ve şiddetle mücadele edip, eşcinsel bireyleri güçlendirmek ve desteklemek için vardır. Türkiye’de olduğu gibi, dünyanın birçok ülkesinde, lezbiyen, gey, bi-

seksüel, travesti ve transeksüel (LGBT) bireylerin de bir araya gelip sosyalleşmeye ve ortak politikalar üretip hakları için mücadele etmeye ihtiyaçları vardır. Eşcinselliğe özendirilerek eşcinsel olunacağı düşünesi, temelsiz ve gerçek dışıdır. Cinsel yönelim, özentı yoluyla oluşmaz. Hayatları boyunca toplum tarafından sistematik olarak heteroseksüellik dayatıldığı ve özendirildiği halde cinsel yönelimi eşcinsel/biseksüel olan bireylerin var olması da bunun bir göstergesidir.

30. Eşcinsellik neden artıyor?

Eşcinsellik artmıyor, eşcinsel bireylerin görünürlüğu artıyor. Eşcinsel/biseksüel bireyler yaşadıkları sorunlarla mücadele etmeye başladıkça, daha çok eşcinsel bireyin farkındalığı artıyor ve toplum içerisinde cinsel yönelimlerini daha fazla gizleyip saklamamaya yöneliyorlar. Çünkü gizli kaldıklarında bu yok sayılma ve aşağılanmanın hiçbir zaman son bulmayacağına her gün yeniden şahit oluyorlar. Her ne kadar halen, gizli eşcinsellik çok yaygın olsa da, gün geçtikçe bilinçlenen ve haklarının gasp edilmesine sessiz kalmak istemeyen eşcinsel/biseksüel bireylerde artış oluyor. Doğal olarak da toplumda artan bu eşcinsel görünürlüğu, homofobik bir değerlendirme ile "eşcinsellikte artış" olarak algılanabiliyor. Bu artışa sayısal değil, eşcinsellerin insan hakları mücadelesinin artık daha görünür olması ve daha çok eşcinselin hayatını değiştirdiğinin bir göstergesi anlamında bir ileri adım olarak bakmak gerekir.

III: Aile:

31. Aile kurmak konusunda ne düşünüyorsunuz?

Aile kurmak, anne-baba-çocuk şeklinde bir çekirdek aile oluşturmak olarak tanımlandığında eşcinsel birlikteliğini sürdürmek isteyen bir birey için, bir dayatma olmaktan öteye gidemez; toplumsal baskı ile evlenmek zorunda bırakılan ya da zorla evlendirilen eşcinsel bireyleri düşünecek olursak. Eğer iki kişinin yasalar önündeki evliliğinden bahsedecek olursak da, eşcinsel birlikteliklerin Türkiye’de yasallaşmamış olmasından dolayı, en azından Türkiye için bunun mümkün olmadığını belirtmek gerekir. Bunun dışında, geleneksel aile tanımlamalarının dışında, sevdikleriyle kendi ailesini kurmak isteyen ya da bir aile kurmayı hiç düşünmeyen eşcinsel bireyler vardır elbette. Burada da cinsel yönelimin bu anlamdaki tercihi belirlemede doğrudan rol oynamadığını düşünerek, bütün eşcinsel bireyler için tek bir yanıt olmadığını görmek gerekir.

32. Çocuk sahibi olmak istiyor musunuz?

Çocuk sahibi olmak isteyen ve istemeyen heteroseksüeller gibi eşcinseller de vardır. Çocuk sahibi olmanın yöntemi, erkek ve kadından oluşan bir çiftin cinsel birleşmesine indirgenmediğinde, bu sorunun yanıtının da tek olmayacağı aşikardır. Eşcinsel kadın ve erkekler pek tabii ki anne ve baba olmak isteyebilirler. Çocuk sahibi olmak isteyen pek çok eşcinsel birey, kendilerinin maruz kaldığı ayrımcılık ve şiddete, eşcinsel ebeveynleri olması nedeniyle çocuklarının da maruz kalacağı endişesini taşımaktadır.

Eşcinsel ebeveyni olan çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar, eşcinsel ebeveyni olan çocuklar ile heteroseksüel ebeveyni olan çocuklar arasında bir farklılık tespit etmemiştir.

33. Evli eşcinseller var mı?

Hemcinsi ile mi karşı cinsi ile mi evli olunduğuna bağlı olarak bu sorunun iki yanıtı var. Eşcinsel evliliklerini yasal olarak tanıyan bazı ülkelerde aynı kadın-erkek evliliklerinde olduğu gibi tüm haklara (miras, veraset vs.) sahip olunabiliyor ve bu ülkelerde hemcinsi ile evli eşcinseller var. Türkiye ise, henüz böyle bir birliktelik yasal olarak onaylamadığı için, ancak kendi aralarında birlikteliklerini gayri çevrelerine ilan eden ve hayat arkadaşlığı kurarak birlikte yaşayan eşcinsel çiftler var. Karşı cinsle evlilik yapan eşcinseller ise, her yerde olabileceği gibi, Türkiye’de çok yaygın. Aileleri tarafından zorla evlendirilen kadın ve erkek eşcinseller yanında, toplumsal baskıdan kurtulmak için paravan evlilik yaparak eşcinselliğini gizli olarak yaşayan eşcinsel bireyler var.

34. Evlat edinmek istiyor musunuz?

ocuk sahibi olmak sorusunda bahsedildiği gibi, cinsel yönelim, anne ve baba olma istediğinden tamamen ayrı bir duygudur. Heteroseksellerin hepsi için anne-baba olmak istiyorlar gibi bir genelleme yapılamayacağı gibi eşcinsel kadın ve erkekler içinde yapılmaz. Evlat edinmek isteyen eşcinsel erkek ve kadınlar vardır ve eşcinsel bireylerin ve eşcinsel çiftlerin sırf cinsel yönelimleri nedeniyle böyle bir haktan mahrum bırakılmaları bir insan hakları ihlalidir. Bazı ülkelerde eşcinsel çiftlerin evlat edinme hakkı vardır. Türkiye’de ise, bunu sınırlayan somut bir yasa olmamasına karşın, eşcinsel birlikteliklerin yasalarca tanınmıyor olması, bu konuda da bireyleri bu haktan mahrum bırakmaktadır.

35. Evlenmek istiyor musunuz?

Bu sorunun yanıtı da her eşcinsel birey için cinsel yöneliminden bağımsız olarak değişkenlik gösterecektir. Farklı ülkelerde eşcinsel birliktelikleri kayıt altına almanın farklı yolları vardır ve bu haktan yararlanmak isteyen ve istemeyen bireyler her zaman olmuştur, olacaktır. Eşcinsellerin sırf cinsel yönelimleri nedeniyle evlenememeleri bir insan hakları ihlalidir. Çünkü, birliktelikleri yasalar önünde tanınsın isteyen

ama bu haktan yararlanamayan çiftler, bir çok hukuksal getiriden de yoksun kalmaktadır. Çocuk sahibi olma, miras, yakınlık derecesi gereken yerlerde(hastane, hapishane gibi) partnerinin yanında olabilmek vb.

36. Ailelerin yaklaşımı nasıl? İlk öğrendiklerinde nasıl tepki verdiler?

Aileler birbirinden farklı tepki verebilmektedirler. Olumsuz olarak düşünöldüğünde, kendilerini suçlayabilirler, inkar edebilirler, eşcinsel evladı ile görüşmek istemeyebilirler, çocuklarının eşcinselliğini tamamen yok sayabilirler. Olumlu yaklaşımlara baktığımızda ise, eşcinsel hareketin de kazandığı ivme ile eşcinselliğin ve eşcinsel haklarının daha görünür hale gelmesinin de katkısıyla, artık birçok ailenin, çocuklarının eşcinsel olması durumu ile barışıp, çocuklarına destek olmaya başlamış olduğuna tanık olmaktadır.

37. Ailende başka eşcinsel var mı?

Eşcinseller, dış görünüşten, konuşmasından, hareketlerinden anlamayacağı için ailemizde, sosyal çevremizde, işyerimizde eşcinsel olup olmadığını bilemeyiz. Bize açık olan eşcinselleri bilebiliriz sadece doğal olarak. Ailesinde annesi, babası, kardeşinin eşcinsel olduğunu bilenler olduğu gibi, yakın akrabaları eşcinsel olan eşcinsel bireyler de vardır.

IV. Aşk ve Cinsellik algısı:

38. Siz de aşk yaşıyor musunuz?

Eşcinsellik, duygusal/cinsel olarak kişinin hem cinsinden hoşlanma halidir. Heteroseksüel cinsel yönelimdeki bireylerin aşk yaşıyor olması gibi, eşcinsel ve biseksüel cinsel yönelime sahip bireyler de aşk yaşarlar. Doğal olarak da insana özgü bütün duyguları eşcinseller de biseksüeller de heteroseksüeller de yaşarlar. Eşcinsel ve biseksüel cinsel yönelimlerin salt sekse indirgenmesi, heteroseksizmin kendi dışındaki cinsel yönelimleri aşağı görmesi ve dışlamasından ileri gelir.

Yıldırım Türker'den, "eşcinsel bir aşk, her aşk kadar özel, her aşk kadar biricik, dünyaya tutulduğunda her aşk kadar kimsesiz ve bu toplumsal koşullarda biraz daha savaştır. her aşk, göze aldıklarının toplamıdır. eşcinsel aşk, bu anlamda başlıbaşına bir göze alma, cüret etme hanesine yazılabilir. bunun dışında aşklarımızı yalnızca, toplu olarak gözetlenebilir, bir kaç sözcükle hemen anlaşılabilir kılmayı amaçlayan düzcinselliğın hegemonyası zaten eşcinsel olalım, düzcinsel olalım, hepimizi kurutmakta değil mi?

...

bir erkek, bir erkeği; bir kadın, bir kadını sever. kuracağımızı ikinci cümle mutlaka politik olacaktır."

39. Eşcinseller neden bu kadar sekse düşkün?

Eşcinsellerin sekse düşkün olduklarına ilişkin bilimsel hiçbir veri yoktur. Bu, tamamen eşcinsellere yönelik bir önyargıdan kaynaklanmaktadır.

Heteroseksüeller için cinselliğın olmadığı hal sorunlu olarak kabul edilmekte iken eşcinsellerin cinselliği düşünüyor olmasının sorun olarak görülmesi, eşcinsellerin cinsellik alanında maruz kaldıkları ayrımcılığın bir göstergesidir.

40. Eşcinsellerle cinsel ilişkiye giren herkes eşcinsel mi olur?

Cinsel edim ve cinsel yönelim birbirlerinden tamamen farklı konulardır. Örneğin zorla evlendirilen eşcinsel kadın ve erkeklerin cinsel yönelimi konusunda bir değişiklik olmadığı gibi, eşcinsellerle cinsel ilişkiye giren herkes de eşcinsel olmaz. Birey, kendi cinsel yönelimini nasıl adlandırıyorsa o esastır.

41. Cinsel ihtiyaçlarınızı karşılıyor musunuz? Evetse nasıl?

Eşcinsel erkek ve kadınlar büyükşehirler dışında birbirlerini bulmakta halen zorlanıyorlar. Bunun yanında eşcinsel cinselliği heteroseksüel cinselliği gibi kutsanmadığı için eşcinsel erkek ve kadınlar birbirlerini bulmakta zorluk çekebiliyorlar. Toplumda herkes aksini iddia etmedikçe heteroseksüel varsayıldığından ve dış görünüşünden bir bireyin eşcinsel/biseksüel olduğu anlaşılmadığından sevgililik ilişkisi kurmak ve toplumsal baskılara göğüs gererek bunu sürdürmek kolay olmuyor.

Bunun yanında ataerkilliğin kadınlar üzerinde bu kadar acımasız olduğu bir toplumda, bir kadının aile evinden çıkma gerekçesi iş, okul ve evlenme ile mümkün olabiliyor. Bu nedenle, sosyalleşme ve sevgili bulma/cinsel ihtiyaçlarını karşılama anlamında erkeklere oranla daha kısıtlı oluyorlar. Bir kadın eşcinsel/biseksüel kendi gibi bir eşcinsel/biseksüel kadını bulamayabiliyor ve yalnızlığa mahkum kalabiliyor... Cinselliğin tabu halinin kadınlara çifte tabu olarak yansıdığı gerçeğinden de hareketle, konuşmaları bile ayıp görülen bir konuda eylemeleri hiç de rahat olamıyor.

Erkek eşcinseller ise, ev dışı mekanlarda da birbirlerini rahatlıkla bulabiliyorlar. Ancak Elbette, aseksüel olmayan her cinsel yönelimden birey gibi eşcinsel/biseksüel bireyler de cinsel ihtiyaçlarını karşılayabilir.

42. Anal ilişkide pasif olan acı çekmekten mi hoşlanıyor?

Öncelikli olarak anal ilişkinin sadece eşcinsel erkeklere özel bir cinsel ilişki türü olmadığıının bilinmesi gerekir. Heteroseksüel çiftlerde

de anal ilişki yaşanmaktadır. Anal ilişki sırasında acı çeken insanlar olabileceği gibi bundan acı çekmeden hoşlananlar da olabilir.

43. Aktif olanlar eşcinsel değil mi?

Eşcinselliği anlamaya çalışırken, toplumsal cinsiyetin heteroseksüelliğe yüklediği kodlarla anlamaya, çözmeye çalışıyoruz ki bu, heteroseksüel ilişkileri kısıtlayan ve sınırlayan bir kodlamadır aynı zamanda. Heteroseksüel ilişkide kadının pasif, erkeğin aktif olduğu yönünde bir ön kabul vardır. Yataktaki pozisyon üzerinden aktif, pasif gibi yüklemeler yapılamaz. Bir kişi eğer hem cinsine, fiziksel, duygusal ve cinsel anlamda bir şey hissediyorsa o kişi eşcinseldir. Bir kişinin cinsel ilişkiye girip girmediği ya da cinsel ilişkideki pozisyonu üzerinden eşcinsel, heteroseksüel, biseksüel olduğuna karar verilemez.

44. Erkek eşcinseller iktidarsız mıdır?

Erkek eşcinsel olmak, cinsel bir sorununuzun ya da eksikliğiniz olması anlamına gelmez. Erkek eşcinseller iktidarsızdır çıkarımı yanlıştır. Heteroseksüelliği merkeze koyan bir anlayışla sorulan bir sorudur.

45. Pedofili eşcinsellerde neden daha yaygın?

Pedofili başlı başına başka bir konudur. Eşcinsellik ve pedofili farklı konulardır. Pedofilinin eşcinseller arasında daha fazla yaygın olduğuna ilişkin hiçbir araştırma yoktur. Bu tamamen eşcinsellere yönelik önyargılı düşünce ve tutumların ürünüdür.

46. Cinsiyetinizden memnun değil misiniz? Karşı cinse mi özeniyorsunuz?

Eşcinsel erkek ve kadınların kendi beden algılarına ilişkin bir sorunları yoktur. Eşcinsellik, erkek olarak erkeğe, kadın olarak bir kadına duygusal, zihinsel ve cinsel yönelim halidir. Yani eşcinsel erkekler kadın, eşcinsel kadınlar erkek olmak istemezler.

47. Sevgililik ilişkisinde cinsiyet rolleri var mı? İlişkide biri kadın biri erkek rolünü mü üstlenir?

Sevgililik ilişkisinde cinsiyet rolleri ilişkiye göre değişebilir. Bu ilişki içindeki bireylere göre değişir, cinsel yönetimle değil, kişilerin kendi tercihleri ile ilgilidir. Heteroseksüel ilişkilerde de, eşcinsel ilişkilerde de bu ikili toplumsal cinsiyet rolleri paylaşabileceği gibi, bunların geçişkenliği ya da belirsizliği de mümkündür. Bazı ilişkilerde cinsiyet rolleri olabilir bazı ilişkilerde de olmayabilir.

V. Kadın eşcinsellere özel:

48. Lezbiyenler erkeklerden nefret mi eder?

Elbette hayır. Bir kadının erkeklere aşık olmaması, erkekleri tamamen hayatından soyutladığı anlamına gelmez. Lezbiyenlik, erkek düşmanlığı demek değildir. Bir kadın erkeklerden soğuduğu ya da nefret ettiği için lezbiyen değildir. Bu düşünce, kadın eşcinselliğinin, ancak erkeklerle yaşanan kötü bir deneyim nedeniyle var olabileceğini savunan cinsiyetçi bakış açısının ürünüdür.

49. Feminist olduğun için mi lezbiyensin?

Lezbiyenlikle feminizm arasında doğrudan bir ilişki yok. Nice lezbiyen feminist değil, nice feminist de lezbiyen değil. Sonuç olarak, her lezbiyen feminist, her feminist de lezbiyen değildir. Ancak, feminizm toplumsal cinsiyeti sorguladığı için cinsel yönetimden kaynaklanan toplumsal durumları da sorgular ve eşcinsel bireyler için politik bir perspektif olarak benimsenebilmektedir.

50. Kadın kadına sevgililik ilişkisinde de aktif-pasif roller benimseniyor mu?

Aktiflik-pasiflik değerlendirmesi, kimin altta kimin üstte, kimin arkada kimin önde, kimin güçlü kimin zayıf olduğuyla ilişkilendirilip yorumlanmakta, bu da erkek-kadın ilişkilerinde de sanki zorunluymuş

gibi gösterilen ikili kısır cinsiyet rollerini dayatmaktadır. Bunun yanında cinsel edimdeki çeşitlilik açısından bakıldığında, kadın kadına ilişkilerde de her cinsel yönelimdeki ilişkide olabilecek çeşitlilikler mevcut olabilir; iki kadının ne istediği ile ilişkili olarak ortaya çıkar. Klasik aktif-pasif rollerinin olmadığı ilişkiler de vardır, olduğu ilişkiler de olabilir.

51. Kadınlar çirkin oldukları için mi lezbiyen olur? (Güzel kadınsın, niye lezbiyen oldun?)

Lezbiyenlerin/biseksüel kadınların estetik anlayışı yok mu? Erkekler mi sadece güzellikten anlar? Bu bir yönelimdir, güzellikle çirkinlikle ilgisi yok. Çirkin kadını erkekler istemiyorsa kadınlar niye istesin? Bu düşünce, "lezbiyen=erkek bulamamış kadın" bakışıdır ve aşağılayıcıdır. Bir kadının başka bir kadını isteme ona aşık olma iradesi ve potansiyelini yok sayarak kadını iradesiz kılan "erkekçe" bir yaklaşımdır.

52. Neden evlenmeyi düşünmüyorsun, kendine göre bir erkek mi bulamadın?

Bu soru da yine, bir kadının ancak, erkekler tarafından beğenilmesi ya da hiçbir erkeği beğenmemesi durumunda, kadınlara yöneleceği varsayımından hareket eden heteroseksit bir yaklaşımdan beslenir. Eşcinsel kadınlar evlenmeyi düşünmez diye bir genelleme de yanlış olur. Düşünen de vardır düşünmeyen de, bir kadınla evlenmeyi düşünen de vardır; hiç evlenmek istemeyen de.

53. İki kadın o işi nasıl yaparlar ki? Penissiz nasıl oluyor?

Olur... Seks, partnerlerin özeldir ve kişiler içlerinden nasıl geliyorsa öyle yaşarlar. Zorlama ve baskı olmaksızın karşılıklı yaşanan her şey güzeldir, seks de öyle. İki kadının penis olmadan zevk alamayacağı düşüncesi, iki kadın arasındaki ilişkiyi ciddiye almayan, kendine rakip olarak gören heteroseksist ataerkil sistemin ürettiği asılsız düşüncelerden biridir. 'Gerçek' cinsellik için illa ki bir penis gerektiği heteroseksist koşullanmalarımızdan birisi. İki kadının birbirini hissetmesi ya da cinsel doyuma ulaşabilmeleri için penise ihtiyaçları yoktur.

Teşekkürler

Kitabın gerçekteşmesinde
katkıları için...
Kanada Büyükelçiliği,
Global Diyalog Vakfı' na

Umut Güner, Burcu Ersoy, Seçin Tuncel, Remzi Altunpolat,
Aras Güngör, Özge Gökpınar, Myle, Bahadır Ural, ve görüşme yapılan,
ankete katılan tüm LGBT eğitimciler ve öğrencilere...

Kaos GL Derneği

Canadian Embassy

Ambassade du Canada

Eğitimde

AYRIMCILIĞA SON!

KAOS GL

**Eğitimde Cinsel Kimlik Ayrımcılığına
Hayır Komisyonu**